

1614

You'll Never Walk Alone
Tutkimus suomalaisista Everton-faneista

Harri Heinonen
Sosiologian pro gradu -tutkielma
Jyväskylän Yliopisto
Toukokuu 1999

You'll Never Walk Alone

Tutkimus suomalaisista Everton-faneista

Harri Heinonen
Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta
Sosiologian laitos
Toukokuu 1999

Sivumäärä 133 sivua

Abstract

Tutkimuksen kohteena ovat suomalaiset Everton-fanit ja heidän perustamansa kannattajajhdistys Everton Supporters Club of Finland. Englannin liigan jalkapalloa on seurattu Suomessa 1940-luvulta alkaen, vakioveikkauksen kohteena ja TV-urheiluna. Englantilainen jalkapallo onkin synnyttänyt asiansharrastajien keskuudessa eräänlaisen lauantai-iltaan kuuluvan penkkiurheilun tradition.

Modernisaatio on merkinnyt koko ajan laajenevaa yksilöllistymistä. Identifioituminen esimerkiksi Everton-faniksi on merkki nykyajalle tyypillisistä yksilöllisistä projekteista, joissa yksilö voi kiinnittää itsensä mihin tahansa mielihyvää tuottavaan toimintaan. Sitoutuminen urheilukilpailun villiin ja arjen ylittävään imaginääriseen maailmaan tuottaa erityisen nautinnollisia ja voimakkaita huippukokemuksia, joita Mihaly Csikszentmihalyi kuvaa käsitteellä flow. Penkkiurheilun ja faniuden ytimessä onkin tietty elämyksellisyys, mikä on näkynyt esimerkiksi 90-luvulla jääkiekko- ja formulamestaruuksien juhlinnassa. Vaikka penkkiurheilu on perinteisesti nähty passivoivana viihteenä, niin nykyään urheilukilpailun yleisöstä puhutaankin faneina, ei passiivisina katselijoina tai observoiijina.

Urheilun karnevalisoituminen on merkki uudenlaisesta kollektiivisesta kuluttamisesta ja nautiskelusta sekä uudesta keveämmästä sosiaalisuudesta, jota Michel Maffesoli kutsuu uusheimolaisuuden esiin nousuksi. Kun yhteisöllisyyden suuret rakenteet ovat menettäneet merkitystään, lisääntyy valinnanvapaus elämäntapaa ja identiteettiä koskevissa valinnoissa. Pirstaloituneeseen todellisuuteen saatetaan vastata etsimällä varmuutta, autenttisia kokemuksia ja "aitoja" sosiaalisia verkostoja. Michel Maffesoli kutsuu tällaista intohimoista sitoutumista "sarjaksi perättäisiä vilpittömyyksiä", joihin ihmiset antautuvat kokonaan. Fanaattisuudella on myös käänteinen puolensa, se voi muuttua addiktiiviseksi. Giddens näkeekin addiktioit merkinä traditionaalisten kielten höltymisestä. Rakenteiden purkautuminen (detraditionalisaatio) vapauttaa yksilön luomaan itse omat traditionsa. Faniuden voikin nähdä Anthony Giddensin tapaan jälkitraditionaalissa yhteiskunnassa "ontologisen turvallisuuden" etsintäliikkeenä. Vaikka fanius onkin tuotteistettua ja sen intensiteetti voi vaihdella, niin keskeistä siinä on se, että Everton-fanius ja sen kaltaiset mielihyvää tuottavat toiminnot ovat välttämättömiä oman elämän tarkoituksena.

Asiasanat Penkkiurheilu - fanius - jalkapallo - Everton FC - flow - addiktio - uusyhteisöllisyys - detraditionaalisuus

You'll Never Walk Alone

"As you walk through the storm,
Hold your head up high,
And don't be afraid of the dark,
At the end of the storm,
Is a golden sky,
And the sweet silver song of the
lark,
Walk on through the wind,
Walk through the rain,
Though your dreams be tossed and
blown.

Walk on, Walk on,
With hope in your hearts,
And you'll never walk alone,
You'll never walk alone."

(Rodgers/Hammerstein)

Sisältö:

Prologi

"When Skies are Grey" 2

1. Pystypalloja ja pelinavauksia..... 7

Jälkimodernia hurmosta..... 7

Loisilmiöstä faniuteen..... 9

Fani-käsitteestä..... 11

Brittifutis Suomessa..... 12

"The Toffee Talk" 14

Tutkimuksen rakenne..... 17

2. Penkkiurheilusta faniuteen..... 20

Jännityksen metsästys..... 20

Imaginäärinen osallistuminen..... 21

Miehiseen kulttuuriin..... 24

Potkupallosta jalkapalloon..... 25

TV ja 1X2..... 26

Evertonin valinta..... 28

Lauantaikaveri..... 29

Fani vs. "Glory Hunter" 31

3. Jalkapallon ihmemaassa..... 35

Maallistunut jumalanpalvelus..... 35

"Hard but not Dirty" 37

Kotikenttä..... 39

Jalkapallo brittiläisyyden metonymiana..... 45

"Jalkapallo on kuollut" 47

4. Kun lauantai tulee..... 51

Fanit Goodisonilla..... 51

Mini "pitch invasion" 55

Pyhiinvaellus..... 60

Flow - kohti huippukokemuksia..... 64

5. "Died in Fool Evertonian"	69
Vuosisadan rakkaustarina.....	69
Pseudomanagerit.....	71
The Bullens Bulletin.....	75
Punainen räkä.....	78
Cup-mitali ja symboliset merkit.....	81
Everton-addikti?.....	85
Positiivisesta addiktista ontologiseen turvallisuuteen...	88
6. Kotipaikkana Goodison Park	94
Kansainvälinen fanitapaaminen Raumalla.....	94
Danka vs. Nec.....	96
Pub Everton.....	99
Mini Goodison.....	100
Everton miehisenä vapauden valtakuntana.....	105
Habitat: Goodison Park.....	107
7. Päätäntö: Postyhteisöllisyydestä postfaniuteen	114
Liitteet	121
Haastattelurunko.....	121
Kuvaluettelo.....	125
Kirjallisuus	126

Prologi

”When Skies are Grey”

Ollessani alle kouluikäinen, muistan erään talvipäivän, kun tulimme isän kanssa mökiltä, ja äiti oli laittanut lihapullia. Silloin oli lauantai-ilta. Aterian jälkeen isä katseli englantilaista jalkapalloa. Selostaja kertoi, että kotijoukkue erottuu mustavalkoisissa vastaanottimissa tummista paidoista ja valkoisista housuista. Pidin peliä erityisen pitkävetisenä, mutta tiesin, että puoliajalla saattoi tulla piirrettyjä tai sitten vain karvalakkipäisen soittokunnan musiikkia. Se mitä minulle jäi erityisesti mieleen oli, että West Hamissa pelasi Trevor Brooking, jolla selostajan mukaan oli suomalainen vaimo. Se oli minusta perin outoa.

Isä kuoli talvella 1974, ennen kuin minä aloitin koulunkäynnin. Lapsuuden lauantai-illoista minulle jäi mieleen erityisesti se, että ennen lauantaitansseja, joita äitini tapasi katsoa, tuli tylsää ja pitkävetistä jalkapalloa, jossa kohokohdana saattoi olla puoliajalla näytetyt piirretyt.

Argentiinan MM-kisojen kesänä 1978 keräsin, kuten ikätoverinikin, Argentiinan MM-kisojen keräilykuvia. Se on ensimmäinen kerta kun muistan keränneeni jotain ja itse asiassa harrastus jatkuu yhä, sillä sain kokoon 396 jalkapallokorttia neljästäsadasta. Kesän nimiä olivat Mario Kempes, Osvaldo Ardiles, Sepp Meiyer, Dino Zoff, Paulo Rossi, Roberto Bettega ja Archie Gemill. Suosikkijoukkueeni oli Italia. Isommat pojat keräsivät Skotlannin joukkueen kuvia joita pystyi vaihtamaan hyvillä kaupoilla. Kesä oli helteinen ja loppuottelussa Argentiina voitti Hollannin.

En muista vuoden 1982 jalkapallon MM-kisoista muuta kuin sen, että katselin loppuottelua ja kirjasin valokuvausliikkeestä saamaani vihkoon ylös kokoonpanot ja maalintekijät. Vuoden 1982 jälkeen ainoa jalkapalloon liittyvä muistoni on Heysel stadionilla Brysselissä 1985 sattunut joukkotappelu Liverpoolin ja Juventuksen fanien kesken, kahakassa kuoli 39 ihmistä ja lukuisia loukkaantui. Ylioppilaaksi kirjoitin seuraavana vuonna, samana kesänä pelattiin jalkapallon maailman mestaruudesta Meksikossa. En seurannut kisoja olleena, sillä koko urheilu tuntui turhalta ajanvietteeltä - pinnalliselta ja rahanomaiselta. Minä olin kiinnostuneempi eksistentialismista ja ranskalaisesta uuden aallon elokuvasta ja valokuvauksesta. Sinä kesänä matkustin kesätyöasioilla Pariisiin.

En muista koskaan olleeni erityisen kiinnostunut jalkapallon pelaamisesta, toki lapsena pelasin sitä pihalla kavereiden kanssa. Pelinä minua viehätti

enemmän pesäpallo, sillä muistan isäni vieneen minut kerran mukanaan Koskenharjulle pesäpallo-otteluun. Myöhemmin pelasin myös itse pesäpalloa Jyväskylän Kirissä. Itse asiassa en koskaan oppinut pelaamaan jalkapalloa, muistan olleeni yleensä maalivahtina, koska taitavammat pojat pelasivat kentällä. Minä olin tarpeeksi hullu syöksymään toisten jalkoihin kovalle nurmelle tai hiekalle. Myöhemmin, erityisesti ylä-asteella ja lukiossa aloin inhoamaan jalkapalloa, jota lähes aina pelattiin koulun liikuntatunneilla. Kuuluin niiden poikien joukkoon, jotka jos nyt pääsivät ylipäättään palloon koskemaan, potkaisivat sen paniikissa pois minne sattuu - pahimmassa tapauksessa suoraan vastapelurille. Yleensä pyrimme olemaan vain poissa pallon ja muiden tieltä.

Sosiologian opinnot aloitin Jyväskylän yliopistossa 1988. Seuraavana vuonna Hillsbroughin stadionilla 96 ihmistä puristui kuoliaaksi liian täyteen sullotussa katsomossa. Tuolloin minussa itsessäni heräsi mielenkiinto jalkapalloa kohtaan ilmiönä: miksi ihmismassat innostuvat jostain niin turhanpäiväisestä kuin jalkapallo, ja vieläkin enemmän mikä saa ihmiset tappelemaan ja jopa tappamaan toisiaan jalkapallokatsomossa jonkin urheilujoukkueen nimissä. Äitini oli opettanut aina, että urheilua ei pidä ottaa liian vakavasti, "urheilu on vain leikkiä". Mikä ihme saa ihmiset sitoutumaan leikin taikamaailmaan niin tosissaan?

Näin pikkuhiljaa, kuten elämässä usein käy, jalkapallo alkoi viehättämään ja herättämään uteliaisuutta nimenomaan sosiaalisena ilmiönä. Vielä kun yliopistossa eräs opiskelijatoverini tuuletti itsekseen lauantai-illan vietossa Aston Villan tasoitusmaalia ja ilkkui vahingoniloisesti "tykkimiesten" (Arsenal) huonolle tuurille - olin äimänä. Uteliaisuus johti aluksi siihen, että vuoden 1990 MM-kisoista tuli koko kesän kohokohta. Ja hieman sen jälkeen innostuin kavereideni kanssa veikkaamaan. Kerta viikkoon olemme kokoontuneet yli seitsemän vuoden ajan pohtimaan veikkauskohteita ja keskustelemaan jalkapallosta sekä muusta yhtä tärkeästä. Veikkauksesta teki kiehtovaa ajankulua juuri se, että oli mahdollista voittaa pienillä panoksilla suhteellisen paljon rahaa oman tietämyksen ja oivalluksen ansiosta, toisin kuin lotossa, jossa ollaan puhtaasti onnen armoilla. Vaikka iso voitto onkin vielä antanut odottaa itseään, niin pieniä onnistumisia veikkauksessa tulee jatkuvasti, etenkin kun onnistuu veikkaamaan oikein jonkin yllätyksen tai suosikkijoukkueensa pelin.

Kavereillani oli omat suosikkijoukkueensa, joita he olivat kannattaneet lapsesta asti. Itse aloin kannattamaan Evertonia, sillä nimi tuntui suomalaisen suuhun hyvin istuvalta ja Everton oli kotoisin Beatlesin kotikaupungista. Sarjataulukossa Everton oli "sopivasti" keskivaiheilla, se ei olisi ilmeinen tai "muodikas" valinta, joten olin myyty - minusta tuli Evertonin kannattaja.

Pikkuhiljaa innostuin yhä enemmän ja enemmän Evertonista, lauantai-

iltapäivät alkoivat kulua erityisesti Evertonin ottelutulosten seuraamisessa. Evertonista tuli eräänlainen nautinnollinen pakkomielle. Ensimmäistä kertaa aloin nähdä penkkiurheilun muunakin kuin ajanhukkana.

Ihminen etsii usein kaltaistensa seuraa. Pohtiessani valokuvauksen lopputyöni aiheita Keski-Suomen käsi- ja taideteollisuusoppilaitoksessa, vedostin negatiiviarkistostani lomamatkoilla kuvattuja ruutuja etsien ideoita lopputyötäni varten. Lukuisat vedokset liittyivät jalkapalloon: marokkolaisia poikia potkimassa palloa, savolainen maitolaituri, jossa on jalkapallo-ottelusta tiedottava juliste, Arsenalin kannattaja tuulettamassa maalia Villa Parkissa, maaotteluyleisöä Olympiastadionilla, irlantilaisia poikia jalkapalloharjoituksissa. Nuo vanhat negatiiviarkistoon hautautuneet kuvat kypsyttivät mielessäni ajatuksen urheilun ja etenkin jalkapallon ihmisiä yhdistävästä luonteesta - jalkapallon harrastajat ja fanit eivät koskaan kulje yksin - "You'll Never Walk Alone", kuten Liverpoolin kuuluisa kannatuslaulu kertoi.

Lopputyössäni "You Never Walk Alone" kuvasin ja haastattelin suomalaisia urheilufaneja. Kuvasin muotokuvia fanista heidän omassa miljöössään ja liitin kuviin heidän omia kommenttejaan faniudestaan. Kuvani saivat ikään kuin "äänen", kun liitin omaan näkemykseeni myös mallien kommentit. Tämän projektin yhteydessä tutustuin Osmo Tapio Everton Rähälään ja ajauhin Everton Supporters Club of Finlandiin jäseneksi. Olin kuullut jonkun keran kun Antero Mertaranta ja Jukka Rönkä kommentoivat liigaottelun selostuksen yhteydessä Evertonin huonoa menestystä, että "nyt Osmo Tapio ja kumppanit Everton-yhdistyksessään repivät varmasti jo pelihousujaan". Halusin välttämättä kuvata tuon Osmon, josta televisiossakin puhutaan, hän näyttikin eräänlaiselta fanin ideaalituypiltä ja olihan hän ottanut jopa nimekseen Everton. Löysin Osmon ja Everton-yhdistyksen tiedot Veikkaajan käsikirjan ilmoituksesta. Soitin Osmolle, joka välittömästi innostui projektistani ja suostui oitis kuvattavaksi, varsinkin kun kerroin, että olin itsekkin kiinnostunut Evertonista. Oman faniutensa Osmo kiteytti tuolloin seuraavasti:

"Kumpaa rakastan enemmän, Evertonia vai perhettäni?
Jaa-a. Everton oli ensin, mutta siltä en saa vastarakkautta.
Kumpi on tärkeämpää, säveltäminen vai Everton?"

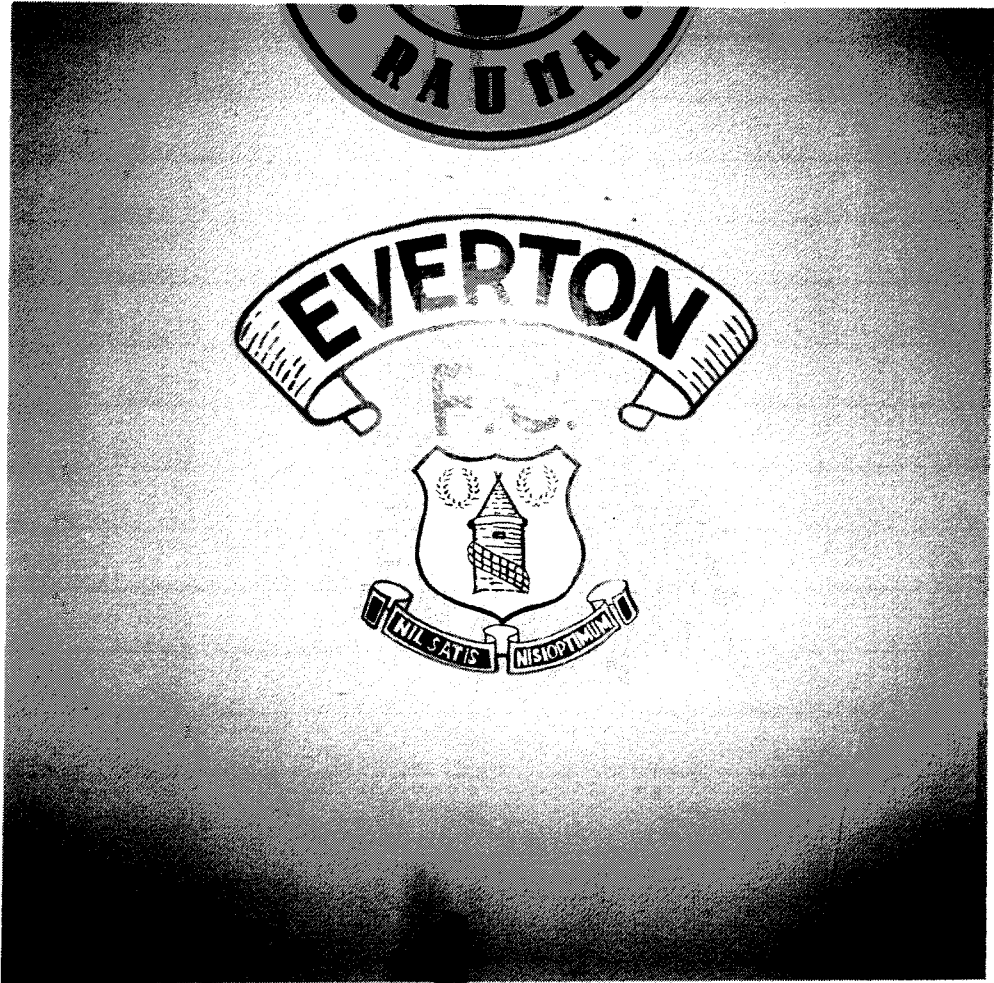
Everton oli ensin, mutta nuotit ja tauot voin valita itse.
Evertoniin en voi suoraan vaikuttaa.
Everton on minulle tässä maailmassa ainoa itseäni suurempi voima.
Everton on ainoa, jonka edessä olen polvillani."

Valokuvaustyöni lähtökohtana oli tosiasia, että moderneissa yhteiskunnissa yhä useammat ihmiset kuluttavat vapaa-aikaansa joko osallistumalla tai vain katselemalla erilaisia ruumiillista voimaa ja taitoja vaativia kilpailuja,

joita me kutsumme urheiluksi. Työssäni (Heinonen 1995) pohdin urheilua ilmiönä: mikä saa lenkkeilijän juoksemaan itsensä uuvuksiin pururadalla tai mikä saa tuhatpäisen ihmisjoukon suunniltaan stadioneilla ja television äärellä ja mikä saa ihmiset kadulle juhlimaan jääkiekon - tai Mika Häkkisen - maailmanmestaruutta. Tässä työssäni kysymykseni on tarkentunut koskemaan Everton-faneja, miksi suomalaiset innostuvat englantilaisesta jalkapallosta ja Englannissa jalkapalloa pelaavasta Evertonin joukkueesta, mitä merkityksiä urheilu kantaa mukanaan ja miten se nivoutuu nykyaikaisiin elämänjäsennyksiin?

Everton-innostus johti minulla siihen, että oli pakko päästä näkemään Everton paikan päällä, vaikka olin aiemmin inter-rail -matkoilla käynyt jo kolme kertaa seuraamassa brittifutista. Lopputyötäni tehdessäni matkustin kaksi kertaa Englantiin, kävin katsomassa yhden Evertonin vierasottelun Lontoossa ja lisäksi tein "pyhiinvaelluksen" Goodisonille Liverpooliin. Liverpoolissa minua haastateltiin Evertonin radioaseman lähetykseen. Olin kai heille jonkinlainen kummajainen, olinhan tullut Suomesta asti Evertonin otteluun. Haastattelussa vannoin, että Everton voittaa Blackburnin 3-1. Blackburn voitti kuitenkin 2-1. Vaikka Everton ei hävinnytkaan huonolla pelillä, eikä huonolle vastustajalle, sillä kuukautta myöhemmin Blackburn vei Englannin liigamestaruuden, niin jotenkin minusta tuntui, että Everton oli pettänyt minut.

Toisaalta kahta kuukautta aiemmin, kokolailla tylsässä tammikuuisessa liigaottelussa Highburyllä Lontoossa, Evertonin kapteeni Dave Watson oli tasoittanut ottelun Arsenalia vastaan. Tajusin seisovani koko katsomon edessä, hiljaisien "tykkimiesten" ympäröimänä ja huutamassa suoraa huutoa. Olin kuin unesta herännyt, katsoin ympärilläni ja vähän matkan päässä sinihuivinen mies hymyili hyväksyvästi. Samalla kun kentän toisessa päädyssä kovääninen fanijoukko lauloi: "When Skies are Grey, You make Me Happy, Everton, Everton, Everton...." - olin itseäni suurempi.

Luku1 Pystypalloja ja pelinavauksia

"Football is a model of individualistic society. It demands initiative, competition and conflict. But it is regulated by the unwritten rule of fair play."

Antonio Gramsci (Redhead 1997, 95)

Jälkimodernia hurmosta

Emile Durkheim oli omana aikanaan huolissaan kapitalismin aiheuttamasta yhteiskunnallisesta hajaannuksesta ja maallistumisesta. Hän näki modernin moraaliltaan keskinkertaisena aikana, epävarmuuden ja agitaation tilana, josta kaikki mystinen oli hälvenemässä, jumalten kuollessa ja vanhetessa. Durkheim kirjoittikin, että "tulee päivä, jolloin yhteiskuntamme kokevat jälleen luovan käymistilan, jonka aikana syntyy uusia ideoita ja uusia malleja, jotka palvelevat aikansa ihmiskunnan opasteina; ja näitä aikoja eletessä ihmiset tuntevat spontaanisti tarvetta kokea ne aika ajoin uudelleen, toisin sanoen pitää muistonsa elävinä menoin, jotka säännönmukaisesti kypsytävät hedelmänsä uudestaan." (Durkheim 1980, 379-380)

Michel Maffesoli (1996) näkee post-modernin kulttuurin Durkheimiä mukaillen "luovana käymistilana" (Durkheim 1980, 380), jossa on jotain arkaaista sikäli kun se nostaa esiin primaarisen vietin, joka saa etsimään yhteisöllistä tilaa. Maffesoli näkeekin post-modernissa esimodernien elementtien elvyttämistä, sekä niiden käyttämistä ja kokemista uudella tavalla. (Maffesoli 1995, 90-91) Tämä uusi yhteisöllisyys perustuu "imaginaariseen ja eksistentiaaliseen huollettomuuteen, hedonismin tavoitteluun, jaettuun elämän iloon ja ilmaisun ja muotojen leikkiin." Maffesoli kutsuu tätä "heimollisen onnen esiinnousuksi". (Maffesoli 1995, 69-70)

Onko urheilu-intoilu merkki "luovasta käymistilasta" tai "heimollisen onnen esiinnoususta"? Ajatus ei ole kovinkaan kaukaa haettu, sillä urheilu-intoilua on usein verrattu juuri tällaiseksi uudeksi maallistuneeksi uskonnoksi, maailmassa jossa todelliset jumalat ovat kuolleet. Kulttuurituotteena urheilu näyttää ensialkuun olevan aika kaukana uskonnosta, mutta kuten uskontokin, niin myös urheilu korottaa meidät aika ajoin arkisen maailman kurjuuden yläpuolelle. John Bale demonstroi tätä vertaamalla urheilukenttää pyhän alueeseen, jossa urheilijat ovat pappeja, jotka esittävät meille uskonnollisen liturgian. Tästä liturgiasta onkin tullut osa nykyaikaista pyhän traditiota (Bale 1991, 131). Myös suomalaisessa urheilujournalismissa uskonto metaforaa käytetään hyväksi, esimerkiksi Risto Rumpunen otsikoi Helsingin Sanomissa Newcastle Unitedin

kannattajista kertovan juttunsa ”Jalkapallo on Georgielle uskonto” (georgie on Newcastlen alueella asuvien lempinimi) (Rumpunen 1996).

Jo kirkkoisä Augustinus pohti aikoinaan, miksi ihmiset katselevat niin innokkaasti viihdyttäviä esityksiä, jotka herättävät katsojissa voimakkaita tunteita, vihaa, pelkoa ja raivoa. Vaikka todellisessa elämässä tällaiset tunteet voisi välttää aivan kuten maanvaivatkin. (Elias ja Dunning 1986, 81) Norbert Elias ja Eric Dunning näkevät urheilun eräänlaisena kompensatiokanavana modernin elämän jännitteille. Urheilu on leikkiä, joka samalla kontrolloi nautintoja ja vapauttaa tunteet kontrollista (Elias ja Dunning 1986, 49). Urheilu synnyttääkin uskonnon kaltaisen ’kiihkeän yhteisen käymistilan yhdessäolon aikana’, mikä koetaan uskonnollisena voimana. Ja tuo voima on yhteisö itse (Durkheim 1980, 202-209).

Urheilun, etenkin nk. penkkiurheilun sosiaalinen merkitys on kuitenkin kasvanut modernissa teollisuusyhteiskunnassa. Penkkiurheilusta ja faniudesta on tullut sosiaalisesti hyväksytty tapa ilmaista tunteitaan julkisesti. Se on erikoisalue, missä niin pelaajat kuin katselijatkin voivat miellyttävästi kiihottua muodossa, joka on kuitenkin sosiaalisesti rajoitettu ja kontrolloitu. Urheilussa vallitseekin tietty ambivalenssi, toisaalta tiukka itsekuri, mutta toisaalta urheilussa voi panna kaiken peliin ja hetkeksi unohtaa itsensä (Roos 1989, 19). Dunning päätyykin lopulta Durkheimin ideaan siitä, että urheilusta ja erityisesti jalkapallosta Englannissa, on tullut keskeinen osa kollektiivisia representaatioita ja se on saanut kvasi-uskonnollisia piirteitä. Äärimmäisenä esimerkkinä Dunning mainitsee Liverpool F.C:n kannattajien keskuudessa yleistyneen tavan: kannattajan kuoltua hänen tuhkansa sirotellaan Liverpoolin kotikentän Anfieldin nurmelle, sillä ”tosi” fani haluaa vielä kuolemassaankin identifioitua temppeliin ja ”uskontoon” jota hän on eläessään palvonut. (Dunning 1986, 222)

Urheilu merkitseekin nykyään yhä useammille pääasiallista välinettä identifioitua yhteiskuntaan ja rakentaa omalle elämälleen edes jonkinlainen tarkoitus (Dunning 1986, 222), samalla se tarjoaa välineitä kokea voimakkaita tunteita joita Mihaly Csikszentmihalyi (1991, 3) on kuvannut käsitteellä flow, jolla hän tarkoittaa erityisen nautinnollisia kokemuksia, joita vaalimme ja ne ikään kuin piirtyvät maamerkeiksi muistiimme siitä minkälaista elämän pitäisi olla.

Fanius on mielenkiintoista ja ajankohtaista myös yhteiskuntatieteellisen aikalaiskeskustelun kannalta. Se sivuaa keskustelua yksilöllistymisestä (Beck 1992), uusyhteisöllisyydestä (Maffesoli 1996), elämisyhteiskunnasta (Schulze 1996) ja post-traditionaaliyhteiskunnasta (Giddens 1995). Näiden aikalaiskeskustelujen mukaan yhteiskunta on jonkinlaisessa ”käymistilassa”, jossa otaksutaan yksilöä ohjanneiden rakenteiden ja traditioiden haihtuvan ilmaan tai ainakin muuttavan muotoaan. Teolliseen moderniin kuuluvat vanhat yhteisöllisyyden

rakenteet suku, perhe, naapuristo, työyhteisö, luokka (ja tässä yhteydessä myös urheiluseuran talo) kadottavat merkitystään. Ihmisen vapautuessa suurista kertomuksista ja vanhoista siteistä ihminen vapautuu yksilöiksi, jolla on kädessään pala omaa elämää, joista voi koota itsensä. Jälkimodernissa ei modernin tapaan kysytä mikä on minulle mahdollista, vaan mitä minä tahdon olla ja mistä minä pidän (Sulkunen 1996, 85). Ja juuri tämä vapaus on mielenkiintoista. Näyttääkin, että todella on tullut se Durkheimin ounastelema päivä jolloin luova käymistila saa aikaan uusia malleja.

Fanius voi olla esimerkki yksilön uusista "kotipaikoista" (Bauman 199), jotka hän voi valita itselleen ja joihin voi sitoutua intensiivisesti, mutta joista on mahdollista myös kävellä pois kiinnostuksen loppahtaessa. Jälkimodernissa on mahdollista valita sellaista mikä juuri minua kiinnostaa. Kun modernissa teollisuuskapitalismissa ihmiset urheilun kautta integroitiin kansakuntaan, paikkakuntaan ja usein jopa tiettyyn tehdasyhteisöön. Modernissa kaikki lankesi kuin itsestään; Pohjanmaalla painittiin ja pelattiin pesäpalloa, Valkeakoskella tehtiin paperia ja käytiin Hakan otteluissa. Nyt paperityöläinen Valkeakoskelta voi halutessaan identifioitua liverpoolilaiseen Evertoniin eikä paikalliseen Hakaan, tai etsiä vaikka lehdestä tai internetistä mielenkiintoisen jonkin. Durkheimin sanoin on koittanut päivä, jolloin ei muuta kulttia olekaan kuin se, minkä jokainen ihminen valitsee palvottavakseen" (Durkheim 1980, 63). Oletan kuitenkin, että tutkittavilla on jotain muutakin yhteistä keskenään kuin vain Everton-fanius, heillä on yhteinen "joku" (Alasuutari 1989, 76).

Tässä tutkimuksessa tutustutaan suomalaisiin Everton-faneihin, joiden intoilu kohdistuu henkilökohtaisesti mielihyvää tuottavaan toimintaan, Englannin liigassa pelaavan Evertonin kannattamiseen. Suomalaisten Everton-fanien sitoutuminen Liverpoolissa Goodison Parkilla pelaavaan Evertoniin näyttää absurdilta, he ovat kaukorakastajia, joilla ei ole mitään "luonnollista" sidettä Liverpooliin, eikä siellä pelaavaan jalkapallojoukkue Evertoniin. Everton ei ole suomalaiselle kannattajalle kohtalo, samassa mielessä kuin suomalaisuus tai jyväskyläläisyys tai "jyppiläisyys". Evertonin kannattajaksi ei "synnytä".

Loisilmiöstä faniuteen

Ajankohtaista faniuden tutkimuksesta tekee se, että fanius on entistä suosittumpaa. Fanius liittyy ensisilmäyksellä vain populaarikulttuurin ja urheilun ilmiöihin, korkeakulttuurin kohdalla ei tavallisesti ole mielekäästä puhua faniudesta (Grossberg 1995, 34). Kuitenkin fanius on astunut sisään myös korkeakulttuurin ilmiöihin, esimerkiksi Aarne Toivonen otsikoi Talous Sanomissa

José Carrerasista kertovan juttunsa ”Kiihkeät fanit kilpailevat Carrerasin silmäniskuista” (Toivonen 1998)

Helsingin Sanomissa Risto Rumpunen (1995) esitteli kauden 1995-96 alkaessa Valioliigan joukkueet otsikolla ”Englannin liigasta löytyy suosikkiseura jokaiseen makuun”, kuin oppaana faniuteen tarjoiltiin erilaisia liigajoukkueisiin liittyviä anekdootteja halukkaille maisteltavaksi. Everton oli esitelty seuraavasti:

”Jos ei halua kannattaa Liverpoolia, vaan arvostaa enemmän protestanttista¹ kuralaisuutta ja sitä, että joukkueen pelaajien lempinimestä saa pehmeän mielikuvan olette todennäköisesti Evertonin kannattajia.

”Toffeemiehiä² voi kannattaa myös siksi, että Everton pelaa Beatlesin kotikaupungissa ja että joukkue pelaa tällä kaudella huonommin kuin naapuriseura Liverpool.”

Englannissa jalkapalloon liittyvät sosiaaliset ilmiöt ovat synnyttäneet kokonaisen ”tutkimusbuumin” yhdeksänkymmentäluvun vaihteessa (Cricher 1991, 67 & Haynes 1996, 3-5). Richard Giulianotti onkin nostanut esiin ainakin seuraavat jalkapallotutkimuksen koulukunnat: Leicesterin koulu (Eric Dunning, Murphy), joka nojaa eliaslaiselle filosofialle, etnografinen tutkimus (W. Williams ja Taylor 1993), antropologinen tutkimus (Amstron ja Harris), kriminologinen tutkimus (Hobbs ja Robins), sekä tutkijat jotka nojaavat nykykulttuurin tutkimukseen ja postmoderniteorioihin (Giulianotti ja Redhed) (Giulianotti 1994, 29).

Penkkiurheilua on yleensä pidetty passivoivana ja laiskistavana ajanvietteenä, olutpullon kanssa odotetaan television äärellä, että jotain jännää tapahtuisi (Zillmann, Bryant, Sapolsky 1979, 303). Myös Kalevi Heinilä kirjoitti vielä vuonna 1985 kirjassa Urheilun tulevaisuus, että kilpaurheilun sivustaseuraamisen ’loisilmiö’ on kehittynyt varsinaiseksi penkkiurheiluksi, suuren, jopa maailmanlaajuisen yleisön viihteeksi (Heinilä 1985, 77). Penkkiurheilu voikin olla pelkkää ”tittytainmentia”. Hans-Peter Martinin ja Harald Scumanin käyttämä ”tittytainment” yhdistää käsitteet ”entertainment” (viihde) ja ”tits” (tissit), tosin he eivät viittaa käsitteellään niinkään seksiin, vaan imettävän äidin rinnoista virtaavaan maitoon. Toisin sanoen turruttavan viihteen ja riittävän ravinnon sekoituksella maailman turhautunut väestö pidetään aloillaan. (Martin & Schuman 1998, 10)

Esa Sironen määrittelee ”uuden liikuntakulttuurin visioissa” neljä toisis-

¹ Evertonin ja Liverpoolin kannattajien on uskottu jakaantuvan uskonnon perusteella, Evertonin kannattajat ovat protestantteja ja Liverpoolin katolilaisia. Mikä johdattaa osaltaan siitä, että Everton on protestanttisen papiston perustama joukkue.

² Evertonin lempinimi (The Toffees). Englantilaisilla seuroilla on tavallisesti yksi tai useampi lempinimi, jolla kannattajat kutsuvat joukkuettaan. Toffeemiehet nimitys on saanut alkunsa joskus stadionin laidalla olleesta makeiskaupasta, joka oli kuuluisa toffeestaan.

taan eroavaa urheilua: kilpa- ja tulosurheilu, kansanliikunta, kaupallinen liikuntakulttuuri ja vaihtoehtosektori. Kaupallisessa liikuntakulttuurissa yhdistyy Siroson mukaan draama ja tiivis sosiaalinen yhdessäolo tavalla jolle teatteriväki voi vain olla kateellinen. (Sironen 1988, 13-19) Tämä urheilun "loisilmiö" onkin muuttunut pikkuhiljaa hyväksytyksi osaksi (ja jopa keskeiseksi) urheilun kertomusta. Yleisöstä on tullut keskeinen osa itse tapahtumaa ja tuotetta ja jopa joukkuetta, esimerkiksi Helsingin Sanomat uutisoi 21.10.1998 pelatun HJK-Benfica ottelun, joka päättyi HJK:n 2-0 voittoon, otsikolla: "Innokas yleisö oli HJK:n 12. pelaaja" (Järviö 1998).

Henning Eichbergin mukaan urheilua ei enää harrasteta vain terveyden tai tulosten vuoksi, vaan ihmiset myös viihtyvät ja nauttivat. Urheilusta etsitään ruumiinkokemista ja aistimellisuutta, joka ei ole vain yksilöllistä vaan myös sosiaalista (Eichberg 1987, 56). Tämä kokemuksellisuus ei kuitenkaan nykyään rajoitu vain itse urheiluun suorittamisena, vaan saa ilmauksensa niin katsomoissa kuin mestaruuskarnevaaleissa, kuten vuoden 1995 jääkiekon maailmanmestaruuden ja Mika Häkkisen vuoden 1998 formula-maailmanmestaruuden juhlinta osoittavat. Nykyään olisikin vaikeata kuvitella urheilutapahtumia ilman "loisilmiötä", katsomoissa meuhkaavia kannattajia ja faneja. Urheilukilpailuun ei mennä vain katsomaan peliä, vaan nauttimaan tunnelmasta ja ilmiöstä, jonka olennainen osa on juuri yleisö ja fanit.

Fani-käsitteestä

Vaikka faniuden käsite ymmärretään lähes intuitiivisesti, siihen liittyy toisaalta tietty keveys; olet fani, kun istut stadionilla tai seuraat ottelua televisiosta. Tästä syystä on täysin luontevaa puhua urheilukilpailun yleisöstä faneina. Lawrence Grossberg nostaa esiin ajatuksen aktiivisista ja passiivisista populaarikulttuurin kuluttajista, jota mukaellen urheiluyleisöt voidaan jakaa ainakin kahteen laadullisesti toisistaan erottuvaan ryhmään. Lukumääräisesti suurempi, mutta näkymättömämpi ja hiljaisempi ryhmä koostuu "typeryksistä jotka passiivisesti vain kuluttavat". Tämä penkkiurheilijoiden ryhmä kuluttaa kaikkiruokaisesti urheilua, televisiosta, sanomalehdistä ja joskus jopa kentän laidalla. Pienempi penkkiurheilijoiden ryhmä, "todelliset fanit", taas omaksuu aktiivisesti kulttuurisia tekstejä, antaen niille uuden omintakeisen merkityksen, näin fanit muodostavat populaarikulttuurin yleisön sisällä oman elitistisen ryhmän. Grossberg kuitenkin kritisoi edellistä käsitystä liian totalisoivana. (Grossberg 1995, 36) Joka tapauksessa urheilua seuraava yleisö koostuu erilaisista katse-lijoi-ista, esimerkiksi suurissa jalkapallomaissa ei ole vain yhtä kannattajakult-

tuuria vaan useita kannattajakulttuureja (Dal Lago & De Biasi 1994, Buford 1992, van der Brug 1994).

Fani-termi on lyhennys englaninkielisestä fanatic-sanasta, joka arkimerkityksessään tarkoittaa innokasta ihailijaa ja intoilijaa. Fanaatikon etymologinen kantasana on latinan kielen *fanaticus*, joka tarkoittaa jumalan inspiroimaa. Fanius merkitsee ”jumalan inspiraation vallassa olemista”. Eläminen ainakin silloin tällöin jumalallisen inspiraation vallassa tekee elämästä siedettävää ja jopa nautinnollista. Itse asiassa fanius näyttää liittyvän kaikenlaiseen intohimoiseen vapaa-ajan puuhasteluun, jopa niin, että ihmiset ovat valmiita ”stilisoimaan elämänsä” Everton-faniksi, Jokeri-faniksi, Elvis-faniksi, Mika Häkkinen -faniksi tai urheilukalastajaksi, purjehtijaksi, maratoonariksi, vaikka tällainen ”stilisointi” näyttää usein liioittelulta. (Noro 1991, 247) Kuten nautinnot, niin myös faniuden kaltainen ”jumalallinen inspiraatio” voi myös muuttua dogmaattiseksi, inspiraatiosta voi tulla patologista, addiktiivista. Fanius on antautumista mielihyvälle, mutta samalla se on myös vastaus pirstaloituneeseen todellisuuteen. Faniuden kautta etsitään varmuutta, autenttisia kokemuksia ja ”aitoja” sosiaalisia verkostoja tai ontologista turvallisuutta (Giddens 1991).

Brittifutis Suomessa

Englantilainen jalkapallo on ollut aina suosittua Suomessa. Se on ollut vakioveikkauksen kohteena yli puoli vuosisataa. Ennen loton tuloa 1960-luvulla, se oli ainut rahapeli, jossa pienellä panoksella saattoi voittaa suuren määrän rahaa. Englantilaisten kohteiden suosio vakioveikkauksen alkutaipaleella perustui Heikki Ylikankaan mukaan niiden yllätyksellisyyteen sekä siihen, että suuri yleisö uskoi pääsevänsä kilpailemaan tasavertaisena asiantuntemustaan hyödyntävien ammattiveikkaajien kanssa (Ylikangas 1990, 45). Vakioveikkauksen kautta englantilaiset jalkapallojoukkueet ovat ainakin niminä tuttuja veikkauspelejä harrastaneelle suurelle yleisölle. Puhtaasti sattumaan perustuva lotto vähensi veikkauksen suosiota ja veikkaus muuttui asiantuntijoiden ja asian harrastajien peliksi. Tämä kannattajajoukko pelaa viikottain vakioveikkausta seitsemällä miljoonalla markalla ja muita vetopelejä lähes 20 miljoonalla markalla. Veikkauksessa kiehtoo tietty autonomia, voi itse ikään kuin omalla asiantuntemuksellaan vaikuttaa voittoon.

Englantilainen jalkapallo on ensimmäisiä puhtaasti median välityksellä seurattuja urheilulajeja. Englannin liigan lauantailet TV-lähetykset ovat muodostuneet jo eräänlaiseksi traditioksi Suomessa, voi jopa väittää, että se on yksi suomalaisista urheilulajeista. TV2 on esittänyt 1970-luvun alusta alkaen Englan-

nin liigan otteluita. Englannin valioliigan ottelu kerää noin 300000 katsojaa, mikä ylittää keskimääräisen TV-ohjelmien katsojamäärät.

Englantilaisten jalkapalloseurojen ympärille on syntynyt sekalainen joukko erilaisia kannattajaryhmiä ja -yhdistyksiä niin Englannissa kuin ulkomailla. Englantilaiset kannattajaklubit ovat perinteisesti olleet pieniä paikallisia "face to face"- yhteisöjä ja kiinnittyneitä osaksi paikallista työväenkulttuuria. Englantilaisen jalkapallon kansainvälistyessä ja kaupallistuessa seurat ovat perustaneet kansainvälisiä kannattajayhdistyksiä, kuten Everton World Wide Fan Club. Kannattaja-klubit jaetaan tavallisesti virallisiin (official) seuran ylläpitämiin kannattajayhdistyksiin, sekä nk. epävirallisiin (unofficial) yksityisten kannattajien perustamiin yhdistyksiin ja ryhmiin. Viralliset kannattajat on usein kategorisoitu "hyviksi", kun taas epävirallisia kannattajaryhmiä on usein pidetty stereotyyppisesti "pahoina" kannattajina ja huligaaneina (Buford 1992, 62). Italiassa jalkapallofanit ovat järjestäytyneet joko joukkueiden virallisiin kannattajaorganisaatioihin tai seurasta riippumattomiin Ultra-ryhmiin. Seurat ja journalistit pitävätkin ultra-faneja ihanteellisina kannattajina, kun kaikki sujuu hyvin: he juhliivat, pitävät ääntä ja ovat pelissä voimakkaasti mukana, mutta mikäli katsomossa ilmenee ongelmia, samat ultra-kannattajat leimataan helposti huligaaneiksi (Dal Lago ja De Biasi 1994, 83).

Suomessa perustettiin muutaman innokkaan toimesta 1990-luvun alussa ensiksi Englannin liigan kannattajat ry. (Elkki), jossa on nykyään noin 300 jäsentä. Elkin esikuvana oli toisaalta englantilaiset kannattajayhdistykset, sekä englantilainen fanien yhdistys The Football Supporters Association (FSA). Kuitenkin varsinainen idea lainattiin Norjasta, jonne oli perustettu "Supporter unionen før British Fotball" (johon eräs haastateltavista arveli kuuluvan 30000-40000 jäsentä).

Elkin perustamisen jälkeen syntyivät Liverpoolin, Manchester Unitedin, Chelsea, QPR:n ja Evertonin kannattajayhdistykset. Kannattajayhdistysten taustalla on ollut yhden tai korkeintaan muutaman innokkaan fanin halu perustaa klubeja. Yhdistysten olemassaololle ei oikeastaan löydy muuta logiikkaa. Perinteisillä, myös viime vuosina menestyneillä nk. suurseuroilla Liverpoolilla ja Manchester Unitedilla on Suomessa omat kannattajaklubinsa. Mutta Arsenalilla, joka lukeutuu myös suurseuroihin ja on kerännyt mestaruuksia ja erilaisia cup-kannuja tasaisesti koko 90-luvun, ei ole suomalaista kannattajayhdistystä. Everton taas on suurseura, joka on menestyksellisen 80-luvun jälkeen kamppailut liigassa lähinnä putoamista vastaan. Suurseuroista myös Anthony Giddensin kannattamalta (Hannula 1997) Tottenhamilta puuttuu suomalainen kannattajayhdistys. Kun taas QPR:n kaltaisella pikkuseuralla, joka on jo muutaman vuoden kamppailut Valioliigan ulkopuolella divarissa, on oma yhdistys. Me-

nestyksellisistä "muoti-joukkueista" Chelsea:llä taas on kannattajayhdistys, mutta esimerkiksi Newcastlella taas ei. Myöskään divarin pikkuseuroilla, joissa pelaa myös suomalaisia ei ainakaan vielä ole omia kannattajayhdistyksiä.

Tutkimukseni kohteena olevat suomalaiset Everton-fanit olivat perustaneet vuonna 1992 kannattajakerhon, Everton Supporters Club of Finland (ESCF), jossa on noin 50 jäsentä. Everton-klubi ei ole virallinen yhdistysrekisterin mukainen yhdistys, vaan epävirallinen kerho, joka julkaisee omaa fani-lehteä 4-6 kertaa vuodessa ja järjestää kerran vuodessa yhteisen kokoontumisen Raumalle nk. Pub Evertoniin. Everton-seuran kautta löysin tähän tutkimukseen sopivan homologisen ryhmän, jonka jäsenet todella ovat sitoutuneet harrastukseensa, eivätkä vain "penkkiurheile" tai "veikkaile". Yhdistykset voikin nähdä syntyneen englantilaisesta jalkapallosta ja veikkauksesta kiinnostuneen posttraditionaalisen yhteisön päälle, joka katkaisee näiden yhteisöjen "pluralistisen ignoranssin". Arto Noron mukaan nämä posttraditionaalit yhteisöt ovat kuitenkin vain harvoin palautettavissa siitä elävään "formaaliin" yhteisöön. Kuitenkin ESCF:n kautta minulle tutkijana oli mahdollista paikallistaa faniuden kaltainen ilmiö itse "isossa yhteiskunnassa". (Noro 1991, 241-242)

"The Toffee Talk"

Tutkielman aineiston keruumenetelmäksi valitsin teemahaastattelun. Haastateltavat valitsin Osmo Tapio Everton Räihälältä saamani Everton Supporters Club of Finlandin jäsenluettelon pohjalta siten, että aluksi valitsin listalta neljä henkilöä, jotka olin tavannut Everton-fanitapaamisessa ja jotka olivat kirjoittaneet juttuja ESCF:n fanilehteen Bullens Bulletiin. Sen jälkeen poistin listalta kaikki ne, jotka olivat maantieteellisesti kaukana (Tornio, Rovaniemi, Överlida). Jäljelle jääneiden puhelinnumerot kysyin numerotiedustelusta, ne joille ei löytynyt puhelinnumeroa poistin taas listalta. Haastattelut tein heinä-elokuussa 1997. Varsinaiseen teemahaastatteluun osallistui kahdeksan henkilöä. Varsinaiset haastateltavat olivat iältään 22-39 -vuotiaita, mikä vastasi hyvin mm. fanitapaamisen ikäjakaumaa. Kaikki olivat käyneet ainakin kerran fanitapaamisessa Raumalla ja kaikki olivat kannattaneet Evertonia yli 15 vuotta. Joukkoon kuului opiskelija, työtön merkonomi ja työtön historianopettaja, vakuutusmyyjä, voimalaitostyöntekijä, postimies, säveltäjä ja tutkija. Peräti kolmella henkilöllä oli akateeminen koulutus. Haastateltavista viisi oli naimisissa tai avoliitossa, loppuista kolmesta kaksi seurusteli ja vain yksi oli poikamies. Kahdella haastateltavalla oli lapsia.

Haastattelusta kieltäytyi yhdistyksen ainoa naisjäsen, lisäksi yksi ei suostu-

nut tapaamiseen, mutta halusi osallistua ”puhelingalluppiin”, niin kuin hän itse haastattelua kutsui. Keskustelussamme paljastui, että hän oli tullut uskoon, luopunut kaikista ”epäjumalista” ja näin ollen eronnut myös Everton-yhdistyksestä, mutta halusi kertoa uutta sanomaansa myös minulle.

Yleensä haastatteluihin suostuttiin helposti ja luottamuksen syntymiseen vaikutti se, että minulla oli ollut jonkinlainen kontakti haastateltaviin aiemmin.

Timo: Esimerkiksi se, et mä tiesin tai siis mä ajattelin, että sä oot varmasti se henkilö, jonka mä oon tavannut. Sit mä oon nähnyt valokuvia, joita sä oot ottanut Osmosta ja hänen perheestä... Eiks niin?

HH: Joo, kyllä.

Timo: Mä ajattelin, että okei sä oot se henkilö ja sä oot Evertonin kannattaja ja kaikkee tämmöistä. Ei mulle tullu mieleenkään, että en mää nyt viitti sua ottaa. Jotenkin se oli mun mielestä luonnollista, täysin itsestään selvää, jos sä haluat tulla tekemään haastattelua, niin selvä juttu.

Nauhoitin kaikki haastattelut, paitsi ”puhelingallupin”, jonka kirjasin muistiin keskustelun aikana. Haastattelut sujuivatkin hyvin, sillä haastateltavat osoittautuivat innokkaiksi keskustelemaan intohimostaan, minun täytyi vain huolehtia, että myös minua kiinnostavat teemat tulivat käsiteltyä. Hyödynsin teemahaastattelun vakioinnin puuttumista siten, että annoin haastateltavieni kertoa vapaasti ja tästä syystä haastattelut venyivät yleensä aika pitkiksi (2-3 h). Grönforsin mukaan juuri vakioinnin puuttumisella voi haastattelussa minimoida tutkijan vaikutusta vastauksiin (Grönfors 1982, 106). Lopetin haastattelut yhdeksännen jälkeen, koska niissä alkoi toistua samanlainen ”Everton-fanin narratiivi”, toisin sanoen saavutin ns. saturaatiopisteen (Roos 1987, 30-32), jossa haastattelut alkavat toistamaan itseään. Vaikka jokainen kertomus on uniikki, alkoi lisääaineiston tarve tuntua tarpeettomalta.

Haastattelulla saadaan aineistoa, joka on tutkimuksen materiaalia. Tulokset eivät nouse haastateltavien puheesta itsestään sitä tarkasti luotteloimalla, paloittelemalla ja vertailemalla, vaan aineiston analyysissä kysymys on ymmärtävästä selittämisestä. Haastateltavat eivät aina anna suoria vastauksia siihen, miksi jokin asia on niin tai näin. Sulkusen mukaan se, mitä haastateltavat sanovat on vain harvoin minkään kvalitatiivisen aineiston analyysissä sellaisenaan kiinnostavaa. Siitä on tehtävä tulkinta, ja vielä sellainen tulkinta joka tavalla tai toisella kiinnittää puheen pinnan alla oleviin kulttuurisiin jäsenyyksiin tai habitukseen. (Sulkunen 1990, 275) Lisäksi Sulkunen huomauttaa, että haastatteluaineiston analyysissä ongelmaksi voi muodostua yhteisen kielen puuttuminen, toisin sanoen tutkija ei ymmärrä mitä tutkittavat puhuvat (Sulkunen 1990, 276). Everton-fanina uskon hallitsevani fani-puheen kontekstin,

pystyn tulkitsemaan puheen pinnan alla olevia merkityksiä ja asettamaan tietyt repliikit ko. kulttuurin omiin jäsenyyksiin. Lisäksi uskon, että eräänlainen fanin "kunnia" velvoitti haastateltavia myös olemaan rehellinen kertomuksissaan, toiselle Everton-fanille ei valehdella.

Itse analyysi lähti liikkeelle nauhojen kuuntelemisella ja aineiston luokittelemisella haastattelussa käytettyihin teemoihin. Haastattelut purin nauhalta sanasta sanaan, mikä oli melko työlästä etenkin korvalappustereoiden avulla, mutta toisaalta se helpotti analyysivaihetta, koska haastattelumateriaali oli aina helposti saatavilla. Tutkimuksen uloskirjoituksessa pyrin ryhmittämään näitä teemoja suuremmiksi kokonaisuuksiksi, kuitenkin niin, että myös aineiston pienimmät ilmaisevat nyanssit tulisivat esiin. Aineiston analyysin tueksi pidin haastattelu-päiväkirjaa, johon kirjasin ylös haastatteluiden kestot, päivämäärät jne. Tämän lisäksi kirjoitin välittömästi haastattelun jälkeen muistiin haastateltavasta syntyneen vaikutelman ja huomiot joilla uskoin olevan merkitystä haastattelun tulkintaan.

Tutkimusotteessa on myös etnografisen metodin piirteitä (kenttätutkimus), olen osallistunut kaksi kertaa ESCF:n järjestämään fanitapaamiseen Rauhalla. Oman faniuteni kaltainen subjektin läsnäolo tutkimuksen kentällä merkitsisi survey-analyysissä tulosten vääristymää ja olisi jopa ennenkuulumatonta. Itse asiassa nykyisessä metodikirjallisuudessa jopa kehoitetaan tutkijaa olemaan aisteineen ja tunteineen läsnä havainnoitavassa tilanteessa, ilman kontrolloivaa etäisyyttä (Patton 1990, 207).

Lisäksi minulla on ollut käytettävissä Everton Supporters Club of Finlandin julkaisemia *The Bullens Bulletin* -fanzineita kymmenen kappaletta vuosilta 1995-1997. Tutkimuksen ohessa käytän myös keräämiäni lehtileikekokoelmia vuosilta 1990-1997. Erityisesti mielenkiintoisia ovat Jarmo Pasasen artikkeli "Osmo Tapio Everton Räihälä jalkapallosäveltäjä" *Image*-lehdessä 1/98 (Pasanen 1998) sekä Kari Räisänen artikkeli "Tuo intohimon pyöreä kohde" Helsingin Sanomien NYT-liitteessä 16.1.1998, jossa myös haastateltiin Räihälää (Räisänen 1998). Myös minä haastattelin Räihälää, vaikka olenkin muuttanut haastateltujen nimet yksityisyyden takaamiseksi, niin viitatessani ko. lehtiartikkeleihin käytän Räihälän nimeä, koska lähde on julkinen. Lisäksi joissain kohdissa olen jättänyt lausuntojen antajan mainitsematta, koska lausunnoissa on niin selviä viittauksia edellä mainittuihin artikkeleihin.

Kvalitatiivisia aineistoja käyttävissä tutkimuksissa on tapana murehtia tilastollisen yleistettävyyden vaikeutta, mutta toisaalta juuri kvalitatiivisen metodin yleistyminen suhteessa survey-analyysiin nostaa esiin uudenlaisia näkökulmia faniuden kaltaisten arkielämän kannalta usein marginaalisten ilmiöidenkin tutkimiseen ja ymmärtämiseen. Tämän tutkimuksen kautta voin sanoa jo-

tain hyvin olennaista koko englantilaista jalkapalloa seuraavasta joukosta sekä urheilufaniudesta ylipäätään, jolla on oma rationaliteettinsa ja logiikkansa. Faniudesta näyttää todellakin tulleen merkki luovasta käymistilasta, joka palvelee Everton-faneja Durkheimin kuvaamana ”uutena ideana” jälkiteollisessa maailmassa.

Uskonkin, että faniuden kaltaisten ilmiöiden kautta voi sanoa jotain olennaista nykyihmisen elämänjäsenyyksiin sisältyvistä jännitteistä. Uskon, että kohta meissä kaikissa asuu pieni fani.

Tutkimuksen rakenne

Työn rakenne jäsentyy siten, että aluksi luvussa Penkkiurheilusta faniuteen (luku 2) hahmottelen miten jalkapallosta kiinnostuneet penkkiurheilijat sosiaalistuvat englantilaisen jalkapallon yleisöksi ja faneiksi. Tässä sosialisatiossa televisiolla ja veikkaukseen liittyvällä kulttuurilla on keskeinen osa. Tarkastelen miten englantilaisen jalkapallon seuraamisesta on tullut suomalaisen fanin lauantai-illan viettoa määrittelevä traditio, samalla hahmottelen myös sitä, miten fanit jäsentävät suhdettaan faniutta muistuttaviin ilmiöihin kuten penkkiurheiluun ja veikkaamiseen. Mielenkiinnon kohdentamisella niin englantilaisen jalkapallon kuin Evertonin seuraamiseen on tässä tärkeä merkitys.

Jalkapallon ihmemaassa luvussa (luku 3) tarkastelen englantilaista jalkapalloa kulttuurituotteena. Väitän, että brittifutiksen suosion syynä ei ole vain itse peli, joka fanien toimesta on ikään kuin kanonisoitu lajinsa huipuksi, vaan jalkapallo kiinnostaa faneja laajemmin sosiaalisena ja kulttuurisena ilmiönä. Tarkastelen tässä myös lyhyesti englantilaisen jalkapallon historiaa, minne jalkapallon juuret kulttuurituotteena ulottuvat. Samalla hahmottelen fanikulttuurin syntyä, miten englantilaiset kuvaannollisesti syntyvät tietyn joukkueen kannattajiksi ja kuinka heidän autenttisuudesta tulee jäljittelyn kohde myös suomalaisille Everton-faneille. Tulkitseen englantilaisen jalkapallon aluksi hyvin perinteisesti kulttuurina, jossa on säilynyt jonkinlainen paikallisyhteisön ylläpitämä aito ja autenttinen tunnelma ja yhteisöllisyys. Vaikka englantilaisesta jalkapallokulttuuri on sulautunut osaksi kansainvälistä ja kaupallista mediateollisuuden markkinoimaa ”postmodernia urheilukulttuuria” (Redhead 1997).

Tämän jälkeen tarkastelen luvussa Kun lauantai tulee... (luku 4) elämyksiä, jotka ovat faniuden kulutuksen kohteena. Mihaly Csikszentmihalyi (1991) on kuvannut erityisen nautinnollisia ”huippukokemuksia” käsitteellä flow. Flow-kokemukset eivät ole automaattisia, vaan ne vaativat voimakasta psyykki-

sen energian panostamista "flow-toimintaan". Everton-fanit merkityksellistävät lauantain pelipäivän tietyn brittiläisen jalkapallokulttuuriin perustuvan ymmärryksen kautta, johon he ovat pikkuhiljaa sosiaalistuneet: lauantaista on tullut heille pyhä, johon initoidutaan tiettyjen rituaalien kautta. Kotona television tai radion äärellä fanit ikään kuin jäljittelevät stadionin aitoa karnevalistista tunnelmaa, jonka he ovat myös käyneet kokemassa paikan päällä Englannissa. Csikszentmihalyin esittämän flow-kanavan avulla voi ymmärtää faniuden rakentumisen mekanismeja.

Seuraavassa luvussa seurataan fanien elämää otteluiden välissä, miten todellinen vuodesta toiseen kestävä fanius ("hard core") rakentuu ja kuinka faniudesta tulee osa fanin identiteettiä. Osoittaakseen kuulumista tiettyyn kotipaikkaan (Bauman 1992) fanit estetisoivat elämänsä kaupallisesti tuotettujen faniuden indeksien kautta. Tässä suhteessa fanius muistuttaa ilmiönä myös keräilyä. Kysymyksessä on pysyttelemisen Csikszentmihalyin kuvaamassa "flow-kanavassa". Faneista kehittyy pikkuhiljaa eräänlaisia asiantuntijoita, eräässä mielessä "turhan tiedon" mestareita, koska fanin tiedoilla on merkitystä vain fanien muodostamassa yhteisössä. Everton-faniudesta muodostuu nautinnollista arjen harmauden ylittävää toimintaa. Samalla tarkastelen sitä, onko fanius hallitsematonta, addiktiivista. Pakkomiellemaisessä toiminnassa on kuitenkin asteeroja toiminnan hallinnan mukaan. Tämän vuoksi en olekaan valmis tulkitsemaan faniutta addiktiiviseksi, negatiiviseksi psykopatologiaksi, vaan eräänlaiseksi "positiiviseksi addiktioksi", joka ei tuota harjoittajalleen tuskaa, vaan eräänlaista "koukussaolosta" nauttimista. Samalla fanius luo myös jonkinlaista järjestystä arjen kaaokseen "ontologista turvallisuutta" (Giddens 1991), sillä urheilun tapahtumat ikään kuin säilyvät vuodesta toiseen samoina ja muuttumattomina, ne luovat tunteen jatkuvuudesta, varioiden itseään vain sen verran, että mielenkiinto säilyy yllä.

Luvussa Kotipaikkana Goodison Park (luku 6) Everton-fanien "posttraditionaali" yhteisö tulee näkyväksi fanitapaamisessa. Tässä luvussa pohdin faniutta uusiyhteisöjen käsitteen kautta, onko faniudessa kysymys jostain uudesta "heimollisen onnen esiinnoususta". Ydistyksellä on faneille ensisijaisesti välineellistä merkitystä, se on tarjonnut heille välineitä merkityksellistää omaa faniuttaan, sekä luonut aitoja "face to face" ystävyysuhteita, mutta fanien "posttraditionaalista yhteisöllisyyttä" ei voi paluttaa siitä elävään yhdistykseen. Yhdistyksen merkitys onkin osoittanut alkuinnostuksen jälkeen tiettyjä rapautumisen merkkejä.

Lopuksi kokoan tutkimukseni teemat yhteen ja pohdin yhteenvedon omaisesti Everton-faniutta käsitteen post-fanius kautta (Redhead 1997) osana nykyihmisen arkielämän jäsenyyksiä.

Luku 2 Penkkiurheilusta faniuteen

Jännityksen metsästys

Norbert Eliaksen ja Eric Dunningin (1985) mukaan urheilun suosio niin harrastuksena kuin penkkiurheilunakin pohjautuu eräänlaiseen ”jännityksen metsästämiseen”. Tiukka itsekontrolli ja äärimmilleen viety viettien tukahduttaminen ja säätely ovat sivilisoituneen ihmisen tunnusmerkkejä. Tällainen sääntöjen säätelemä arkielämä voi olla tylsää, se ei tarjoa jännitteitä, eikä mahdollisuuksia jännityksen kokemiseen. Elias ja myös monet muut urheilun vaikutuksia tutkineet teoreetikot väittävät, että moderni jokapäiväinen elämä ei tarjoa tarpeeksi jännittävää vaihtelua ja siksi ihmiset metsästävät ”miellyttävää stressiä” (pleasant stress) (Sloan 1979, 228). Tätä jännityksen halua ihmiset voivat kokea hyvin eritavalla, toisten täytyy hypätä benji-hyppyjä tai kiivetä maailman korkeimmalle vuorelle, kun toisille riittää arjen vastapainoksi lintujen tarkkailu tai urheilun katselu TV:stä.

Kun sivilisaatioprosessissa sisäinen affektikontrolli panee ihmisessä asuvan ”eläimen” kuriin ja järjestykseen, pakottaen kohtaamaan ja taltuttamaan viettiperäiset affektit jo psyyken sisällä, se samalla korvaukseksi avaa sisäisten fantasioiden ja emootioiden maailman. Välitön affekti-ilmaisu korvautuu sisäisesti eletyllä passiivisella emotionaalisuudella. (Falk 1984, 210) Elias väittääkin, että tunnekuohujen läpieläminen vain katselemalla tai kuuntelemalla onkin sivilisoituneen yhteiskunnan merkki (Elias 1978, 202). Näin sivilisaatioprosessi tuottaa kasvavan joukon erilaisia ”katselijatoimintoja” (Falk 1984, 219).

Erilaiset vapaa-ajan aktiviteetit antavat osallistujilleen, niin pelaajille kuin katselijoille mahdollisuuden ratkoa ongelmiaan kuvitteellisella tasolla, pelin ja leikin taikamaailmassa. Huizingan (1984) mukaan leikin jännitys merkitsee epävarmuutta, sattumaa ja sillä on pyrkimys laukeamiseen. Vapaa-ajan toiminnot: elokuvat, jalkapallo-ottelut, tanssi, konsertit, kirjallisuus matkivat tosi elämän tilanteita, mutta ilman tosi elämän vaaroja ja riskejä. Imaginaarinen vaara ja mimeettinen pelko syntyvät pelin tuoksinassa. Esimerkiksi pieni lapsi, jonka isä heittää ilmaan päänsä yläpuolelle pudoten sitten turvallisesti takaisin isän käsivarsille, nauttii mimeettisestä vaarasta ja pelosta tietäen, että vaara on kuvitteellista ja turvan ollessa isän käsivarsilla. Myös jalkapallo-ottelun katsoja kiihottuu ja saa nautintoa peliä seuratessaan, jossa hän on kuten oikeassakin elämässä, repäistynä voimakkaiden menestyksen toiveiden ja tappion pelon keskelle. Voimakkaat tunteet nousevat imaginäärisestä kehikosta ja niiden käsitte-

leminen urheilukatsomoissa saattaa olla nautinnollisempaa ja vapauttavampaa kuin niiden käsitteleminen yksin. Sillä yhteiskunnassa ihmiset ovat yhä enemmän eristäytyneitä, eikä heillä ole paljonkaan kollektiivisia mahdollisuuksia ilmaista voimakkaita tunteitaan. (Elias ja Dunning 1986, 42-43)

Elias ja Dunning näkevät urheilun eräänlaisena kompensatiokanavana modernin elämän jännitteille. Urheilu on leikkiä, joka samalla kontrolloi nautintoja ja vapauttaa tunteet kontrollista (Elias ja Dunning 1986, 49). Urheilusta on tullut jännityksen ja mielihyvän keskeisin kanava niin peliin osallistujille kuin pelin seuraajillekin.

Imaginäärinen osallistuminen

Tietyn urheilulajin suosio penkkiurheiluna perustuu Kalevi Heinilän mukaan lajin harrastuspohjaan (Heinilä 1985, 81). Haastatelluista kaikki olivat pelanneet jalkapalloa lapsuudessaan, kuten eräs haastateltavista totesi, "sitä kai kaikki on tehnyt suurin piirtein". Vain yksi haastatelluista ei synnynnäisestä sydänviasta johtuen ollut pelannut jalkapalloa. Haastatelluista useat olivat pelanneet jalkapalloa "tosissaan" juniorijoukkueessa. Vaikka useimpien jalkapalloharrastus olikin jäänyt lapsuuteen, niin haastatelluista kolme pelasi yhä vielä säännöllisesti jalkapalloa, kaksi kuutos-divisioonan joukkueissa ja yksi työttömien jalkapallojoukkueessa. Haastatelluille jalkapallon pelaaminen oli vapaaajan harrastus, tapa pitää yllä fyysistä kuntoa ja eliaslaista arkielämän jännitteiden kompensatiota, kuten seuraavasta lausunnosta käy ilmi:

Olli: Mä pelaan kuudennessa divisioonassa Punavuoren pallossa eli Pupa:ssa. Se on, vaikka se nyt on näennäisesti kilpaurheilua, kun pelataan virallisessa sarjassa, Palloliiton alaisessa sarjassa, se on kuitenkin mulle ihan semmosta terapiaa ja kuntourheilua... Se on minulle sopiva tapa ylläpitää jonkinlaista fyysistä kuntoa... Se on ihan huumoria.

Urheilun leikin omaisuus on kai suurimmillaan lasten pelatessa jalkapalloa, pelin tiimellyksessä voi unohtaa olevansa kotipihalla ja nähdä itsensä suosikkijoukkueensa tähtihyökkääjänä, joka taiturimaisilla ja oivaltavilla suorituksillaan peippaa vastustajan puolustuksen ja sijoittaa pallon maalin ylänurkkaan, kymmentuhatpäisen yleisön hurratessa.

Keijo: (...) mutta kyllähän mää sitä ennen kannatin jo Leedsia muistaakseni, silleen... niin ku sen ikänen nyt... sillä tavalla ku mentiin pihalle pelaamaan, ni kyllä mä olin aina joku Billy Brag.

Pihalla ei enää pelaa vain epämääräinen joukko poikia.

Pekka: Ja sit aina ku pelattiin, loppukesää ja syksyä, niin aina oli jotkut tietyt joukkueet vastakkain.

Jotain samanlaista on myös aikuisten penkkiurheilussa, sillä katsojat tuntevat ikään kuin olevansa mukana pelissä ja irrottautuvat idolien avulla arkipäiväisyydestä. Pierre Bourdieu näkeekin penkkiurheilun herättämän kiinnostuksen perustuvan tiettyyn imaginaariseen osallistumiseen aiemman todellisen harrastuksen pohjalta. Bourdieu on havainnut, että urheilun harrastamisen todennäköisyys nuoruusiän jälkeen vähenee erittäin selvästi sosiaalisen statuksen laskiessa, samalla kun todennäköisyys sille, että katsotaan televisiosta kaikkein suosituimpia urheilulajeja (tässä Bourdieu mainitsee jalkapallon ja rugbyn) laskee selvästi sosiaalisen statuksen noustessa. (Bourdieu 1985, 159-160) Suomessa urheilu ja penkkiurheilu eivät ole kuitenkaan ranskalaiseen tai englantilaiseen tapaan yhtä sosiaalisesti sulkevia. Suomessa myös eri lajit keräävät harrastajia kaikenlaisten ihmisten parista, vaikka erilaiset urheilulajit ovatkin yhteydessä habitukseen ja elämäntyyliin (Karisto 1988, 70). Urheiluharrastuksille on kuitenkin yhteistä se, että iän karttuessa oma aktiivinen liikuntaharrastus monesti unohtuu (Karisto 1988, 54).

Timo: Multa on oikeistaan liikunta vähitellen vähentynyt tässä opiskelujen alusta lähtien ainakin, et se on aika vähäistä. Sitä niinku välillä on tullu sit tälläsiä kuntosalikuureja ja joskus mulla oli semmonen lenkki-innostus ja kaikkea. Mutta siitä on tullu vähän sellasia satunnaisia, jaksottaisia, et ei oo nyt sellasta oikein pysyvää liikuntaharrastusta ollu. (...) Ja mitä enemmän on ollu näit töitä ja muita, niin sen enemmän se on sitten syöny, just liikunta on yks, mikä on ollu näköjään ensimmäisenä listoilla, joka on sitten pudonnut.

Jalkapallon pelaaminen opettaa lajin säännöt ja hienoudet, ja sitä kautta opitaan ymmärtämään peliä, joka asiaan vihkiytymättömän mielestä voi näyttää turhanpäiväiseltä pallon perässä juoksentelulta. Urheilun seuraaminen tuottaa nautintoa, kun pystyy courmet-harrastajan tavoin ymmärtämään ja nauttimaan lajin hienouksista. Penkkiurheilijalla ja fanilla tulee olla havainto- ja arvostusvälineitä, jotka sallivat hänen nähdä paljon sellaista, mitä tavallinen katsoja ei näe, havaita välttämättömyys siellä missä asiaa tuntematon näkee vain väkivaltaa tai nauttia lähes taiteenomaisista sommitteluista ja ihmeenomaisesta joukkueyhteistyöstä (Bourdieu 1985, 160).

Miehiseen kulttuuriin

Pojat oppivat urheilukentillä muutakin kuin pelaamaan jalkapalloa, siellä he kasvavat pojista miehiksi, toisin sanoen sosiaalistuvat miehiseen kulttuuriin. Kun sivilisaatioprosessissa (Elias 1978, 1982) ruumiillisuuden ilmaukset tukahdutetaan tai ainakin kätketään julkisuudelta, niin urheilukentillä opitaan samalla fyysistä väkivaltaa ja sen kestämistä, mutta myös tuon aggressiivisuuden laittamista kuriin. Bourdieu on hieman ironisesti huomauttanut, että nuoria on helppo valvoa heidän ollessa urheilukentällä. Siellä he ovat ”terveessä” puuhassa, kohdistuen luontaisen väkivaltaisuuksiensa tovereihinsa sen sijaan että tuhoaisivat rakennuksia tai kiusaisivat opettajiaan (Bourdieu 1985, 162).

Kilpailu ja tietty väkivaltaisuus kuuluvat keskeisinä elementteinä miehiseen kulttuuriin, joka opitaan osana sosiaalistamisprosessia, samalla muodostuu sosiaalinen sukupuoli-identiteetti, kuva itsestä miehenä tai naisena (Grönfors 1994, 71-72). Urheiluvallennuksessa pojat sosiaalistuvat Arto Tiihosen mukaan suorittamiseen ei kokemiseen, kivun kestämiseen ei urheilusta nauttimisen, voittamiseen ei kamppailemiseen, ulkoiseen menestymiseen ei sisäiseen onnistumiseen sekä luonnolliseen (biologiseen) ylemmyyteen ei kulttuuriseen suhteeseen, objektiivisiin faktoihin ei subjektiivisiin mielipiteisiin, vahvoihin johtajiin ei demokraattisiin menettelytapoihin. Tiihonen kutsuu tätä ”seurheiluksi”, joka tavallaan muodostaakin urheilun kuin penkkiurheilun kovan ytimen. (Tiihonen 1994, 245-246)

Tiihonen ehdottaakin yhtäläisyysmerkkejä urheilun ja hegemonisen maskuliinisuuden välille (Tiihonen 1994, 239). Hegemonisella maskuliinisuudella tarkoitetaan valtasuhdetta, joka on istutettu yhteiskunnallisiin rakenteisiin. Se on ylivaltaa, joka ulottuu ”raakojen valtakontekstien yli yksityiselämään ja kulttuuriin prosesseihin”. (Connell 1987, 184) Mikko Räsänen tulkitsee Jorma Sipilää mukaillen Connellin hegemonisen maskuliinisuuden valtaapitävien miesten kyvyksi luoda alistavia ja dominoivia kulttuurisia rakenteita, ja samalla määrittää itsensä ja oma elämäntapansa positiivisiksi malliksi muille ihmisille (Räsänen 1995, 6).

Walter Benjamin kirjoitti jo 1930-luvulla, että urheiluun liittyy erityisesti se, että kaikki urheilukilpailun katselijat ovat ”jonkinlaisia asiantuntijoita”. ”Ei tarvitse kuin kuunnella pyöriinsä nojaavien lehdenjakajapoikien keskustelua pyöräkilpailujen tuloksista.” (Benjamin 1989, 155) Urheilukentillä, erityisesti huippu-urheilussa miehet kilpailevat ja kamppailevat, ja toiset miehet seuraavat näitä näytöksiä tai ainakin lukevat lehdistä näiden kamppailujen tuloksia. Kärjistäen voisi Arto Tiihosen tapaan sanoakin, että naiset lukevat sanomalehtiä, kun taas miehet lukevat urheilusivuja. Urheilu on elämänalueena masku-

liinisuuden kyllästävä. (Tiihonen 1994, 229-230) Urheilun kertomusta voi myös pitää eräänlaisena miehisenä saippuaopperana, jonka kertomus rakentuu kysymyksen ”kuka voittaa?” varaan (Hietala 1996, 104-106).

Potkupallosta jalkapalloon

Suomessa jalkapallolla on kuitenkin kummallinen asema; harrastajia on junioreissa suhteellisen paljon, kansainvälisiä huippuotteluita seurataan kyllä televisiosta, mutta kotimaiset liiga-ottelut keräävät katsomoihin vain satoja, joskus muutamia tuhansia innokkaita jalkapallon ystäviä. Suomalainen jalkapallo ei yksinkertaisesti kiinnosta, kuten seuraavasta kommentista käy ilmi.

HH: Miksi suomalainen futis ei sitten kiinnosta?

Timo: Jaa, en mä tiedä. Joku kerta mä menin sinne ja mä tulin pois sieltä, mä olin vakuuttunut, et siinä pelissä ei ollut päätä eikä häntää.

Penkkiurheilija, joka etsii jännitystä ja viihdettä, nauttii turvallisesti urheilun aggressiivisuudesta ja taidokkaista suorituksista. Penkkiurheilun mielenkiinnon kohteena on juuri huippu-urheilu, jossa suoritukset ovat objektiivisesti huipussaan ja voitosta kamppailevat yksilöt parhaimpia, voimakkaampia, vahvimpia, taitavimpia jne. Todelliselle penkkiurheilijalle ei courmet-harrastajan tapaan kelpaa lihapullat muusilla, vaan nautinnon lähteenä jokin hienostuneempi ja erottelukykyisempi. Huippu-urheilu on yksinkertaisesti vauhdikkainta ja viihdyttävintä. Suomalaista jalkapalloa seurataan kyllä tuloksina ja peleissäkin saatetaan käydä, mutta kotimaista jalkapalloa pidetään yleisesti potkupallona:

Janne: Mut en mä ite, ite mä jotenkin suhtaudun kyllä, että tää on vähän semmoista potkupalloa (NAURUA) - ei pitäis tietysti sanoo.

Penkkiurheiluun liittyykin tietty sisäänrakennettu konservatiivisuus, jossa voittaminen, tulokset ja menestyminen asetetaan etusijalle (Palonen 1992, 172). Kansainvälinen ja erityisesti englantilainen jalkapallo viehättää, koska ne edustavat lajinsa huippua, edellistä vertausta hyväksikäyttäen ne ovat kuin ”ranskalainen keittiö”.

Keijo: Englannin liigassa on joku sellanen... ehkä ne pelit on silleen parempaa (...) Englannin liiga on hirveen tasaväkinen ja tasokas, mut sit jos mennään johonki Hollannin liigaan, niin ne tasot on ihan... Hollannissa muutama seura voittaa aina mestaruuden, muut on rupusakkeja. (...) Varmasti jotku kiihkomielisimmät Englanti-fanit vois sanoo jotain muuta (...) Mut en tiedä. (...) Se on tasanen sarja, se on totta, et siellä on jokaisella joukkueella... mitään varmoja pelejä ei oikeen ole. (...) Englannin liiga on varmasti tasaisin mitä on ja jännittävin.

TV ja 1x2

Penkkiurheilun seuraamiseen ts. jännityksen metsästämissä logiikkaan kuuluu olla toisen puolella toista vastaan. Englantilaisen jalkapallon seuraaminen näyttää ainakin ulkopuolisista oudolta, kuten erään fanin haastattelutilanteessa paikalle saapuneen tyttöystävän kommentteista käy ilmi:

Tyttöystävä: No mäkin oon monta kertaa miettinyt, et mikä saa ihmisen pitämään jostakin tollasesta joukkueesta noiki paljon?

Janne: Heh Heh.

Tyttöystävä: Mä oon miettinyt sitä monta kertaa. Mää en oo vielä semmosta selitystä ittelleni löytäny vieläkään, et mikä saa kans ihmisen tollalailla välittämään?

Janne: Ku mää oo joskus sulle...

Kaveri: Ne on miehet, mitkä on faneja aina.

Janne: ...humalassa soittanut, et me lähetään käymään Liverpoolissa.

Tyttöystävä: Mennään.

Kaveri: Toi on miehinen laji toi jalkapallo.

Tyttöystävä: Se on musta jotenkin ihmeellistä, jotain outoo semmosta, mitä mää en ymmärrä. (...) Kun ihminen asuu kuitenkin täällä Suomessa ja ei oo koskaan nähny, eikä ollu sielä paikan päällä seuraamassa niitä otteluita, eikä mitään.

Kaveri: Onhan se Lontoossa ollu, mut ei se oo nähny matsei - heh heh.

Tyttöystävä: (...) Joskus musta tuntuu, et onkohan se niinku syntynyt sen joukkueen kannattajaksi.

Kysymykseen, mistä faniuden kaltainen intoilu oli saanut alkunsa, haastateltaville oli usein aika vaikea vastata, koska Everton on yleensä valittu suosikiksi kauan sitten lapsuudessa tai nuoruuden kynnyksellä. Jenkkiautojen harrastajia ja keräilijöitä tutkinut Dale Dannefer havaitsi, että "autohulluudelle" (car-buff), joka ei palvele mitään objektiivista tarkoitusta, on vaikea löytää rationaalista selitystä. Tyypillisin vastaus kysymykseen, miksi vanhat autot kiehtovat oli, että "olen ollut autohullu jo niin kauan...". (Dannefer 1980, 408-409) Suomalaiset penkkiurheilijat ovat itseasiassa sosiaalistuneet englantilaiseen jalkapallokulttuuriin, erityisesti kahdesta syystä, vakioveikkauksen ja television kautta. Yleisradio (TV2) on lähettänyt 60-luvulta lähtien Englannin Cupin ja Englannin liigan otteluita suorina lähetyksinä. Kun tuo lähetyserinne keväällä 1998 katkesi, Valioliigan televisio-oikeuksien siirryttyä Canal + :lle, viimeisenä televisoitavana otteluna lähetettiin Tottenham - Everton. Syksyllä TV2 jatkoi Englannin liigan lähetyserinnettään kuitenkin näyttämällä ykkösdivisioonan otteluita ja keväällä 1999 jatkui FA-cupin otteluiden televisiointi, joiden oikeuksia Canal + ei omista. Eräs haastateltavista vastasi yksioikoisesti kiinnostuksen jalkapalloon lähteneen television ansiosta:

Lauri: Se on varmaan... kai se vähän sitä, ku TV:stä tulee englantilaista jalkapalloa.

Kaverit ja usein myös isä kotona seurasi Englannin liigaa:

HH: Kotona ja kaveripiirissä seurattiin siis jalkapalloa?

Keijo: Joo, sekä että. Faija katto kaikki Englannin liigan matsit TV:stä ja se katto siihen aikaan myös suomalaista jalkapalloa.

Seitsemänkymmentä luvulla, jolloin useimpien nykyisten Evertonfanien harrastus on alkanut, lauantai-illan Englannin liigan ottelu oli kohokoh-ta TV:n urheilutarjonnassa.

Hannu: Kyllä niitä tuli ja sillohan se tarjonta oli niin paljon pienempää, että tuli vaan muutama peli kaudessa tai vajaa kymmenen ja nykyisinhän se tarjonta hirveen laaja, jos on tällasia kaapeli-TV juttuja. Et ne oli kohokohtia kyl aina sillon odottaa sitä lauantain peliä.

Televisiossa näytetyt liigaottelut toivat suomalaiskoteihin tuulahduksen kansainvälisestä huippu-urheilusta ja jalkapallokulttuurista sen synnyinmaas-taan. Jo ennen televisiota radio oli palvellut veikkaajia. Vuodesta 1950 alkaen, lähinnä veikkauksen vuoksi, BBC oli sisällyttänyt lähetyksiinsä katsauksen veikkauskohteina oleviin liigaotteluihin markkinoidakseen englantilaista jalka-palloa (Ylikangas 1990, 116). Myöhemmin BBC aloitti myös suorat radioselostuk-set otteluista, joita saattoi seurata lyhytaalloilla.

Pekka: Pihassa me pelattiin jalkapalloa ja siihen tuli muuta porukkaa ja sit tuli vaan puhetta, että koht alkaa Englannin liiga. Ja me serkkupojan kans ihmeteltiin, et mitä sit, mitä se meihin vaikuttaa? (...) Joka lauantai ne meni tiettyyn kellon aikaan sisälle, ne ei pelannu enää, vaikka ois ollu kuinka hieno ilma... ja ihmetel-tiin mitä ne menee tekeen ja mentiin niiden perässä sen yhden kaverin luo. Ne kuun-teli radiosta lyhytaalloilta Englannin liigaa, kirjoitti ylös kaikki tulokset, maa-lintekijät sun muuta... Siitä se innostus lähti.

Englantilaista jalkapalloa on ollut suhteellisen helppoa seurata. Samalla tavoin, "kun niitä on näytetty" penkkiurheileva yleisö on 90-luvulla kiinnostu-nut esimerkiksi NHL-jääkiekosta ja formula-kilpailuista. Lisäksi pelien tulokset ovat löytyneet sanomalehdistä ja lisäksi on ollut tarjolla erilaisia harrastelehtiä: Veikkauksen julkaisema Veikkaaja-lehti sekä lukuisia englanninkielisiä lehtiä, joiden lukeminen on onnistunut koska englanti on ollut kielenä tuttu.

Olli: Sit se, tottakai se on vaikuttanut, että miksi musta tuli Evertonin kannattaja, eikä esimerkiksi vaikkapa Fiorentinan kannattaja. Ni onhan se selvä syy, että ei Suomessa saanut sillä tavalla tietoa jostakin Fiorentinasta 70-luvulla.

Evertonin valinta

Englannissa joukkueen kannattajiksi synnyttään, suosikkijoukkue peritään isiltä, Paul Waight kertoi Helsingin Sanomissa (Sainio 1999a): "Isoisä ja isä asuivat Shepherd's Bushissa, joten se (QPR) oli heidän paikallinen seuransa. Minä synnyin Chelseassa, mutta siitä huolimatta minusta tuli QPR:n kannattaja." Leicesterin yliopiston tutkimuksen (1997) mukaan kaksi tärkeintä syytä kannattaa jotain joukkuetta ovat perhe ja joukkueen edustama paikallisuus (local pride) (<http://www.le.ac.uk/snccfr/research/fsheets/fofs3.html> [25.6.1997]).

Suomessa joukkuetta ei samalla tavoin peritä isiltä, vaikka isät olivatkin seuranneet Englannin liigan lähetyksiä, niin haastatelluista Everton-faneista vain harva muisti isänsä "kannattaneen" jotain tiettyä joukkuetta. Isät olivat seuranneet Englannin liigaa televisiosta, koska 1970-luvulla se oli englanninkielisen radiolähetyksen ohella ainut tapa jännittää veikkausrivin kehittymistä puolitoista tuntia "on-line -ajassa".

HH: Oliko isälläsi suosikkia?

Keijo: No Leedsistä, Super Leedistä se tykkäs, mut sillä ei varsinaisesti oo mun mielestä silleen suosikkia. Se seuraa sitä paljon tän veikkaamisen takia, sehän on veikannut aina, minä veikkaan hyvin harvoin.

Suomessa suosikkijoukkueen valintaan vaikuttavat mitä erilaisemmat seikat, eräs kertoi valinneensa Evertonin suosikkijoukkueekseen, koska hänen lempiväriinsä oli sininen (Evertonin pelipaita on sininen). Toinen kertoi ihastuneensa Evertoniin, koska se oli kotoisin samasta kaupungista kuin Beatles. Eräs kertoi kiinnostuneensa Evertonista, koska englantilaisen jalkapallolehden kanssa "oli semmonen partasuu häiskä ja siinä sanottiin, että se on kova maalintekijä ja se oli siirtynyt ennätyssummalla Evertoniin." Yleensä vain jokin piirre miellyttää.

Lauri: No se tuli TV:stä ja se oli... se on niin hämähä muistikuva, ku siitä on sentään jo yli kakskyt, varmaan kakskyt vuotta ni... sitten... kattelin jotain ottelua. (...) Muistan vaan, että Everton pelas ja jostain syystä vaan pidin joukkueesta.

Usein vain menestyneet joukkueet ovat esillä urheilumediassa, joten niihin on helppoa tarttua ja samaistua, kuten seuraavasta lausunnosta käy ilmi:

HH: Miten susta tuli Evertonin fani?

Hannu: No, siinä on varmaan aika paljon samanlaisia piirteitä ku nykypäivinä, kun ihmisestä tulee Manchester Unitedin kannatta. Ekat mielikuvat mulla on... tää liittyy kauteen 1969-70, mut en muista, että onko syksy 69 tai kevät 70. Mää olin 12-vuotta eli me oltiin silloin vanhassa oppikoulussa, jollain välitunnilla pihallalla, mää muistan ku me Veikkaaja-lehtee semmoisessa kaveriporukassa selat-

tiin ja katteltiin Englannin liigan taulukko. Sillon Leeds ja Everton oli kaks kärjessä. Yks mun hyvä kaverini otti Leedsin (...) ja mää sitten otin Evertonin. Mää en muista, että kumpi oli ykkönen kumpi kakkonen. Se lähti ihan siitä, että sarjataulukosta otettiin ne kaks ylintä.

Valinnassa korostuu myös tietty yksilöllisyys, jokaisella pitää olla kavერიporukassa oma suosikkijoukkue, jonka menestyksen puolesta voi sitten kilpailla kavereiden kanssa.

Pekka: Ja jossain vaiheessa kysyttiin sit, mitkä on suosikkijoukkueita ja muistan, että aluks laitoin, että suosikkijoukkue oli QPR. Jostain ihmeen syystä, ehkä johtu paidoista, ku niillä oli semmoset raitapaidat. Kakkossuosikki oli Everton. Sitä mää en muista mistä se tuli. Ja kolmas oli jotain muuta. Mut sit mä ihan vaan sen takia vaihdoin kakkossuosikin ykkössuosikiksi, ku mä halusin, että kaikilla on oma suosikkijoukkue. Meitä oli kaks jolla oli QPR suosikkijoukkueena ja kellään ei ollu Everton ja mä päätin, et mä vaihdan ne. Ja siitä lähtien se on ollu.

Tavallaan "lopullisen" valinnan jälkeen kiinnostus kohdentuu "omaan" joukkueeseen. Kaveripiirissä pieni kilpailu "oman" joukkueen puolesta sosiaalista pojat esimerkiksi Evertonin kannattajaksi. Fanius ei iske kertaheitolla vaan kiinnostus ja innostus kehittyvät pitkällä aikavälillä, kunhan vain jaksaa pitää kiinnostusta yllä, sillä pelkkä suosikin valinta ei tee fanista oikeaa fania:

HH: No, tota kauanko sä oot kannattanut Evertonia?

Lauri: Niin, no se on vähän hankala kysymys loppujen lopuks. Vois sanoo tolleen, että... jostakin seitkyt luvun puolivälin jälkeen se alkoi. Sillon yleensäkin tuli ekan kerran katottua näitä otteluita. Ei voi sanoo, et mää oisin, jatkuvasti siitä lähtien ollu Evertonin kannattaja sanan varsinaisessa merkityksessä, koska mähän olin silloin seittemän vuotias. Ja Everton loppujen lopuks näky TV:ssä aika helvetin harvoin, ja sillo ku näky, ni silloin mä aina kannatin sitä.

Lauantaikaveri

Suosikin valinta kiinnittää fanin mielenkiinnon tietyn joukkueen seuraamiseen, ja siitä harrastus pikkuhiljaa lähtee liikkeelle. Ottelujen seuraaminen radiosta tai televisiosta alkaa strukturoida lauantai-iltojen viettoa:

Olli: Semmoinen mielenkiintoinen seikka, jota mää en oo tässä maininnut tästä seuraamisesta, että syksystä 77 alkaen mää oon kuunnellut BBC:n World Serviciä lauantaisin, ottelun aikaan niillä on se ohjelma. (...) Tää on tämmönen lauantai traditio, joka mulla on ollut. (...) Ja kun muutama vuosi sitten Baddy Feeney jäi eläkkeelle sieltä, ni tuntu, että mihin tässä joutuu. Baddy Feeney oli tämmöinen ohjelmatoimittaja päätoimittaja, joka oli siellä studiossa, ja sillä oli hyvä huumorintaju. Vaikka se ilmeisesti tunsu sympatioita Liverpoolia kohtaan, ni se ei koskaan väheksynyt muita joukkueita. Ja se oli niinku mun lauantaikaverini, siis tämä on huvittavaa, että nyt vasta kun se jäi eläkkeelle homma alkaa kääntyä sillä tavalla, että mää olen elämäni aikana viettänyt useamman lauantain Baddy Feeneyn kun vaimoni seurassa. Mut se tosiaan nyt, alkaa vähitellen kääntyä vaimon voitoksi tai tappioksi, riippuu siitä, mikä on näkökanta.

Eräs perheellinen Evertonin kannattaja laittoi kommentissaan perheen oman harrastuksensa edelle, mutta kuten lausunto osoittaa Evertonin pelit hän on aina pystynyt katsomaan televisiosta:

Hannu: No, ehkä se ei sillä tavalla, et täs pitää vähän niinku yrittää olla, esiintyä täysjärkisenä, ku on tota perhettä. (...) Elämän arvojärjestyksessä kyllä toi perhe on ykkönen ja nimenomaan lapset, että jos niillä on joku meno, esimerkiksi pojalla on huomenna semmoinen jalkapalloturnaus. Jos ne pääsee loppuotteluun tai otteluun pronssisijasta, ni se alkais vasta viiden jälkeen, mut onneks huomenna ei pelata valioliigaa. Mut vaikka olis pelattu, niin kyllä pojan pelit olis sitten ajanu yli. (...) Jos olis TV:stä tullu, niin sitten olis pitänyt ottaa videolle, tietenk. No Evertonin pelit mää oon kyllä tähän asti aina pystynyt kattoon, silloin ku ne on tullu TV:stä.

Myös fanien ystävät ja tuttavat ovat tietoisia harrastuksen tärkeydestä:

Olli: Tää on kehittynyt vuosien varrella sillä tavalla, että ystäväpiiri tietää sen, että mistä on kysymys. Ja aivan vähällä ei mulle tulla ehdottamaan, että lähde-tääks tekemään sitä... tai tulkaa kylään kuudelta lauantaina, no ei varmasti tulla, tullaan vasta seitsemän jälkeen. Et kaikki tietää sen ja kaikki hyväksyy sen, ihan sen takia, että itse kullakin on omat hullutuksensa; "laillansa kutakin hassuttaa" tapasi äitini sanoa.

Itse asiassa vuosien varrella suhde omaan joukkueeseen on kehittynyt niin intiimiksi, että vaikka peliä ei näkisi televisiosta tai radiosta, niin lauantaihin liittyy ennen kaikkea tietoisuus siitä, että oma joukkue pelaa, että on pelipäivä.

Pekka: Englannissakin vaalitaan perinteitä, niin se on se lauantai kello kolme Englannissa ja meillä kello viideltä, niin silloin ne pelit alkaa. (...) Englannissa ainakin, mitä mää oon lukenut juttuja, niin lauantai on pelipäivä, se on varsinainen pelipäivä, siellä ihmiset kokee sen pelipäiväks.

Pelipäivä itsessään jo nostaa "fiiliksiä", vaikka ottelu ei tulisikaan televisiosta:

HH: Entä jos TV:stä ei tule ottelua?

Risto: Aika tylsää, ei oo mitään tekemistä sitten,,

Pekka: On ja semmoinenkin lauantai on tylsä, että jos Evertonin peli on siirretty sunnuntaille tai maanantaille, et se tulee Film netistä. Ni tavallaan se lauantai on...

Risto: Puuttuu jotakin.

Pekka: Joo jotain puuttuu. Meillä oli nyt täällä Vaasas, mun kaveriporukassa on näitä, jotka on muiden joukkueiden kannattajia, ni yks on Manun kannattaja ja meillä oli perinteinen liigakauden avaus. Ja me oltiin yhden kaverin luona ja kuunneltiin radiosta näitä avauspelejä. Manu pelas Tottenhamia vastaan vasta sunnuntaina, niin se vaan totes sen, mitä justiin meinasin, että jotenkin oli turha se lauantai. Vaikka se oli mukana, niin ei se päässy siihen samaan fiilikseen kun kaikki muut, ku oma joukkue ei pelannut.

Lauantaihin ja ottelun seuraamiseen kuuluu myös vakioveikkaus ja pitkäveto. Erityisesti vetopelien yhdistäminen ottelun seuraamiseen tuottaa tietynlaista uhkapelin kaltaista vangitsevaa intensiteettiä, josta addiktiiviset uhkape-

lurit elävät. Veikkaamiseen ja pitkävedon pelaamiseen liittyy periaate, että Evertonia vastaan ei pelata, vaikka Evertonilla olisi kuinka ylivoimainen vastustaja. Veikkaus voikin viedä huomion myös pois tärkeimmästä eli itse pelistä.

HH: Pelaatteko te aina Evertonia voittamaan?

Risto: Valitettavasti.

Pekka: Jos määhän pelaan pitkävetoo, niin määhän en pelaa omaa joukkuetta. Koska siinä on mulle, ihan tarpeeks monta kertaa käyny niin, ku määhän oon pelannu sitä ja se ei oo päättynyt niin. Määhän oon lopettanu tavallaan kokonaan pelaamisen, että kyl määhän pelaan muita joukkueita vaan. Määhän huomasin ainakin ittestäni sen, että jos määhän olin pelannut omaa joukkuetta, niin tavallaan sitä keskitty enemmän siihen pitkävetoon, että se varmasti onnistuu, ku siinä on oma joukkue. Nyt ku pelaa muita, niin tavallaan se jää se pitkäveto sinne toissijalle ja keskittyy siihen oman joukkueen peliin. Ja sit ku pelit on pelattu, ni sit kattoo pitkävetoo. (...)

HH: Tuoko se vedonlyönti niinku lisää jännitystä?

Risto: Muihin otteluihin ehkä.

Pekka: Joo, mut ei siihen omaan, ei mulla ainakaan, ku määhän en pelaa sitä omaa joukkuetta.

HH: Ette taida olla mitään himoveikkaajia?

Risto: Se on se vitosen panos mulla.

Pekka: Joo pankista ei tartte lainaa pelaamista varten ottaa, kyl se pysyy ihan tietyis rajoiss.

Veikkaus ikään kuin kuuluu asiaan, mutta kuitenkin oman joukkueen seuraaminen ja menestyminen ajaa veikkauksen edelle, eikä lauantai mene pilalle vaikka veikkaus jäisi tekemättä. Faniien suhdetta veikkaukseen kuvastaa erään fanin ehkä hiukan liioitteleva lausunto:

Keijo: Sillä ei oo merkitystä, et... menikö rahat, kuhan Everton voittaa. Se on aina tärkeempi, ku se et menee rahat - sillä oo mitään välii. Se kuulostaa varmaan aivan kaameelta, mutta ei sille voi mitään, näähän asiat on vain tällai.

Fanit kokevat kuitenkin erottuvansa veikkaajista:

Pekka: Vakioveikkaajalle riittää ne tulokset... oliko jossain kohteessa 1, X tai 2, niin se riittää sille. (...) Kunhan hän veikkaa sen oikein, ei oo tavallaan merkitystä kuka voittaa liigamestaruuden ja näin poispäin, kuhan saa omalle kupongille, mielellään joka viikko 13 oikein ja näin. Se on kai se niillä se tärkein asia. (...) Määhän koen itteni tavallaan faniks jo senkin takia, että määhän en... Niinku määhän sanoin, niin on semmosia lauantaita, että on jäänyt veikkaamatta, koska kuitenkin on vaan kiinnostunu enemmän siitä oman joukkueen pelistä.

Fani vs. "Glory Hunter"

Fani on erityisesti kiinnostunut vain oman joukkueensa pelistä. Tietty pitkäjännitteisyys synnyttää myös tunteen kuulumisesta valittuun joukkoon Evertonin kannattajiin:

Risto: Jos on Evertonin valinnut, niin ei sitten varmasti vaihda sitä mihinkään muuhun joukkueeseen enää, että pysyy kumminkin samassa joukkueessa koko ajan.

Ei pysty enää vaihtaan.

Pekka: Mun mielestä, täällä on, ja on varmaan monessa muussaki maassa semmosia, kuten Risto sano, että omaa joukkuetta ei vaihda. On niitäkin jotka seuraa sarjataulukon perusteella, se suosikkijoukkue vaihtuu sen mukaan, kuka siellä sarjataulukon kärkipäässä on.

Joukkueen menestyminen tuo mukanaan aina "muodin seuraajia", jotka menestyksen hetkellä haluavat samaistua menestyjiin ja voittajiin. Evertonin fanit kutsuvat tällaista "faniutta" nimellä "Glory Hunter". Esimerkiksi Ranskan voitettua jalkapallon maailmanmestaruuden 1998, presidentti Jacques Chirac toteasi voittokarnevaaleista: "Tästä saa vaikutelman, että jokainen ranskalainen oli kentällä potkimassa palloa" (Sillanpää 1998b). John Edwardsin mukaan tämä identifioituminen näkyy erityisesti puheessa, voitokkaasta ottelusta puhutaan muodossa "me voitimme", kun taas tappion jälkeen peliä kommentoidaan helpommin kolmannessa persoonassa "he (pelaajat) hävisivät" (Edwards 1979, 422). Todellisen fanin silmissä oman joukkueen hylkääminen tappion hetkellä osoittaa tuomittavaa kaksinaamaisuutta. Everton-fanit jopa kerskuivat sillä, että Everton ei ole viime vuosina menestynyt liigassa mutta Goodison Parkin lehterit ovat täynnä ja myös he ovat vastoinkäymisistä huolimatta yhä Evertonin faneja.

Myös suomalaisten pelaajien siirtyminen eurooppalaisiin huippuseuroihin on tuonut seurat esiin suomalaisessa urheilujournalismissa. Esimerkiksi Mikael Forssellin siirtyessä HJK:sta Lontoolaiseen Chelsea:iin ja tehtyään kaksi maalia FA-cupin ottelussa Oxfordia vastaan, nosti nuorukaisen otsikoihin. Chelseasta tuli hetkessä suomalainen seura, aivan kuten Jari Litmasen Ajaxistakin, TV2 näytti heti tämän jälkeen Chelseaa kaksi seuraavaa FA-cupin ottelua ja Veikkaaja-lehdessä mainostettiin jo lukijamatkaa Chelseaan peliin. Haastatteluja tehdessäni liikkui huhu Jari Litmasen siirtymisestä Evertoniin, eräs haastateltavista kommentoi ajatusta seuraavasti:

Lauri: Mun mielestä ei. Tai no, ei silleen... ehkä se ois siitä hyvä, että ehkä niitä otteluita näkis sitten TV:ssäkin. Varmaan ihmisillä ois Everton paitoja, joissa lukee Litmanen selässä kadulla.

Faniuteen, kuten muotiinkin, liittyy tietty dualismi, jota ne molemmat toteuttavat. Esimerkiksi ollakseen uskottava Chelseaan kannattaja on korostettava, että kannatti Chelseaa jo ennen kuin Mikael Forssell siirtyi sinne pelaamaan, silloin kun fanius oli vielä aitoa alakulttuuria. Glory Hunterit ovat yleensä pinnallisia penkkiurheilijoita, joita kiinnostaa vain urheilumedian esiin nostamat sankarit:

Keijo: Työpaikalla ei oikein oo sellasii, ihan muutama sellanen, mut ne (...) ne kyselee jotain, tiedänkö mää ketä Derbyssä pelaa. Työpaikalta ei oikein voi sanoo,

et Englannin liigasta ei paljoo tiedetä. Joittenkin kanssa tulee, ohan sielä semmosia, jotka on käyny Wemblyllä kattoon jonkun pelin joskus, mitä minä en oo esimerkiks tehny. Mutta siitä huolimatta ne tietää niin vähän, et se on vähän semmoista... Ei mitään kovin analyttistä keskustelua saa aikaiseksi.

Tällaisen urheilusta kiinnostuneen ihmisen kanssa voi sitten keskustella, "vaikka päivän säästä", kuten eräs toinen Everton-fani totesi. Myös faniuden kentällä syntyä hierarkkisia erotteluja, menestyneen joukkueen faniksi tunnustautuessa, pitää ainakin pystyä osoittamaan sitoutumisensa pitkäjännitteisyys ja tietynlainen asiantuntemus. Usein pienten joukkueiden, jotka ovat vain harvoin esillä mediassa kannattajat koetaan ikään kuin aidoiksi kannattajiksi, niiden pelipaitoja ei saa paikallisesta urheiluliikkeestä eikä niiden kannattajaksi voi vihkiytyä pelkästään seuraamalla Helsingin Sanomia ja Veikkaaja-lehteä.

Pekka: Ku sä näät semmosen paidan. (...) Välillä mä luokittelen Tottenhaminkin paidan, jos mä nään, niin et se ei välttämättä oo sillälaila fani, seuraa kyllä ja sillä on tavallaan oma suosikkijoukkue. Mut ku ne on niinku tavallaan niin helposti saatavissa tiettyjen joukkueiden tavara, Liverpoolla myydään Futarin kautta, saa tilata palloilukeskuksesta ja tälläst. (...) Sitten kun näkee jonkun semmoisen Wolverhamptonin - tai Norwichin paidan tai jotain vastaavia, niin silloin tavallaan niinku heti tulee semmonen ajatus, että ton kaverin täytyy tietää tost joukkueesta jotain muutaki ku vaan se, että... se on ostanut sen paidan jonku värin takia tai jotain. (...)

Risto: Mut kyllä Evertoninkin pelipaita melkein on semmoinen, et jos sen näkee, niin melkein tietää, et kannattaja on.

Pekka: On joo. (...) Jos mä nään jollakin jonkun seuran jotakin tavaraa, niin jos se on Manu, Liverpool, Newcastle, niin se saattaa olla semmonen vakioveikkaaja, jolle vaan, se tietää ne jotka on sielä sarjataulukon kärkipäässä ja tietää sen joukkueen ja sillä on sen pelipaita. Jos jollakin on joku Wolverhamptonin paita tai joku, niin sitä saattaa mennä silleen juttelemaan ja kysymään ja näin pois päin, ja siitä saattaa syntyä pitkäkin keskustelu, koska se saattaa olla alan asiantuntija, tietää omasta joukkueesta paljonkin semmosta mitä ei itte tiedä.

Fanit ovat asiantuntijoita, jotka ovat asialle aidosti ja autenttisesti omistautuneita, kuten eräs haastateltavista kuvasi tavallisen katsojan ja fanin eroa seuraavasti:

Keijo: (...) mut sitten ne tappiot on kans ihan hirveitä, eihän ne tavalliselle sunnuntai... tai tommoselle välinpitämättömämmälle... ne vaan ajattelee, että oli hyvä peli vaikka hävittiin, mutta "hard core -fani" ei voi ajatella sellaista. Koskaan ei oo hyvä peli, jos hävitään.

SOUTHALL

JACKSON

WATSON

UNSWORN

BULLAW

WOLFE

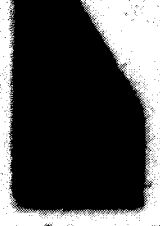
EDGELL

PALESTINE

WOLFE

RIDEON

EVERSON

RIDEON

SON

Luku 3 Jalkapallon ihmemaassa

Maallistunut jumalanpalvelus

"He works all week at a boring job and can't wait to get out a Saturday afternoon"
(Buford 1991, 116)

Lauantai itsessään merkitsee voimakasta arjen ylittävää poikkeustilaa, siihen kuuluu tietty "Saturday night fever" - kuten 70-luvun nuorisoelokuva julisti. "Lauantai-illan huuma" on syntynyt teollistumisen myötä, kun työväenluokka peri kisälleiltä juomakulttuurin, johon oli vakiintunut työajasta erillinen 'kapakkapäivä', 'Blaue Montag' Saksassa ja 'Saint Monday' Englannissa. Koneteollisuuden kehittyessä alkoholi menetti merkityksensä rankan ruumiillisen työn välttämättömänä energian lähteenä ja samalla alkoholin haittavaikutukset ennen muuta humala synnyttivät koneteollisuudessa alkoholi-kielteisen suhtautumistavan. Työväenluokka joi vapaa-aikanaan sunnuntaina ja perinteisenä juomapäivänä maanantaina. Mutta usein maanantain juopottelu venyi myös tiistaille, ja ainakin se heikensi alkuviikon työpanosta. Työnantajien ja valtion tavoitteiksi nousikin työväestön perinteisen viikkorytmin, johon kuului helposti venyvä "ryyppyputki", murtaminen. 1800-luvulla Englannissa vaikutti filantrooppinen liike, jonka tavoitteena oli korvata työläisten perinteinen maanantaivapaapäivä lyhennetyllä lauantaiyöllä. Alkoholin käytön siirtämiselle lauantaille olikin selkeä tuotannollinen tavoite ja samalla sunnuntaista muodostui seuraavaan työviikkoon sopeuttava ylimenovaihe. Työläiset sisäistivät työn alueen ulkoista kuria vastaavasti vapaa-ajan sisäisen kurin. Niin perusteellisesti työväenluokka ei kuria sisäistänyt, että se olisi lopettanut juomisen kokonaan. Vaan juomisen painopiste siirtyi lauantai-iltaan, syntyi kaupunkimaisen viikonloppujuopottelun muodot, kun koko työstä erotettu vapaa-aika keskittyi lauantaille. (Falk 1979, 191-199)

Jalkapallo valjastettiin palvelemaan kapitalistisen teollisuustuotannon päämääriä. Vuosisadan vaihteessa jalkapallopelin vaikutukset nähtiin hyödyllisinä, yleisesti katsottiin, että jalkapallo houkuttelee työmiehiä pois viinan houkutuksista ja estää näin sosiaalisten ongelmien syntyä. (Dunning, Murphy ja Williams 1988, 39) Ottelupäiväksi vakiintui jo vuosisadan alussa lauantai, koska jalkapallon katsottiin pitävän työväenluokan kuivana ja poissa pubeista. N. L. Jackson tiivistä aikalaistensa filantrooppiset näkemykset toteamalla, että on olemassa miehiä jotka: "if there were no football, would spend their Saturday afternoons in a public house. Well, these are ... kept outside for an hour or two if they

play or go to look on.” (Dunning, Murphy ja Williams 1988, 40)

Jalkapallo levisikin työväestön keskuuteen erityisesti kirkon ja pappien toimesta, jotka näkivät tarpeelliseksi levittää terveitä elämäntapoja myös työväestön keskuuteen. Lukuisat Englannin liigan joukkueet on alunperin perustettu kirkon toimesta: Aston Villa, Bolton Wanderers, Wolverhampton Wanderers, Southampton, Everton. (Wagg 1984, 4) Everton oli alunperin papiston perustama joukkue, jonka alkuperäinen nimi oli St. Domingo FC (Rogers 1992, 6). Joukkueita perustivat myös tietyt filantrooppisesti asennoituneet työnantajat, jotka halusivat ehkäistä sosiaalisten ongelmien syntyä ja parantaa työläistensä elämän laatua. Nämä joukkueet koostuivatkin aluksi tietyn yrityksen työntekijöistä, esimerkiksi Arsenal, Manchester United, West Ham, West Bromwich ja Millwall ovat saaneet alkunsa tätä kautta (Wagg 1984, 4).¹ Jalkapallo olikin aluksi pikemminkin luokkia sekoittava, ei jakava tekijä (Dunning, Murphy ja Williams 1988, 38). Teollisuustyöväestö ja työväki kiinnostuikin nopeasti oman paikallisen jalkapallojoukkueen menestyksestä, jalkapallosta tulikin leimallisesti työväenluokkaista urheilua, samalla siitä tuli keskeinen lauantai-iltapäivän viettoa strukturoiva tekijä ja traditio (Dunning, Murphy ja Williams 1988, 34). Jalkapallon myötä ollaan hetkellisesti kosketuksissa niiden ”jumalien kanssa, jotka jokainen on valinnut palvottavakseen”, näin lauantain jalkapallo-ottelusta on muodostunut ”jumalanpalveluksen” kaltainen traditio. Bill Bufordin (1982, 114) haastattelema britti-fani totesi, että:

”We look forward to Saturdays, all week long. It’s the most meaningful thing in our lives. It’s a religion, really. That’s how important it is to us. Saturday is our day of worship.”

¹ Jalkapallon habitukseen liittyy myös Suomessa tietty työväenluokkaisuus. Suomessa monille tehdaspaikkakunnille, kuten esimerkiksi Valkeakoskelle (Haka) ja Myllykoskelle (Mypa) jalkapallo on tuotu brittiläisen mallin mukaan tarjomaan työläisille virikkeellistä vapaa-aikaa, pitämään yllä ruumiin kuntoa ja estämään sosiaalisten ongelmien nousua (esim. alkoholismi). Samalla toimihenkilöille voitiin myös vapaaajalla opettaa johto- ja organisointi tehtäviä. Jalkapallo myös yhdisti työläisiä ja toimihenkilöitä. (Mielonen 1996) Jalkapallo onkin Suomessa erityisesti perinteisten tehdaspaikkakuntien laji, kun taas kansallista pesäpalloa harrastetaan suhteellisen pienillä ja maatalousvaltaisilla paikkakunnilla (Vimpeli, Alajärvi, Seinäjoki, Sotkamo jne.)

Lisäksi lukuisat jalkapalloseurat ovat olleet entisen TUL:n seuroja, mutta jalkapallon kaupallistuessa ja joukkueiden perinteisen harrastajapohjan kadotessa TUL:lilaisuus on pyritty hävittämään. Esimerkiksi Porin Pallotovereista on tehty muodikkaasti FC Jazz.

Hard but not dirty

Miksi juuri englantilainen jalkapallo ja Everton kiehtoo? Kalevi Heinilän mukaan palloilulajien viehäytys perustuu erityisesti lajin sisäiseen vetovoimaan (Heinilä 1985, 22), palloilulajeissa "elämyssisällöt" ovat runsaimmat ja palloilulajit pystyvät rekrytoimaan yleisöjä pelillisten elementtien monipuolisuudella (Heinilä 1985, 79-81). Englantilaisen jalkapallon "elämyssisällöt" perustuvat tiettyyn tapaan ja tyyliin pelata jalkapalloa, joka niin asiantuntijoiden kuin fanienkin mielestä eroaa jalkapallosta jota pelataan muualla maailmassa. Brittiläinen pelityyli perustuukin paljolti jatkuvaan kamppailuun pallon hallinnasta kuin määrätietoiseen pelinrakenteluun (Cricher 1991, 71-72)

Cricher väittääkin, että jalkapallokulttuurit perustuvat kulttuurisille representaatioille, tavoille hahmottaa ympäröivää todellisuutta (Cricher 1991, 67). Englannissa jalkapallokulttuuri perustuukin työväenluokkaisen emokulttuurin arvoihin (Esim. Willis 1984). Englantilaisen jalkapallon keskeinen elementti on perinteisesti ollut aggressiivinen mies miestä vastaan kamppailu, jossa jatkuvasti vastapelureita haastetaan fyysisesti pallon hallinnasta. (Finn 1995, 91)

Pekka: Niin ku mä sanoin, pelataan 90 minuuttia alusta loppuun, sitä on jo nää italialaiset ja ulkomaalaiset jotka sinne on tullu, niin todennu. Ku on sellanen vauhti ja yritys alusta loppuun, että... Italiassa on taitavia yksilöitä, mutta se vauhti on toisenlainen.

Peli ei aina ole taidokasta, mutta se on vauhdikasta ja jännittävää:

Janne: Se ei oo välttämättä ehkä täs teknisellä puolella, se ei oo ehkä niin taitavaa, (...) voi sanoo, et semmoisia yhteenottoja on jatkuvasti. (...) Sit se on joku semmonen, kun ne painaa täysillä 110 lasissa... ne antaa kaikkensa sille hommalle. Et se ei oo, tuntuu, et se ei oo mitään leikkimistä enää.

Taistelu voitosta on aggressiivista ja väkivaltaista kamppailua, mutta nykyurheilussa väkivalta on kuitenkin sivilisoitunutta (Elias), se on instrumentaalista ja säännöillä kontrolloitua. Väkivalta itsessään ei ole tarkoitus, se ei ole mielivaltaista, eikä tähtää vastustajan vahingoittamiseen, vaan se on keino päämäärän, voiton saavuttamiseksi. Urheilussa väkivaltaisuus ja aggressiivisuus on kulttuurisesti hyväksyttyä, sillä fyysinen, kova peli edellyttää niin pelaajilta kuin katselijoiltakin tietyn asteista väkivallan hyväksyntää. Urheilu onkin alue jossa voi hyväksytysti harjoittaa ja ilmaista aggressiivista maskuliinisuutta. Brittifutis onkin usein nähty kovan maskuliinisuuden kyllästäjänä (Finn 1994, 91, Cricher 1991, 72).

Janne: Mmm, se on aika semmosta niinku... mmm... sanotaanko aika miehekästä pelii silleen.

Grönforsin mukaan kovuus on keskeinen alue, johon miesten rooli-odotukset miehisyydestä suunnataan (Grönfors 1994, 72). Urheilussa huippusuoritukset eivät useinkaan onnistu ilman kipua ja kärsimystä, oman itsensä ylittämistä. Pelin kovuus on vain kestettävä.

Pekka: Ja sit etelä-eurooppalaisilla on paha tapa filmata joka tilanteessa. Englannissa pyyhitään tomut niskasta ja jatketaan peliä, vaikka kuinka kovaa otettais miestä.

Kärsimyksen kestämisestä syntyvät miehiset tarinat, joiden avulla miehet erottuvat pojista ja naisista ja epämiehekkäistä miehistä. Urheilussa voidaankin puhua "kivun periaatteesta", jonka mukaan kipua on miehisesti kestettävä. Jos pelin tiimellyksessä satuttaa itsensä, ei siitä saa naismaisesti valittaa. (Tiihonen 1994, 242) Tällainen voitontahdon laiminlyöminen voi saada katsojissa aikaan jopa raivon purkauksia (Pakalén ja Peurakangas 1997, 161). Esimerkiksi Veikkaaja-lehti arvosteli Tottenhamin ranskalaista liehuvalettistä hyökkääjä David Ginolaa, joka esiintyi shampoo-mainoksessa, eikä habitukseltaan istunut englantilaisen jalkapallon aggressiiviseen maskuliinisuuteen ainakaan kommentaattorin mielestä: "Spursin (Tottenhamin lempinimi) David Ginolaa on kehuttu viime viikkoina, mutta jotakin kertonee se, että joukkue on vaarassa pudota Valioliigasta ja mies esittelee TV:ssä, miten tärkeää on löytää oikea shampoo!" (Veikkaaja-lehti numero 16, 14.4.1998)

Brittiläisen jalkapallon reilun pelin (fair play) ideaan kuuluu fyysinen ja aggressiivinen kamppailu. Everton-fanit halveksivatkin etelä-eurooppalaisia pelaajia, koska heillä on tapana "filmata". Filmaaminen tulkitaan usein brittifutiksen kontekstissa puuttuvaksi voitontahdoksi, ei pelata "reilun pelin" hengessä tilanteita loppuun, vaan pyritään näyttelemällä hankkimaan omalle joukkueelle etua ja vastustajalle sanktioita.

Keijo: Ja sitten tietysti, jos italialaiseen... no jaa... italialaiset on teatteri kansaa, englantilaisilta puuttuu se sellanen turha latino juttu siitä.

Reilu peli on kovaa, mutta sen tulee tapahtua sääntöjen puitteissa tai pikemminkin kulttuurisesti sovittujen sääntöjen tulkintojen puitteissa. Vaikka urheilun maailmassa aggressiivisuus ja voittoon pyrkiminen keinolla millä hyvänsä on laitettu kuriin formaaleilla säännöillä, joiden puitteissa voi olla kova. Toisaalta tarkoilla säännöilläkään ei pystytä määrittelemään absoluuttisen tarkasti sallitun ja kielletyn väkivallan rajaa, joka on usein veteen piirretty viiva. Tämä pelin tuoksinassa syntyvän väkivallan hyväksyminen on sanktioitu kulttuurisilla normeilla, jotka vaihtelevat eri kulttuureissa. (Finn 1994, 93) Urheilussa onkin kysymys väkivaltaisuuden hyväksymisestä, mikä poikkeaa normaal-

jokapäiväisen elämän käyttäytymismalleista ja johon on sosiaalistuttu kyseisen lajin kautta (Finn 1994, 103). Kova peli hyväksytään, mutta vastustajan suoranaisten vahingoittaminen on tuomittavaa.

Pekka: Mä kävin kattoon Everton - Blackburn reserviottelun ja Tony Grant oli kentän kuningas keskikentällä. Toisaalta loukkaantumiset häiritsee, viime kausi meni pilalle.

Risto: Justiinsa, mieheltä niitataan jalat, nilkat täysin muusiksi.

Pekka: Joo, nyt se on uudestaan joutunut leikkaukseen.

Risto: Sunderlandin... muminaa... ja se toinen Ball, jotka niittas sen jalat täysin pelikyvyttömäksi. Nehän tiesi, että Grant pyörittää Evertonin peliä ja ne niinku tahallansa pisti suoraan jaloille, kyllä se pelikyvyttömäksi meni. Nythän se ei oo sen jälkeen pystynyt pelaamaan yhtään.

Pekka: Ei oo pelannu sen jälkeen.

Kova peli eroaa likaisesta, jossa ylitetään fyysisen kovuuden ja hyväksytyin väkivallan normistot. Likainen peli on tuomittavaa. Eräs haastatelluista kommentoi vuoden 1996 EM-kisojen Saksa-Kroatia -ottelussa sattunutta välikohdasta, jossa kroaattipuolustaja menetti malttinsa kamppailutilanteen jälkeen ja potkaisi vihellyksen jälkeen maassa makaavaa saksalaista.

Hannu: Arvaa kuka se oli? Mies pelaa nykyisin Evertonissa... Se on tämä Slaven Bilits, aivan oikein. Siis mä muistan kans ja mä aattelin, että kyllä on törkee mies ja oon sen jälkeen leimannut... Mutta se oli tämä äijä just, joka teki sen. Se oli TÖRKEE temppu, mä muistan kaa, et jumankautaa... Ja siis tää saattaa olla kans semmoinen kuumakalle sit semmosissa tilanteissa, mut se oli tää Slaven Bilits, nyt se on Evertonin mies. (...) Toivottavasti se ei tee Evertonissa noita samoja hommia.

Kotikenttä

Katsomossa kannattajat jakavat pelaajien asenteen ja kovuuden suhteessa vastustajan kannattajiin (Finn 1996, 96). Kentällä tapahtuvan kamppailun ohessa on jalkapallo-ottelun aikana käynnissä myös toinen kamppailu, joukkueiden kannattajien kesken. Kannattajat kilpailevat toistensa kanssa näkyvyydessä, äänestyksessä ja kovuudessa. Stadionilla kannattajat ovat usein ryhmittyneenä oman maalivahdin taakse, ideana kannustaa ja suojella omaa maalia. Argentiinassa kannattajilla on ollut tapana jopa vaihtaa päätyjä puoliajalla (Archetti & Romero 1994, 67). Esimerkiksi Sheffield Wednesdayn kannattajat korostavat kovuuttaan laulamalla katsomossa:

“Me mother’s a whore on Liverpool docks,
Me uncle’s a flasher,
Me aunty’s a slag,
The Yorkshire Ripper’s me dad.
Na, na, na, na, na, na, na, na, na.”

Katsomossa kilpaillaan myös siitä, kuka keksii pahimmat herjat. Aston Villan kannattajat ovat laulaen kommentoineet paikallisvastustaja Birmingham Cityä ja sen manageria Willie Bell'ia:

"Willie - Willie - Bell - and - his - cock - sucking - dog -
fucking - blue - and - white - homosexual - bardstards!!!!!"

Kun itse olin seuraamassa Evertonin ottelua Goodisonilla, niin pikkupojat herjasivat laulaen "Yorkshire, Yorkshire - Yorkshire bardstards!!!!" vierasjoukkuetta. Vastustajaa uhataan usein myös fyysisellä väkivallalla, joka kuitenkin usein on vain kovuuden metafora. Sheffield Wendsdayn puolesta on ilo potkia vastustajan kannattajat kuoliaaksi:

"I never felt more like kicking a red,
in the head, until he's dead,
Oh Wednesday, you've got me kicking a red."

Aggressiivisuus purkautuu katsomossa erilaisina ruumiillisina ilmaisuihin, käsimerkkeinä, nyrkin heiluttamisena, taputtamisena, huutona, lauluna jne. Fanien aggressiivisuus ja kamppailu ei aina rajoitu vain verbaaliseen herjojen vaihtoon ja käsimerkkeihin, vaan katsomoväkivallasta ja erilaisesta huliganismista onkin tullut olennainen osa jalkapallon arkipäivää ja erityisesti keskeinen osa englantilaisen jalkapallon julkista kuvaa. Englantilaisen jalkapallon kovuus ja maskuliinisuus voidaan nähdä perinteisen työväenluokkaisen työkuulttuurin symbolisena vastikkeena, sillä siinä arvostetaan niitä samoja puolia joita työväenluokkaiset miehet arvostavat omassa työssäänkin. Työväenluokkaiseen ammattietokseen kuuluu teoreettisen ja henkisen työn karsastus (Willis 1984, 70). Henkinen työ yhdistetään yleensä naismaisuuteen, kun taas ruumiillinen työ ja fyysisen voiman korostaminen yhdistetään miehekkyyteen. (Alasuutari 1984, 81-83). Työväenluokkaiseen kulttuuriin liittyy tietty ammattilypeys, ammattimies tekee raskaan työnsä hyvin ja kärsimyksistä piittaamatta (Willis 1984, 65), olipa sitten kyseessä teräksen valmistus tai jalkapallon peluun tai katsomossa istuminen. Englantilaisen jalkapallon suosion voi nähdä perustuvan juuri siihen, että se edustaa juuri niitä piirteitä, mitä työväenluokkaiset miehet omassa työssäänkin arvostavat, mutta puhtaassa muodossa ilman palkkatyön rasitteita.

Keijo: Vaikka Englannissahan se on niinku, jalkapallohan on, niinku alemman luokan, siis... näillä ylhäisillähän on nää krikettinsä ja hevospoolonsa ja... ja jalkapallo on niinku rahvaan. Se kuuluu niinku asiaan, ett "prince Charles" ei tykkää jalkapallosta. Mutta tota, Suomessahan ei se silleen, se ei mitenkään liity siihe.

Englannissa jalkapallo on synnyttänyt kiehtovan kytköksen kannattajien ja joukkueen välille. Englantilaiselle jalkapallokulttuurille on ollutkin tunnusomaista, että jalkapallofanit kuuluvat tavallisesti samaan sosiaaliseen luokkaan ja jakavat usein myös saman nuorison alakulttuurin ja ovat kotoisin samalta alueelta (Dal Lago ja De Biasi 1994, 79). (Myös Dunnig, Murphy & Williams 1988, 205). Esimerkiksi Italiassa jalkapallon seuraaminen on sosiaalisesti laajemmalle levinnyttä, eikä jalkapallo representoi vain sosiaalista luokkaa, vaan on jopa riippumaton siitä (Del Lago ja De Biasi 1994, 75).

Kannattajat uskovat yleisesti, että heidän kannattamisella ja vastustajan uhmaamisella on vaikutusta myös pelin kulkuun. Kannattajat uskovat, että he voivat avoimen vihamielisellä käyttäytymisellään ikään kuin pelotella vastustajan joukkuetta ja saada tämän pois tolaltaan. Joskus siinä onnistutaan, esimerkiksi muutama vuosi sitten Eric Cantona vihastui vastustajan kannattajille ja ryntäsi katsomoon potkaisemaan epämiellyttävää kannattajaa. Yleensä joukkue pelaakin paremmin kotikentällään, esimerkiksi kaudella 97-98 Englannin liigan mestarijoukkue Arsenal voitti kotiotteluistaan 15 ja kaksi päättyi tasan ja vain kaksi tappioon, vieraisissa voittoon päättyi vain kahdeksan ottelua, seitsemän tasan ja neljä tappiota. Everton oli liigassa 17. Sen saldo oli kotona: seitsemän voittoa, viisi tasapeliä ja seitsemän tappiota ja vieraisissa kaksi voittoa, kahdeksan tasapeliä ja yhdeksän häviötä.

Usko siihen, että kannattajat voivat saada vierasjoukkueen pois tolaltaan onkin Englannissa hyvin yleinen, englantilaisia katsomoita onkin usein väitetty vihamielisiksi. (Finn 1994, 96-97) Vierasstadioneiden vihamielinen ilmapiiri on esimerkki eräänlaisesta 'pelon maisemasta', jota John Bale kuvaa käsitteellä 'topophobia'. 'Topophilialla' Bale kuvaa sitä emotionaalisesti koettua tilallisuutta ja paikan tuntua, joka saa aikaan positiivista mielenliikutusta. Bale väittääkin, että erityisesti Englannissa jalkapallo yhdistääkin voimakkaat affektiiviset sentimentit konkreettiseen paikkaan, kotijoukkueen stadioniin. (Bale 1995, 41-42) Kotiseutuun ylipäätänsä liittyy usein lämpimiä muistoja ja kokemuksia, jotka synnyttävät vahvan emotionaalisen siteen arkiseen maailmaan, usein juuri urheilujoukkueet kristallisoivat tämän kotiseuturakkauden (Finn 1994, 100). Ihmiset sitoutuvat tunnepitoisesti materiaaliseen ympäristöönsä, lapsuuden kotiseutu edustaa meille usein sellaista paratiisillista onnenmaata, johon enää ei ole paluuta, mutta joka päiväunissamme piirtyy eteemme selkeänä kuvajaisena. Esimerkiksi Evertonin stadionin läheisyydessä lukuisten talojen ovet ja ikkunapuitteet on maalattu 'Evertonin sinisellä', mikä paikallisen väestön keskuudessa merkitsee tietoisuutta siitä, että Evertonin stadion ja Everton kuuluvat tänne. (Nagbøl & Bale 1994, 9).

Paikallinen identiteetti on usein osa "imaginaarista yhteisöllisyyttä" (Anderson 1991). Ihmisten mielissä elää vahvana kuva kansallisesta ja alueellisesta yhteisöllisyydestä, vaikka he eivät tunne eivätkä koskaan tapaa kaikkia tällaisten yhteisöjen jäseniä (Anderson 1991, 6). Alunperin jalkapallojoukkueiden pelaajat olivat oman tehtaan poikia tai naapurin kavereita, jotka kaikki tunsivat (Wagg 1984, 4). Yhä nykyäänkin arvostetaan tällaista "imaginaarista naapurinpoikamaisuutta", joka nähdään merkikkinä aidosta omistautumisesta joukkueen ja sen kannattajien yhteisille päämäärille:

Pekka: Tavallaan se, kun omista junioreista kasvaa, niin se tavallaan... on omasta tahdosta tullu siihen joukkueeseen ja haluaa pelata siinä joukkueessa. Ni tietää sen, että se tosiaan pelaa joka ottelussa sillälailla, että antaa kaikkensa.

Janne: Evertonissa pelaa täll hetkellä Duncan Ferguson. Se on semmoinen vähän... jollain tavalla mä arvostan. Nythän se teki jatkosopimuksen vuoteen 2000 asti tai jotain. (...) Se ei oo ehkä sen pelkän sen rahan takia pelaamassa, vaan et se todella arvostaa sitä omaa seuraansa ja silleen, se pelaa kaikki... se antaa kaikkensa sen seuran eteen ja silleen.

Syksyllä 1998 Evertonin puheenjohtaja paikkasi seuran taloutta myymällä Fergusonin Newcastleen. Ferguson itse kommentoi myyntiä seuraavasti:

"Olin järkytyksestä turtana, en voinut uskoa asiaa todeksi. Sydämeni on murtunut siirron johdosta. Kaikki tietävät, mitä Everton minulle merkitsee. (...) Maailmani on muutamassa päivässä kääntynyt ylösalaisin."

Tapahtuma johti lopulta Evertonin puheenjohtajan eroon. (Kuronen 1998) Kannattajat identifioituvat voimakkaasti joukkueeseensa ja jalkapallojoukkueista on tullut keskeinen osa fanien sosiaalista identiteettiä (Finn 1994, 101). Dunning, Murphy ja Williams ovat tulkinneet, että työväenluokan alimman kouluttamattoman kerroksen arkista elämäkokemusta leimaa tietty "kokemuksellinen homogeenisuus", sekä riippuvuus paikallisesta taloudesta, ja sen mahdollisuuksista tarjota työtä. Sosiaalisen elämän horisontaalinen kapeus merkitsee kiinteää vuorovaikutusta oman ryhmän sisällä, sekä identifioitumista toinen toisiinsa. Riippuvuus paikallisesta taloudesta sitoo heidät yhä vieläkin "paikalliseen turpeeseen" ja paikallisesta pienyhteisöstä tulee keskeinen identifikaation lähde, jonka symboli paikallinen jalkapallojoukkue on. (Dunning, Murphy ja Williams 1988, 204-208) Jalkapallo vaikuttaa Englannissa kaikilla elämäalueilla, esimerkiksi Ian Taylor on huomannut, että paikallisen jalkapallojoukkueen epäonnistuminen tärkeissä otteluissa vaikuttaa alueellisesti teolliseen tuotantoon ottelun jälkeisinä viikkoina (Taylor 1976, 354).

Jalkapallo onkin keskeinen osa englantilaista työväenluokkaista kulttuuria. Itse asiassa jalkapallo on koko englantilaisen kansallistunteen metonymia, kuten Julian Germainin valokuvakirjan "In Soccer Wonderland" (1992) kannes-

sa oleva kuva osoittaa: kuningatar Elisabetin muovinen pienoismalli ojentamassa cup-pokaalia. Englanti on "jalkapallon ihmema".

Jalkapallo brittiläisyyden metonymiana

Suomessa on perinteisesti ihailtu yksilölajien urheilijoita, jotka ponnistavat vaikeuksien kautta voittoon (Keränen 1995,63). Englantilaiseen jalkapalloon kiteytynyt maskuliinisuus ja aggressiivisen kamppailun ihailu ei ole kovinkaan kaukana siitä urheilijatyypistä, joka meillä Suomessa on tavallisesti nostettu kansakunnan kaapin päälle. Englantilaisen jalkapallon "oikea" kova peli on todistus peräksiantamattomasta asenteesta, johon kannattajat voivat helposti samaistua ja nauttia pelin tiimellyksessä esiin kumpuavasta aidosta draamasta, jonka käsikirjoitusta ei ole kirjoitettu ennakolta, kuten Harlem Globetrottersin tai amerikkalaisen Wrestlingin kaltaisissa speaktaakkeleissa. Englantilainen jalkapallo nähdään tai ainakin halutaan nähdä yhä todellisena, aitona ja autenttisena urheiluna maailmassa jossa kaikki pysyvä näyttää haihtuvan ilmaan.

Heinilän elämyssisällön käsitteen voi laajentaa myös pelkän pelikentän ulkopuolelle. Väitänkin, että englantilaisessa jalkapallossa kiehtoo pelillisten elementtien lisäksi koko jalkapallon ympärille kiteytyvä kulttuuri, joka tarjoaa jatkuvasti tulkintoja penkkiurheilijoille siitä, mitä merkitsee olla todellinen fani, niin paikallisille kuin suomalaisille Englannin liigan seuraajille. Manchester Unitedissa pelannut ranskalainen Eric Cantona toteaa Eric the King -videolla, että "Football is the most beautiful of the arts because it is art." (Redhead 1997, 65). Samalla tavoin suomalaiset Everton-fanit näkevät jalkapallon jonain tavalista urheilua suurempana, jopa "taiteena":

Olli: Enkä mä edes pidä Englannin liigajalkapalloa sillä tavalla urheiluna. Se on mulle jotakin paljon syvempää. (...) Mää sanon tässä näin, että se ei oo siis urheilua varsinaisesti siinä mielessä kuin se on kansan kulttuuria, joskus jopa taidetta - valitettavan harvoin. Mutta nyt myös niinku tämmöistä yleisempää viihdeteollisuutta - valitettavasti.

Everton-faniudessa onkin paljolti kysymys jalkapallon ja erityisesti Englannin liigan seuraamisesta. Suomessa toimiva Englannin liigan kannattajayhdistys on koonnut yhteen eri joukkueiden suomalaisia kannattajia ja sen veto-voima perustuu yhdistyksen sihteerin mukaan taustalla olevalle aatteelle:

Hannu: (...) Kumminkin se tausta-aate, ajatus seurata Englannin liigaa. Vaikka on eri joukkueita, niin... kaikki kumminkin puoltaa jossain mielessä Englannin liigaa, tykkää et se on jossain tai monessakin mielessä maailman hienoin liiga.

Eri joukkueiden kannattajia yhdistääkin Suomessa tietty, yhteisesti jaettu käsitys englantilaisesta jalkapallosta. Englantilaiseen jalkapallon tekstuaalinen kapasiteetti ulottuu myös itse pelin ulkopuolelle, itse asiassa monesti on kyseessä myös eräänlainen brittiläisyyden ihailu. Eräs haastateltava kertoikin olevansa anglofiili:

HH: Mitä tää anglofiiliys sitten on?

Timo: Se on sellasta, että näkee jotenkin asiat hieman ylevimpinä kuin ne välttämättä ihan oikeasti onkaan. On kiinnostunut historiasta ja kulttuurista. Ja tota, mulla on lenkkarit, jotka on "Handmade in England" (hihitystä) (...) Jos on joku britti-urheilija, ni mieluummin sen suo voittavan, kun saksalaisen. Ja tosiaan, sitä mielellään lähtee käymään lomamatkallaan siellä.

Vaikka brittiläisyyttä ei suoranaisesti ihailtaisikaan, niin faneille on syntynyt jonkinlainen kiinnostus siihen.

Keijo: Kyl.. no en mää silleen, jotkuhan on ihan... siis koko englantilaisuus kiinnostaa niitä, ne on suuresti sen kannattajia noin mut. Kyl mä sen sanon, et siis jalkapallofanit, jos nyt jätetään nää huligaanit pois, niin englantilaisethan on... euroopan ystävällisimmät ihmisethän tai ainakin kohteliaimmat ihmisethän sieltä tulee. Se on suomalaiselle hyvin helppoa mennä Englantiin ja olla siellä, paitsi jos ajaa autoa. (...) Lontooahan on siis... jumalauta missään suurkaupungissa, ei joku pysähdy metrin päähän ja sano et "excuse me", ja sill... silleen. (...) Kyl mä tykkään, mä tykkäsin Englannista paljonkin, se on totani... mut silleen mä en oo mikään fanaatikko, että kaikki Englannista tuleva ois hyvää.

Suomalaisia Everton-faneja voisi verrata turistiin, joka mystifioi vieraita kulttuureja, etsien autenttisuutta toisesta ajasta ja paikasta, kaukana omasta jokapäiväisestä elämästä, koska hän on vieraantunut omasta keinotekoisesta ja tyhjästä maailmastaan (Veijola 1989, 129). Zygmunt Baumanin mukaan post-modernissa maailmassa elämme turistien tapaan, mutta turistin ulkopuolisuus on etuoikeus: se on riippumattomuutta, oikeutta olla vapaa ja valita vapaasti. Lisäksi se on lupa muovata maailmaa toiveittensa mukaisesti ja hylätä maailma joka kieltäytyy siihen sopimasta. (Bauman 1996, 274) Vaikka post-modernista kulttuurista on kadonnut "aura" (Urry 1990, 84-85), joka Walter Benjaminin mukaan on: "Tilan ja ajan erikoinen kietoutuma: ainutkertainen kaukaisuuden tuntu niin lähellä kuin kohde ehkä onkin. Kun seuraa kesäisenä keskipäivänä levätessä vuorijonon ääriviivaa horisontissa tai oksaa, joka heittää varjonsa tarkastelijan ylle, kunnes tuosta silmänräpäyksestä tai hetkestä on tullut osa niiden läsnäoloa - se on näiden vuorten, tämän oksan auran hengittämistä." Benjamin (1989a, 130) Englantilaiseen jalkapalloon liittyykin yhä vielä uskomus "auraattisuudesta":

Olli: Minkään muun maalaisessa jalkapallossa ei oo sitä oikeeta fiilistä. Tää on mun tämmönen teesini, että minua ei niin paljon kiinnosta esimerkiksi joku Champions-liigan ottelu, sanotaan vaikka Juventus vastaan Manchester United. Ei

minua se kiinnosta vähimmäskään määrin niin paljoa, kun joku ottelu Darlington - Scunthorpe tai Darlington - Hartlepool, sehän on melkein paikallisottelu... Pelataan tammikuisessa Koillis-Englannissa, joko ihan jäisellä tai täysin loskaisella kentällä, 2176 katsojaa, erittäin kuppainen tunnelma ja ihmiset käy tauolla juomassa tätä "bowrelia", vai mikä on tää englantilaisten lihaliemi, jolla ne myrkyttävät itseensä. Ja tota (innostuneesti), siellä ne palelevat ja äijät potkivat toisiaan jalkaan siellä mudassa tai jäisellä kentällä tai lumisateessa. Ni eihän siinä pitäis olla sitä samaa hohtoo ku jossakin tämmösessä Champions-liigan ottelussa: suora televisiointi, satoja miljoonia katsojia televisioissa ympäri Eurooppaa ja mahdollisesti maailmaa. Mut ei siinä oo sitä samaa tunnelmaa.

"Aito" ja "auraattinen" kulttuurituote synnyttää fanaattisen asenteen, niin että jopa suomessakin Everton kiinnittyy turismia kiinteämmin "lihaan":

Janne: Se on jotenkin omaan persoonaan liittyvää, jo sit tosiaan jostain murrosiästä saakka, et tosiaan.

"Jalkapallo on kuollut"

Englantilainen jalkapallo, kuten muukin urheilu, on myöhäismodernisissa globalisoitunut (Goldberg & Wagg 1991), englantilaista jalkapalloa seurataan televisiosta ympäri maailmaa ja joukkuiden fani-shopeissa turistit keräävät ostokoreihinsa kuin matkamuistomyymälöissä "aitoja" kulttuuriin kuuluvia artefakteja. Fanit eivät tule enää vain oman stadionin ympäristöstä, vaan ympäri maailmaa, esimerkiksi Manchester Unitedin julkaisema kuukausittain ilmestyvä fani-lehti julkaistaan myös thain-kielellä ja sen levikki onkin Thaimaassa 140 000 kappaletta. (Tiittula 1998) Myös pelaajat ja managerit tulevat yhä useammin ulkomailta ja stadionin varjossa omista junioreista kasvaneet edustusjoukkueen pelaajat alkavat olla joukkueissa harvinaisuuksia. Esimerkiksi 1970-luvun alussa Englannin pääsarjassa pelasi vain yksi ulkomaalainen West Hamin Clyde Best, kun tällä hetkellä Valioliigassa palloilee 200 "muukalaista" (Kuronen 1999, 27). Erityisen hyvin tätä kuvaa poliisisarja Fitz ratkaisee kohtausta, jossa poliisit tekevät ratsian skinheadien klubille, erään skinheadin rasistisiin huutoihin Fitz vastaa osoittamalla klubin seinälle kiinnitettyä Manchester Unitedin joukkuekuvaa: "Eric Cantona ranskalainen, Peter Schmeichel tanskalainen, Denis Irwin irlantilainen, Solskjär norjalainen, Poborsky tsekki...".

Arsenalin palkattua managerikseen ranskalaisen Arsene Wengerin ja pelanneen hyvin liigassa (brittiläiseen jalkapallokulttuuriin liittyy uskomus, että vain britit pärjää Englannissa managereina) ja voitettuaan myöhemmin samana keväänä valioliigan, brittilehti Guardian (13.3.1998) otsikoi: "Revolution shakes the Gunners". Wenger toi perinteiseen englantilaiseen joukkueeseen uusia "ranskalaisia" tapoja, hän käski pelaajien venytellä, syödä terveellistä ruokaa ja

välttää viinan juontia. Puolustaja Martin Keown kommentoi: "Venyttely ei ollut suosittua aluksi, mutta sitten huomasimme, että kun venyttee, niin seuraavan päivän harjoituksissa lihaksissa ei ole lainkaan kipua eikä särkyä.". Myös fysioterapia, loukkaantuneiden pelaajien henkilökohtaiset kuntoutusohjelmat olivat briteille uutta: Guardian ihmettelikin miksei briteille ole kerrottu tätä kaikkea jo aiemmin. (Sillanpää 1998a)

Joukkueita ei rakenneta pitkäjänteisesti hiomalla omista junioreista huippupelaajia, vaan omat juniorit myydään usein johonkin aladivisioonien joukkueisiin kehittymään ja heidän tilalle ostetaan muista seuroista, niin Englannista kuin Euroopasta ja Etelä-Amerikasta "valmiita" huippupelaajia. Näissä pelaajakaupoissa pärjäävät yleensä vain tv-sopimuksilla rikastuneet seurat, joilla on varaa maksaa huippupalkkoja ja siirtokorvauksina yhdestä ainoasta pelaajasta jopa 15 miljoonaa puntaa (Alan Shearerin siirtosumma Blackburnista Newcastleen). Kansainvälistyminen on palkkojen ohella myös nostanut Englannin valioliigan tasoa, jopa niin, että nyt eurooppalaiset pelaajat haluavat pelata Englannin valioliigassa, kun vielä kymmenen vuotta takaperin brittipelaajat haaveilivat Euroopan kentistä.

Joukkueet ovat osakeyhtiöitä, joita johdetaan osakkeen omistajien etuja silmälläpitäen, mistä oli myös kysymys edellä mainitussa Duncan Fergusonin kaupassa. Enää ei ole väliä miten joukkue menestyy kunhan osake noteerataan korkealle. Englantilainen jalkapallo onkin muuttunut "aidoille" työväenluokkaisille miehille varatusta harrastuksesta mediamogulien ja bisnesmiesten pyörittämäksi viihdeteollisuuden rahasammoksi. Esimerkiksi Manchester Unitedin liikevaihto on kasvanut vuodesta 1992 vuoteen 1997 lähes viisinkertaiseksi (20 145 000 ja 87 939 000 puntaa), TV-sopimusten tuotot ovat yli kuusinkertaistuneet ja fanituotteiden myynti on lähes kymmenkertaistunut. "Manun" kausikortista sai pulittaa kaudella 96/97 keskimäärin 1248 puntaa (Hytner 1998, 13). Fanin soti-sopa, pelipaita maksaa noin 500 mk ja koko peliasu noin 1000 mk. Vuonna 1995 työväenpuolueen puheenjohtaja (myöhemmin pääministeri) Tony Blair kritisoi manchesterilaisen jalkapallolegendan Stanley Matthews'n 80-vuotispäivillä Manchester Unitedia siitä, että se lanseeraa markkinoille liian usein uusia pelipaitoja (kyseisellä kaudella ManU:lla oli käytössä viisi erilaista pelipaitaa) ja yleisesti kaupallistumisesta, mikä tekee jalkapallon liian kalliiksi "for working people" (Redhead 1997, 26) Kuitenkin jalkapallo on nykyään niin suosittua, että kaikki halukkaat eivät edes mahdu stadioneille, esimerkiksi joidenkin joukkueiden tuhansia maksavia kausikortteja jonotetaan vuosia. Monet joukkueet, joukossa mm. Everton, suunnittelevat uuden stadionin rakentamista jonnekin kaupungin laidalle ja perinteisten stadioiden hylkäämistä. Myös turvallisuussyistä istumakatsomoiksi muutettuja seisomakatsomoja on alettu vaatia takai-

sin.

Rahakkaista TV-sopimuksista kilpailevat lukuisat TV-yhtiöt, esimerkiksi Rupert Murdochin omistama BSkyB yhtiö ilmoitti syksyllä 1998 halukkuutensa ostaa Manchester Unitedin osake-enemmistön. Euroopassa media-alan suuryritykset omistavat jo jalkapallojoukkueita, esimerkiksi Silvio Berlusconi Fininvest-yhtiön hallussa on AC Milan ja Canal + omistaa Paris St. Germainin. Kaupan valmistelu on herättänyt myös keskustelua siitä, voiko jalkapallojoukkueen katsoa yhteistä etua palvelevaksi kansallisomaisuudeksi vai puhtaasti voittoa tavoittelevaksi liikeyritykseksi. (Eskola 1999) Manchester Unitedin myyntiaikeet sai myös fanit osoittamaan mieltään seuran myyntiä vastaan, Unitedin englantilaisen kannattajakerhon puheenjohtaja kiteytti tunnot seuraavasti: "Jos seura on pakko myydä, niin meistä olisi parempi, että se myytäisiin jollekin jolla on joku taju jalkapalloilusta ja mieluummin myös Manchester Unitedista; jolle se ei olisi vain pelkkä välikappale, jonka avulla saavuttaa tavoitteen-
sa (TV-sopimukset)." (Sainio 1998) Manchester Unitedin kauppa alistettiin Englannissa kuitenkin paikallisen kuluttajasuojaviraston (Office of Fair Trading) päätettäväksi, joka loppujen lopuksi tyssäsi kaupan huhtikuussa 1999 (Sainio 1999b).

"Takavuosien perusfania oksettaa" otsikoi Keski-suomalainen kauden 97-98 alkaessa. Kirjoittajan englantilainen ystävä, joka oli kolunnut kaksikymmentä vuotta lähes jokaisen Leicester Cityn ottelun, oli siirtynyt seuraamaan II-divisioonan Northamptonin otteluita, koska "valioliigasta on tullut steriili ja kasvoton rahamyly, josta vanhat jalkapalloilun ihanteet ovat kadonneet." (Nieminen 1997). Myös katsomoväkivalta ja huliganismi on joskus romantisoidusti nähty työväenluokkaisen alakulttuurin agenttina, yrityksenä valloittaa takaisin omaksi kokemansa urheilumuoto kaupallistumiselta ja keskiluokkaistumiselta (Taylor 1976). Steve Redhead tulkitsee kuitenkin jalkapalloon liittyvän työväenluokkaisen alakulttuurin muuntuneen lukuisiksi erilaisiksi klubikulttuureiksi ("subculture into clubcultures"), maailmassa jolle on tyypillistä kaikkien sosio-kulttuuristen rajojen romahtaminen (Redhead 1997, 4). "Jalkapallokulttuuri on kuollut" julistaakin David Hytner Manchester Evening Newsissä (Hytner 1998). Vaikkei se olisikaan kuollut on se ainakin tullut erään "historiansa loppuun". Joskus aito ja paikallinen työväenluokkainen kulttuuri on kaupallistunut ja mediavälitteistynyt, se on sulautunut populaarikulttuurin tuotteistettuun "tittytainmenttiin" ja "turbokapitalismiin" (Martin & Schuman 1998, 10-26) - siitä on tullut "postmodernia urheilukulttuuria" (Redhead 1997).

Luku4 Kun lauantai tulee...

Fanit Goodisonilla

Jalkapallopelein seuraamisessa kaukostaiteilla (näkö ja kuulo) sekä audiovisuaalisella kokemuksella on keskeinen sija. Nämä kaukostaistit on usein tulkittu ei-ruumiillisiksi, kun taas lähiaisteihin (maku, haju, tunto) sisältyy konkreettinen ruumiillinen kontakti. Moderni elämänmeno onkin nähty painopisteen siirtymisenä lähiaisteista kaukostaiteihin, mikä on merkinnyt osaltaan aistillisuuden tuhoa. (Falk 1984, 212)

Yleisö ja erityisesti fanit ovat enää harvoin pelkästään jalkapallokentän laidalla kyyhöttäviä passiivisia tarkkailijoita (observers) tai vain katselijoita. Yleisönä oleminen näyttääkin olevan kaukana eliaslaisesta puhtaasta katselijatoiminnasta, sillä kannattajat stadionilla ovat pelaajien tavoin tapahtuman osallistujia (participants), samalla tavoin kuin "tosi uskovaiset" ovat osallistujia uskonnollisessa rituaalissa (Sloan 1979, 220). Jalkapallopelissä yleisö huutaa, laulaa, voihkii, huutelee kentälle, tanssii, tekee aaltoja, istuu ja seisoo tilanteiden intensiteetin mukaan, yleisö on läsnäolollaan mukana pelin tiimellyksessä. Ruumiillisuuden kokemus välittyy jo yksin omaan siitä, että kymmeniätuhansia ihmisiä on sullottu ahtaisiin katsomoihin, katsomossa oleminen ja osallistuminen ei ole enää imaginääristä vaan usein hyvinkin aistimellisesti koettua.

Pekka: Ku pääsee tavallaan oikeiseen paikkaan kattomaan peliä, jos pääsee kokemaan sen mitä kaikki muutkin tuntee. Ni ensimmäisen kerran ku olin liiga-cupin finaalissa. (...) Siellä oli seisomakatsomot vielä sillon Wembleyllä. Siellä sen tunsii, miten porukka eläyty, katsomot liikku, mentiin alas ja välillä ylöspäin. Ja sitten toinen peli mitä oltiin kattoo oli Millwall - Norwich. Me oltiin Millwalin kannattajien kans siellä päätykatsomossa ja siellä mentiin pari-kolme metrii alas aina kun tuli vaarallinen tilanne ja sit taas noustiin tavallaan siihen omalle paikalle. Ne tavallaan otti muutaman askeleen eteenpäin ja nojas niinku seuraavaan. (...) Ne liikku koko ajan, jos siellä joku kompastu, ni ois jääny muiden jalkoihin. Et vaikka siellä ei oma joukkue pelannu, niin ku sä olit siellä katsomoss, ni tavallaan...

Stadionilla yleisö elää villisti mukana. Esimerkiksi Italiassa nk. ultra-kannattajien johtajat eivät useinkaan enää edes seuraa itse ottelua, vaan ikään kuin kapellimestarien tapaan johtavat kannattajajoukon performatiivista esitystä. Italialaisessa jalkapallokulttuurissa kannattaminen perustuu erityisesti näkymiseen ja näyttäytymiseen. Englannissa taas kannattajien ydinjoukko vain aloittaa laulamisen tai huudon, johon muut pikkuhiljaa yhtyvät (Dal Lago ja De Biasi 1994, 81-82).

Jalkapallo-ottelun katsomo muistuttaakin Mihail Bahtinin kuvaamaa karnevaalia. Bahtinin mukaan karnevaalissa ei ole jakoa esiintyjiin ja katsojiin,

vaan siinä eletään ja sitä elävät kaikki. Karnevaalin kuten jalkapalloottelunkaan aikana ei ole muuta elämää kuin karnevaali. Karnevaalissa katsotaan maailmaa ikään kuin alhaalta päin, sille on erityisen merkittävää kaikkien hierarkkisten suhteiden tilapäinen kumoutuminen. Karnevaalille onkin ominaista ”ylösalaisin” ja ”nurin” kääntämisen logiikka, joka herkeämättä vaihtaa ”ylhäisen ja alhaisen, kasvot ja takapuolen”. Karnevaalissa nauretaan kaikelle ja kaikki nauravat, nauraessa ymmärretään koko maailma iloisessa suhteellisuudessaan. Nauru samalla iloitsee ja riemuitsee, sekä ivaa ja pilkkaa. Karnevalistisen naurun ruumiilliselle ja kollektiiviselle luonteelle on ominaista groteski realismi; ruumista ja lihaa liioitellaan, pään järjen ja hengen kustannuksella. (Bahtin 1995, 9-29)

Jalkapallo-ottelussa on mahdollista kokea elämyksellistä ja välitöntä ruumiillisuutta, vailla minuuden kognitiivisia välityksiä. Georges Bataille viittaa transgression ”rajojen ylittäminen” käsitteellään siihen dynamiikkaan, jossa maallisen ja arkisen maailman järjestys murtuu. Transgressio on itse siirtymä tuohon toiseen tilaan, jossa arki korvautuu villillä elämyksellisyydellä. Elämyksellinen, välitön ruumiillisuuden kokemus vailla minuuden kognitiivisia välityksiä voi olla transgressiivinen ja ylittää niitä rajoja joita kulttuuri järjestyksenä sille asettaa. Transgression käsitteeseen liittyy kuitenkin tietty ambivalenssi, rajoituessaan tiettyyn hetkeen ja tilanteeseen se ylittää rajoja, muttei yleensä riko niitä, vaan päinvastoin se saattaa jopa vahvistaa niitä. (Falk 1984, 206 ja 212) Tiettyssä mielessä urheilun leikillisuus, sen rajoja rikkova puoli onkin siirtynyt itse kentältä katsomoihin.

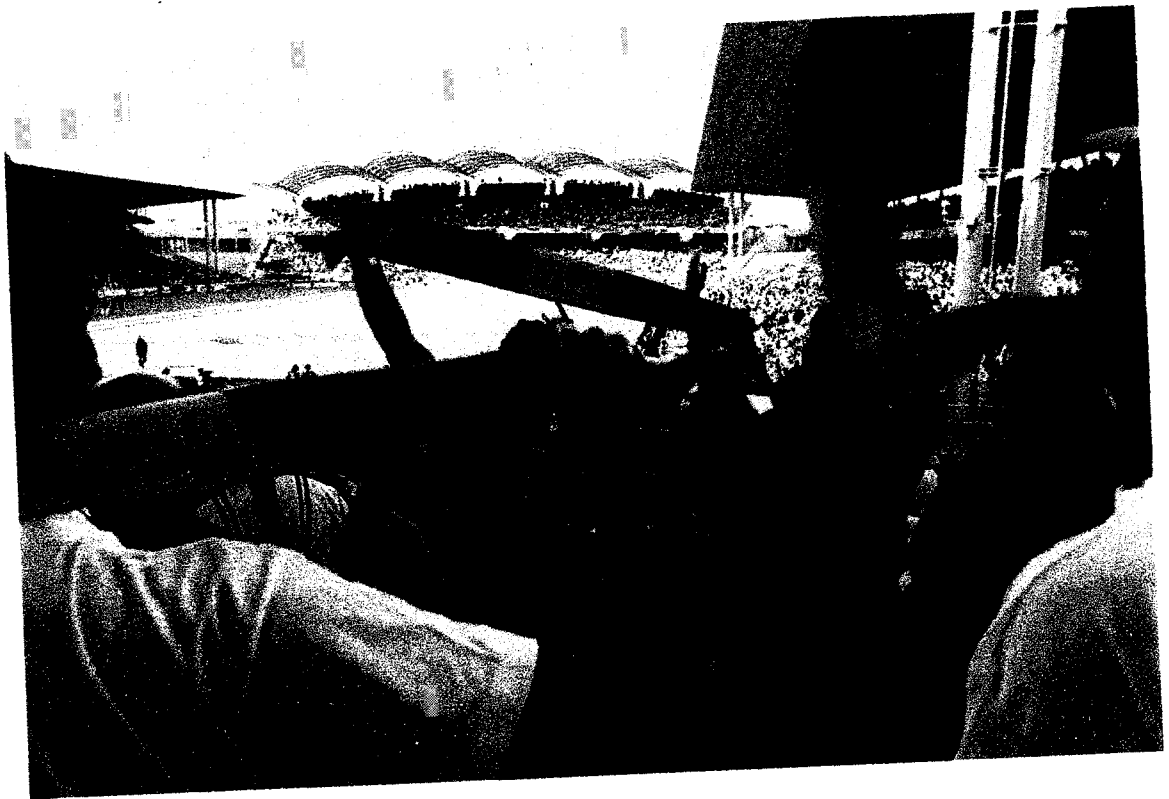
Pekka: (...) Stadioni oli punaista ja sinistä vaan. Ainakin mä koin sen niin, että en kuullu enkä nähny mitään sivuille koko sen 90 minuutin aikana, keskityin vaan täysin... Hyvin kuvastaa sitä, että silloin ku Ferguson teki elämänsä ensimmäisen maalin Evertonin paidassa ja teki sen vielä Liverpoolia verkkoon, ni mä nousin siihen kaiteelle seisoo, seurasin jonkun toisen esimerkkiä ja meinasin pudota siitä, ku katse oli koko ajan vaan kentällä ja silti seisoin siinä kaiteella ja hurrasin. Sit joku tarttu kiinni ennen ku mää putosin siitä alas... ei se pudotus ois ollu ku joku pari metriä, mutta kuitenkin. (...)

HH: Joo, no oliko jonkinlainen fanin ”highlightsi” kun innostu niin paljon...?

Pekka: Joo. Siis ei oo kontrollii itessä ollenkaan, vaan ikään kuin eläytyy siihen... niihin pelaajiin, on keskittynyt siihen otteluun, et tavallaan kaikki ne mitä ne tekee, niin tavallaan kokee sen niin ku tekis itte.

Falk näkeekin, että ruumiillisuuden ulottuvuuksilla on tapahtunut siirtymä ruumiin ilmauksellisuudesta elämyksellisyyteen, mutta jota ei voi ongelmitta tulkita ruumiillisuuden ja aistimellisuuden tuhoksi (Falk 1984, 212). Katsumokokemuksessa korostuukin aistimellisuus ja sosiaalinen läsnäolo itse tapahtumassa. Bill Bufordin mukaan katsumokokemuksen ytimen muodostaakin ruumiillisesti ja sosiaalisesti koettu ”be one in crowd” -kokemus (Buford 1992, 166-169).

Mini "pitch invasion"

Suomalaisen Everton-fanin kokemus lauantai-illan ottelusta poikkeaa suuresti "todellisten" brittifanien kokemuksista stadionilla. Television äärellä suomalaiset Everton-fanit ikään kuin jäljittelevät faneja stadionilla. Ottelu merkitsee myös suomalaisille faneille "pyhän läsnäoloa":

Risto: Jaa-a... se on vähän niinku, jotku menee kirkkoon sunnuntaina kymmeneltä, vähän sama asia.

Durkheim kuvasi kuinka siirryttäessä profaanista pyhän maailmaan erilaisilla rituaaleilla tietyt siteet katkaistaan profaaniin maailmaan, tässä initiaatiossa profaani henkilö ikään kuin "kuolee" ja eri henkilö ottaa poismenneen paikan pyhän maailmassa. (Durkheim 1980, 269-282) Fanin elämässä maallistunut pyhä vaatii myös tiettyä initioitumista, tiettyjä siirtymäriittejä pyhän maailmaan. Tyypillisin tapa valmistautua itse peliin on pukea päälle oman joukkueen pelipaita. Helsingin Sanomissa Sami Sillanpää (Sillanpää 1998a) kuvasi valmistautumistaan Arsenalin otteluun seuraavasti:

"Arsenal-paitaa olin pitänyt koko päivän. Arsenal-veryttelyhousut laitoin päälle tuntia ennen ottelua. Puin myös Arsenal-sukat. Vartti ennen ottelua kaivoin esiin myös Arsenal-pipon. Varmuuden vuoksi vaihdoin vielä kalsarit Arsenal-boxereihin."

Pelipaita on useimmille Everton-faneille seremonia-asu, jota käytetään vain pelipäivinä. Se on rituaaliväline, jonka avulla virittäydytään ottelun tunnelmaan:

Lauri: Kyl mulla pelipaita päällä on, tuota noin, vaikka Everton ei pelaakaan TV-ottelussa, jos on vaan ottelupäivä. Muuten mää en kyllä paitaa pidä päällä.

Vaikka jalkapallo-ottelun seuraamiseen liittyykin myös muutama "ale" tai "keppana", niin itse ottelu on fanille kuitenkin tärkeämpi kuin pelkkä juoppottelu. Usein pidetään huoli siitä, että ei juoda liikaa:

Janne: Sit taas jos on se, matsi tulee tosiaan telkkarista ja mulla sattuu vapaa (vuorotyö), ni kyl se voi olla, et mää sit tota muutaman pullon varaan siihen olutta ja rupeen hissun kissan valmistuun siihen matsiin. Et en mää kyllä sillon, kyl mää sen matsin haluan nähdä kunnolla, en mää sillon ryyppää, voi sanoo. Että tota, sehän menee täysin hukkaan se kattominen.

Eräällä perheellisellä fanilla on tapana sulkeutua ottelujen ajaksi rivitalo-asunnossaan omaan "Everton-huoneeseensa" seuraamaan ottelua. Ottelun seuraamisen tärkeys korostuu myös siinä, että fanit eivät halua ottelun aikana ympärilleen minkäänlaisia "häiriötekijöitä":

HH: Miten hän (tyttöystävä) suhtautuu?

Lauri: No, ei se oikeen ymmärrä, mutta yrittää kuitenkin ymmärtää. Lähinnä se on huvittunut.

HH: Onks se katsonut matsia sun kanssa?

Lauri: No ei oo Evertonin matsia kattonu. Tai no kerranhan se katso jonkun Filmnetiltä tulleen Leedsin matsin tai ei se sitä kattonu, se tossa ympärillä hääräs ja tiskas.

HH: Haluutko sä mieluummin kattoo matsit sillai, että tyttöystävä ei oo tossa...

Lauri: Joo, kyllä ehdottomasti. Mä en haluu siihen mitään häiriötekijöitä, kun tää on ainut mistä mä oon oikeesti innostunut.

TV-kokemusta voi helposti kritisoida atomistiseksi ja passivoivaksi, koska TV:n katselu jos mikä on puhdasta katselijatoimintaa, eikä siinä ainakaan ensinäkemältä ole mukana sosiaalista puolta. Televisiossa esitetty urheilu, sen kuvalliset representaatiot häviävät aidolle autenttiselle kokemukselle paikan päällä. Walter Benjamin (1989) esitti kuinka tekninen uusintaminen hävittää alkuperäisen kohteen "auran", sen "ainutkertaisen olemassaolon juuri siinä paikassa jossa se sijaitsee" (Benjamin 1989, 142). Benjaminin mukaan on perustavanlaatuisesti erilaista kohdata gregoriaaninen kirkkomusiikki aidossa ympäristössä, goottilaisen katedraalin taivaisiin kohoavassa atmosfäärissä kuin cd-tallenteena elementtitalon olohuoneessa. Samalla tavoin on erilaista kokea englantilainen liigaottelu paikanpäällä Englannissa kuin olohuoneessa television välityksellä.

Television kautta tapahtumiin on kuitenkin ikään kuin suora suhde, television kautta näkee mitä pelissä konkreettisesti tapahtuu.

Olli: Siinä on se "novelty". (...) Evertonia näkee niin harvoin televisiossa, että mä en oikein pääse nykyisin, en oo vuosikausiin kunnolla päässy jännittämään, sillä tavalla, että mä näkisin mitä ne tekee. Ni sitä on vähän silleen pimennossa, että kun ei tiedä mitä tapahtuu, kun ei näe. Esimerkiksi joku vastustajan tekemä maali, ni se on paljon helpompi kestää, ku näkee sen, no sille ei nyt voinut mitään. Ku vaan nähdä semmoinen, että pamahtaa tuolta (teksti-TV), että Coventry on tehnyt maalin - "miten joku Coventry voi tehdä", sitä ajattelee sillä tavalla. Jos sen näkee tuolta, niin kattoo, että tuo oli mahtava yksilösuoritus McAllisterilta, ehdottomasti siis viikon paras maali. Se on jotenkin paljon helpompi kestää. (...) Mä jännitän kokoajan aivan hirveesti kun Everton pelaa.

Vaikka TV:n katselukokemus ainakin poikkeaa paikanpäällä koetusta tunnelmasta, niin fanille TV ei ole passivoiva tai atomisoiva väline pohjimmiltaan. Fanille televisio ja myös muut mediat toimivat välineinä joilla saa yhteyden muihin kaltaisiin. Tämä yhteisöllisyys korostuu nimenomaan suorassa lähetyksessä:

Lauri: Suora... ehkä se on se, yhteys siihen, siihen hetkeen, todellisuuteen. Sitä pelataan kuitenkin samaan aikaan. Videolta kun kattoo ni, eihän siinä auta, vaikka mitä tekis. (...) Esimerkiks pistää pelipaitaa päälle, koska ottelu on jo pelattu.

HH: Pelipaidan pitämisellä voi siis ikään kuin vaikuttaa ottelun tulokseen?

Lauri: Niin, tai jos sitä ei pidä, niin se vaikuttaa.

Mikäli ottelua ei tule televisiosta, niin tuloksia seurataan kuitenkin "suorana" joko radiosta tai teksti-TV:stä. Tärkeintä faneille on seurata ottelua silloin kuin se pelataan, väline ei ole tärkeä:

HH: Kun Everton pelaa ja peliä ei tuu telkkarista, niin miten te silloin seuraatte? (...)

Risto: Teksti-TV:stä mää ainakin seuraan. Teksti-TV on koko ajan päällä ja siit näkee mitä tapahtuu, jos tulee Everton maali, niin sit tuuletetaan.

Pekka: Mä kuuntelen radiosta. (...) Semmoisena lauantaina, ku TV:stä ei tuu ollenkaan ottelua, niin mielummin kuuntelen radiosta. Se on jotenkin niin piinallista tuijottaa sitä yläreunaa. (...) Ku tuijottaa teksti-TV:n sitä kohtaa, missä on joukkueen nimet ja siinä lukee 0-0. Sitten yhtäkkiä siihen vaihtuu sivu ja tulee taval... lainausmerkeissä väärälle joukkueelle tulee maali.

Ottelun seuraamisessa onkin tärkeintä reaaliaikaisuus, joka on mahdollista erilaisten sähköisten medioiden kautta. Samalla voi olla ikään kuin tapahtumassa mukana, mikä tuntuikin olevan faneille tärkeintä.

Pekka: Sä katot TV:stä tai kuuntelet radiosta sitä silloin ku se pelataan, niin tavallaan sää koet sen, et ne jotka on siellä paikan päällä, niin sää oot yks niistä, vaikka sää oot tuhansien kilometrien päässä. Koska sää koet ne samat asiat radion tai TV:n välityksellä... Sä et saa niitä samoja fiiliksiä, jos sää sunnuntaina katot yksikes aamu kymmeneltä sitä peliä... Siitä on jotain pois.

Menestymispyrkimyksiä myötäeletään niin kotona kuin stadionillakin: kannustetaan, huudetaan ja mahdollisesti lauletaan tuttuja kannatuslauluja, neuvotaan pelaajia jne. Television kautta jännitetään jopa enemmän kuin paikanpäällä, sillä TV:n äärellä voi vain laittaa paidan päälle ja toivoa. Kuitenkaan TV-seuraaminenkaan ei ole vain observoimista, vaan jännityksen metsästämistä ja voimakkaasti tapahtumissa myötäelämistä:

Hannu: Kun Everton pelaa, niin mää en pysty yhtään analysoiden kattoo. Ku pallo tulee omalle, mä aattelen, no heittäkää se ny sieltä pois ja sit ku hyökätään, ni vaan toivoo, että tehkää nyt hienoja... ja siitä maali. Sitä vaan tärinässä kattelee ja sen mukana ja... Sit ku mää nauhotan aina jokaisen Evertonin pelin. (...) Ni sit pystyy analysoimaan, et "jaha Dave Watson, no niin tossa se laittaa ihan hyvin" tai... Et sillä hetkellä ku se peli tulee, ni on semmoisen hirveen tunnekuohon vallassa, että sitä ei pysty järjellä kattoon, vaan koko aika on semmoinen sydämen tyykytys päällä.

Olli: Ni jännätä sitä, että ku tulee tietoja muilta paikkakunnilta. Ja voit kuvitella, että kun tulee tieto esimerkiks, että Everton on tehnyt maalin, niin täällä siis tapahtuu semmoinen mini "Pitch Invasion(?)", että täällä rynnätään tuulettamaan ja huudetaan niin, että naapurit säikähtää ja, ja mieliala muuttuu sen mukaan miten tulokset kehitty.

Televisio ja mediat eivät itsessään synnytä yhteisöllisyyttä, vaan fani tuntee brittiläisen jalkapallokulttuurin, hän on sosiaalistunut siihen, hän on mahdollisesti itse käynyt paikanpäällä, hän tuntee seuran ja sen traditiot, kuten kannattajat stadionillakin. Televisio luo mysteerin, joka yhdistää initioidut keskenään ja tekee mahdolliseksi "värähdellä yhdessä", osallistua eräänlaiseen liiton sakramenttiin (Maffesoli 1995, 97). Kuitenkin Everton-faneilla on tietty kaipuu, joka syntyy toisaalta halusta kokea pelin autenttinen tunnelma, mutta myös vuosien mittaan kehittyneen kulttuurisen ymmärryksen kautta:

Janne: Monta kertaa on harmittanut ku asuu tääl Suomessa, ei oo silleen mahdollisuutta... varmaan tulis katottua, jos Liverpoolissa tai jossain siellä asuis, tulis lähdeytyä kattoon näitä matseja.

Pyhiinvaellus

Haastatelluissa oli vain yksi, joka ei ollut koskaan käynyt paikan päällä seuraamassa Evertonin kotiottelua Goodison Parkilla:

Janne: Mulla aina ollu tavoitteena lähtee käymään Liverpoolissa. (...) Varsinkin just tää Goodison Parkki, sen mä haluaisin nähdä. (...) Jos pääsis pelin kattomaan, se mulla haaveena. Kyllä mää sitä edelleenkin pidän, se on niin ku ihan vakava juttu, et kyl mää aion sielä käydä. (...) Jotenkin sitä tuntee, et ei oo sil tavalla tosi fani, ku ei voi sanoo... ku ei voi tuolla tapaamisessa sanoo, että on sitä joskus tullu käytyä siellä. Kun pojat kertoo aina niitä muistoja, et minkälaista se on ollut, ku on käyny.

Monet haastatelluista olivat käyneet useinta kertoja Liverpoolissa Evertonin otteluissa, sekä myös muissa Englannin liigan otteluissa. Matkat on tavallisesti tehty yksin tai kaveriporukalla, ja erityisesti perheelliset ovat matkustaneet yhdessä vaimon kanssa, yhdistäen ottelumatkan perheen lomamatkaan. Liverpooliin ei järjestetä valmiita seuramatkoja, joten matkan suunnittelu ja toteuttaminen vaatii vähän enemmän aktiivisuutta kuin tavallinen seuramatka. ESCF-yhdistyksen järjestämää yhteistä ottelumatkaa on usein fanien keskuudessa kaivattu:

Keijo: Niin, omalla porukalla, se ois sellaista mitä kaipais. Mut kyl se niin vaikeeta on järjestää, ku ihmiset on ympäri Suomee hajallaan ja elämän tilanteet on erilaisia. Ja maksaahan se tietysti. Se nyt ois sellanen hyvä juttu. Sielä vois tapahtua kaiken näköistä hauskaa - (naurahten) hauskeempaa ku Raumalla!!!

Monet Everton-faneista olivat toteuttaneet matkan Liverpooliin Evertonin otteluun vasta yhdistykseen liittymisen jälkeen, koska käymällä Goodison Parkilla Evertonin ottelussa merkitsee vihkiytymistä todelliseksi kannattajaksi,

Everton-faniksi. Matkasta olikin tullut monelle eräänlainen pakkomielle, joka piti toteuttaa, ei niinkään muiden painostuksesta kuin omasta sisäisestä pakosta:

Timo: Se oli sellanen pakko, joka oli tehtävä, piti päästä käymään siellä. Sitä sai sellaisen tietynlaisen mielenrauhan siitä, kun kävi siellä. Mä oon tyytyväisempi, et mä tiedän, et mä oon käynyt siellä. Mitä se nyt olisikaan se kiusa mielessä, jos ei olis vieläkään sinne mennyt käymään. Se oli sellainen tietynlainen... en mä tiedä, tuliko siitä nyt sellasta yksittäistä "highlightia". Se vaan oli sellainen, joka oli pakko tehdä. Se oli kiva tehdä ja mielenrauhan kannalta se piti tehdä.

Pakkomielle on syntynyt tavallaan sen tietoisuuden kautta, että on kannatettu pitkään ja lauantai-iltapäisin mietitty teksti-tv:n tai radion välityksellä sitä, mitä itse Goodison Parkilla tapahtuu. Pakkomielle on myös esimerkki faniuden ja modernin hedonismin likeisestä suhteesta. Fanit itseasiassa ammentavatkin modernin hedonistin tapaan tarpeensa haaveilusta, jolla on mahdollisuus myös konkretisoitua arjessa. Fanin ja modernin hedonistin tärkeimpänä nautinnon lähteenä ei enää ole piehtaroida aistinautunnoissa, vaan tietynlainen mahdollisuuksien rajoissa olevan päiväunen toteutumisen kaipaus. (Campbell 1990, 83-85).

HH: Miltä tuntui käydä Goodison Parkilla?

Keijo: Upee sininhän se oli se. Huvitti se, että ne nousee sekä Anfield että Goodison silleen... kaiken yläpuolelle, niin ku siellä ei ois mitään muuta oikeen, paitsi John Moorsin yliopisto. (...) Olihan se tietysti Goodisonilla käynti, sen jälkeen kun sitä on... 19 vuotta seurannut, sitä joukkuetta, joka siellä pelaa. Olihan se semmoinen, ku käveli siitä, että AAH - nyt sitä ollaan tässä. Vihdoinkin, kyllä se kesti (naurahuksia) - "holy ground" (...) Kyl se sellainen erittäin hyvä juttu oli... vaikei se nyt mikään mestaruuden ratkaisuoittelu ollutkaan - olisko sillä ollu mitään väliäkään, kun halus vaan nähdä sen. Jos Goodisoniakaan ei kohta enää ole, niin voi sanoo, että kävi kerran sielläkin.

Matkan merkityksestä fanin arkielämän jäsenyyksissä kertoo se, että eräs fani säästi työttömänä ollessaan peruspäivärahastaan matkarahat.

HH: No, miltä tuntui käydä Goodisonilla?

Lauri: Joo, kyl se oli tietysti hienoo. Vaikka ottelu olikin pettymys, mutta... olin hautonu ajatusta jo aika monta vuotta. Ja sitten pääsin, ei valitettavasti ehtinyt sitä... siellähän on se maksullinen ja opastettu stadionin kierros, mutta olihan se hienoa päästä sinne.

HH: Haluisitko lähteä vielä uudestaan?

Lauri: Joo, kyl... kyllä mä sinne vielä meen. Pitäis saada jonkinlainen työpaikka, et olis varaa siihen. Noitakin rahoja mä säästin melkein vuoden - työttömyyskorvauksista.

Puhuessaan matkasta Liverpooliin Everton-fanit käyttivät yleisesti erilaisia uskonnollisia pyhiinvaellusmetaforia. John Bale näkeekin kotistadionin edustavan erityisesti brittiläisessä jalkapallokulttuurissa paikkaa johon kiinnittyy voimakkaita affektiivisia siteitä, stadion itseasiassa edustaa kannattajille

pyhää paikkaa, johon koko jalkapallo-faniuden kvasiuskonnollisuus kiinnittyy. (Bale 1993, 64). Siinä on jotain samaa kuin muslimien pyhiinvaelluksessa Mekkaan tai katolisten halu kokea Pietarin kirkko joulumessussa ja tavata paavi. Eräs haastatelluista oli käynyt Liverpoolissa useinta kertoja: vierailut Evertonin harjoituskentällä, reserviotteluissa, luovuttanut Neville Southalille ESCF:n vuoden pelaaja palkinnon, haastatellut lehtijuttua varten Tony Cotteeta ja seuran johtohenkilöitä, niin kuitenkin ensimmäinen kerta Goodisonilla on kuitenkin se kaikkein pyhin:

Olli: No se on sitä samaa kun käy suutelemassa Kaaban mustaa kiveä. Sen hetken yrittää jotenkin tallentaa mieleensä ja sydämeensä. (...) Mä oon käynyt kolme kertaa Liverpoolissa. (...). Kun mä kävin ekan kerran Goodison Parkilla Liverpoolissa, ni silloin ei ollut sarja vielä alkanut. Mä olin interrail-reissulla ja se oli semmoinen huumaaava kokemus, käydä ensimmäisen kerran Goodison Parkilla. Ja mä olen sitä verrannut suoraan, että se on niin kuin Mekkaan tulo. Pahinta siinä kyllä oli se, että Kaaban musta kivi oli remontissa eli toisin sanoen ne vielä korjailivat sitä katsomoa. Mä pääsinkin vähän niin ku luvattomasti yhdestä kulmauksesta sisään, ku eihän sinne sisään niin ku tosta noin vaan kävellä, mut sen remontin takia yksi portti oli auki siellä, että (...) työmiehet pääsee sieltä kulkemaan ja työkooneet tarvittaessa. Niin pääsin kiertämään sieltä sitten, kiipeilin niitten aitojen ylitse katsomon osasta toiseen ja tulin lopulta siihen pääkatsomoon, jonka alakerta oli remontissa. Ja sit siihen saapasteli just kolme neljä semmoista liituraitapukusta ukkoa ja ne katto minua. Mulla oli semmoinen Suomusalmen palloseuran veryyttelytakki päällä ja rinkka selässä, ne katto, että mitä mies täältä hakee. Mä sitten vaan mainitsin, että tässä ollaan niin kuin Mekkaan tultu. Ni yhtäkkiä ääni muuttu kellossa. Ne oli aivan, että on se ihmeellistä, joku kannattaa Evertoniakin eikä kaikki Liverpoolia. Tuli semmoinen tunne, että eipä oo itseluottamus seurassa kovin korkeella. Ja sitten yks niistä herroista, jonka mää valokuvien perusteella tunnistin Jim Greenwoodiksi, joka oli Evertonin sihteeri ehdotti, että hän ottaa minusta valokuvan kameralla, joka roikku minun kaulassa. Ja hän sitten otti sen kuvan ja vuosia myöhemmin se kuva on julkaistu mm. Evertonin otteluohjelmassa tämmöisellä palstalla "My first day at Goodison", jonne lähetin tietysti oman kontribuutioni.

Vaikka suomalainen fani onkin Englannissa kulttuurisesti hieman ulkopuolinen, kuten edellä todettiin, niin fanille kulttuurinen konteksti on kuitenkin sillä tavalla tuttu, että stadionilla on helppo päästä ottelun tunnelmaan mukaan, kuten seuraavasta kommentista käy ilmi:

Olli: Englannissa mää oon sillä tavalla ottelun tunnelmaan päässy kunnolla kiinni, niillä kahdella kerralla, kun mää oon käyny kattomassa Evertonin kotiottelua. (...) Vaikka mä en nyt sillä tavalla tajua niitä kannustushuutoja, mitä siellä huudella hirveesti, mutta tuuletan maaleja siinä missä muutkin.

Pyhiinvaelluksella Goodisonille tutustutaan ja koetaan elämyksellisesti se englantilaisen jalkapallon erityinen tunnelma, joka tekee englantilaisesta jalkapallosta fanien mielestä lajinsa huippua. Matka myös vahvistaa näitä mielikuvia.

Flow - kohti huippukokemuksia

Mihaly Csikszentmihalyi kuvaa tällaisia edellä kuvattuja kokemuksia käsitteillään flow ja optimaalinen kokemus (optimal experience). Optimaalinen kokemus on kokemus, jossa tunnemme olevamme kohtalomme herroja, ja sinä harvinaisina hetkinä kun se tapahtuu tunnemme iloisuutta, voimaakkaan nautinnon, jota myöhemmin vaalimme ja joka jää ikään kuin maamerkiksi muistiin - merkiksi, joka kertoo millaista elämän pitäisi olla. (Csikszentmihalyi 1991, 3)

Optimaaliset kokemukset perustuvat flow-toimintaan, jossa ollaan mukana kiihtyneenä voimakkaalla intensiteetillä niin, että mikään muu ei näytä merkitsevän mitään kyseisellä hetkellä, kaikki muu jää taka-alalle, toissijaiseksi. (Csikszentmihalyi 1991, 4) Flow-toiminnassa tunne omasta itsestä voi hävitä, ajantaju hämärtyä ja jokapäiväisen elämän huolet unohtuvat. Flow on sisäistä tyydytystä tuottavaa autotelista toimintaa. (Csikszentmihalyi 1991, 49) Eräs fanista kuvasikin sitoutumistaan otteluun:

Pekka: Tavallaan ei oo kontrollii itnessä ollenkaan, vaan se on... ikään kuin eläytyy siihen... niihin pelaajiin, et on niin keskittynyt siihen otteluun. Tavallaan kaikki mitä ne pelaajat tekee, niin tavallaan kokee sen niin ku tekis itte. (...) Jos mä seuraan jotain toista, joka kattoo esimerkiks jotain jääkiekkoo tai nyrkkeilyä ja heiluu siinä TV:n ääressä, niin samanlailla mä reagoin sen 90 minuuttia, mitä kentällä tapahtuu.

Flow keskittyy sellaisiin aktiviteetteihin, joissa on olemassa selvät päämäärät ja joita ohjaavat säännöt ja joista suoriutuminen vaatii tiettyjä taitoja, tarjoaa haasteita ja mahdollistaa välittömän palautteen. Tällaiset aktiviteetit vaativat tietyn määrän psyykkisen energian sijoittamista eli sitoutumista psyykkisellä tasolla flow-toimintaan. (Csikszentmihalyi 1991, 49) Aktiviteetit jotka tarjoavat nautintoa ovat tyypillisesti sellaisia jotka on erityisesti suunniteltu flow:ta varten, kuten urheilu, pelit, taide ja jopa arkisen elämän toiminnot ja työ (Csikszentmihalyi 1991, 51). Csikszentmihalyin mukaan mikä tahansa aktiviteetti voi tarjota optimaalisia kokemuksia: perhe, oluttölkkien keräily, syöpälääkkeen kehittäminen jne. Päämäärällä ei ole väliä, tärkeintä on, että se täyttää flown tunnuspiirteet: päämäärä, orientaation, toimintaa ohjaa säännöt, se vaatii taitoja ja psyykkisen energian sijoittamista sekä antaa palautteen (Csikszentmihalyi 1991, 215). Flow ei ole mekaaninen tai automaattinen prosessi, vaan se vaatii yksilöltä panostamista. "Flowistin" pitää olla vähintäänkin kiinnostunut flow' ta tuottavasta toiminnasta, mutta panostuksen ei tarvitse kuitenkaan aina olla tietoista.

Keijo: Jos haluaa saada niin ku... todella semmosii... niin no, siit voi saada hirveen stressin tai siit voi saada elämyk... todella upeita elämyksiä - molempia. (...) Sit jos siihen ei mene mukaan... niin se on semmoista... Se nyt vaan on semmoista, et katsompa tossa TV:tä. (...) Se on "just a badding of time".

Sitoutuminen "oman" joukkueen menestymiseen tekee pelistä kuin pelistä jännittävän. "Omat pelit" ovat mielenkiintoisia ja jännittäviä, koska fani kokee olevansa osa omaa joukkuettaan ja joukkue on osa fanin identiteettiä:

Olli: Jos Everton häviää niin kukaan ei oo myöskään todistamassa minun alennuksen tilaa. Koska se on mulle henkilökohtainen loukkaus, jos joku Evertonin pelaaja muna. Mää alan ruoskia itseäni siitä, että miks piti koskaan syntyä.

Evertonin menestymispyrkimyksien myötäeläminen antaakin faneille elämyksiä "laidasta laitaan". Otteluiden seuraaminen on jännittävää, joskus jopa liian jännittävää:

Keijo: FA-Cupin finaali Everton ja Manu. Mä katoin sen teksti-TV:ltä, koska mä en pystynyt, uskaltanut kattoo sitä peliä. Mää nauhoitin sen. Mä seurasin sitä tulosta, koska mä olin sanonut kaikille, että Everton voittaa 1-0. Ja jumalauta se, mä katoitin, se välähtää tohon yläruutuun, ku jotain tapahtuu. Sit mä laitoin teksti-TV:n, mä pihistin sen, ja se oli 1-0. Mut sen jälkeen, mä tiesin, et Manu alkaa painostaa. (...) He-he-he, ei yksinkertaisesti ois kestänyt sitä, en ois kestänyt kattoo. Mieti tommosta jännitystä ei enää niin ku... hahahahe. Se oli aika huvittavaa sinänsä jälkikäteen ajatellen, mutta mä mielummin tiedän tuloksen etukäteen, ku mä alan kattoo tommosii noin tärkeitä juttuja. (...) Jännitys menee niinku..., siis stressi tulee siitä niin kovaks.

Ottelun jännityksen laukeaminen tuottaa tietynlaisia kliimaksin hetkiä, jotka jäävät "maamerkeiksi muistiimme" siitä minkälaista elämän pitäisi olla (Csikszentmihalyi 1991, 3):

Hannu: Välillä aattelin, että voittaako Everton ikinä mestaruutta mun elinaikani, ku tuntu niin ankeelta. (...) Koti voitto 2-0, Grahah Sharp toinen maali. Niin se varmisti sen... 6. toukokuuta 1985 eli Suomessa elettiin jo seittemmän päivän aamuyötä. Kyllä se sitten se, että ku varmistu se, että Everton on liigamestari, että... 15 vuoden tauon jälkeen. (...) Se oli semmoinen niinku... semmoinen onnen... semmoinen jonkinmoinen täyttymys sitten sille seuraamiselle. Semmoinen, että tulihan se sieltä. Se oli semmoinen onnen tunne. (...) Meidän ensimmäinen ja kyllähän toinenkin lapsen, mutta aina ensimmäisen lapsen syntymä on semmoinen, et et... se kyllä tunnekuohultaan kyllä, ku mä odotin kans (...) koska tulee tieto, ni se on kumminkin semmoinen tunne, mikä on ylittänyt kaikki. Ja sit ku tulee tieto, että kaikki meni hyvin, niin... Mutta aika lähelle ehkä... niin vois sanoo, että sit seuraava vois olla toi Everton... että jossain mielessä.

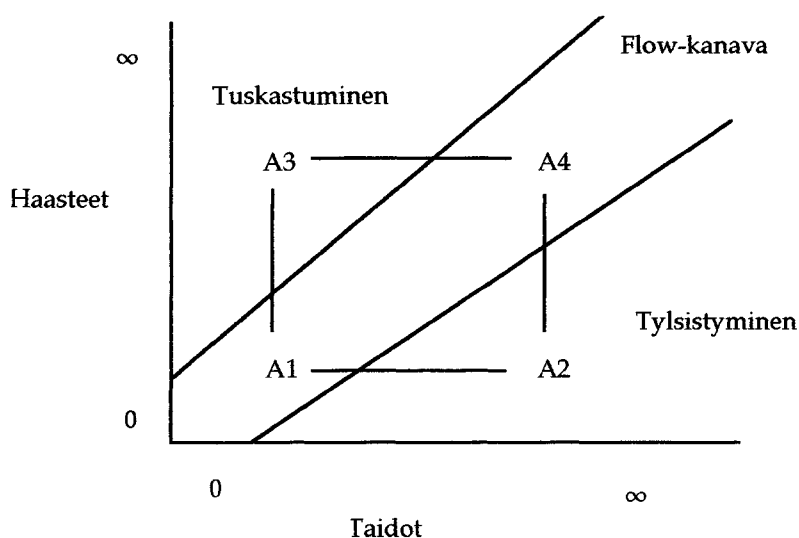
Sitä miltä nämä huippukokemukset tuntuvat on usein vaikea kuvata verbaalisesti, tilanne on sama kuin eräässä suklaamainoksessa "niin hyvää, ettei sanotuksi saa". Niin suklaassa kuin faniudessakin on ongelmana voimakkaan ruumiillisen ja aistimellisesti koetun elämyksen käsitteellistämistä sanallisesti. Huippukokemukset perustuvat yhteisöllisesti jaetuille kokemuksille, ilon

kuin surun ilmauksille, jotka vahvistavat sosiaalista identiteettiä (Finn 1994, 109). Tämä yhteisöllisyys onkin jälkimodernissa tyypiltään imaginaarista löyhää heimolaisuutta, joka kuitenkin voi perustua hyvinkin aistimellisesti koetulle yhteisöllisyydelle. Kokemuksellisuus aukeaa itse kulttuurista käsin, kuten seuraavasta kommentista käy ilmi:

Keijo: Kyl must tuntuu että siinä voiton hetkellä... on se jotain... En mä nyt sano, ett "Better than sex". Mutta siis... kyl se on sitten sellanen, varmasti se on semmonen tunne, että...

Flow'n edellytys on jonkinlainen sitoutuminen, psyykkisen energian panostaminen nautintoa tuottavaan toimintaan - täytyy ikään kuin olla fani, jotta saa flow'n kaltaisia voimakkaita elämyksiä. Nautinnollisia kokemuksia tarkastellessa Csikszentmihalyi erottaa tyydytyksen (pleasure) ja nautinnon (enjoyment). Edellinen viittaa pääasiassa biologisten tarpeiden tyydytykseen; ruoka, lepo, seksi jne. Jälkimmäinen on jalostuneempaa nautintoa, joka omaa potentiaalisen psyykkiseen kasvuun. Ero tematisoituu esimerkin kautta, me kaikki tyydytämme tarpeitamme syömällä, mutta courmet-harrastaja rakentaa nautinnon ruokailusta. Tyydytystä voimme kokea ilman psyykkisen energian panostusta, sen voi aikaansaada kemiallisilla stimulanteilla ja luonteeltaan se on aina lyhytkestoista. Nautinto (enjoyment) vaatii psyykkisen energian panostamista ja huomion keskittämistä toimintaan, se on jotain, joka voidaan itse saada aikaan; "peelaamista kykyjensä ääri rajoilla". (Csikszentmihalyi 1991, 46)

Aloittaessamme jonkin harrastuksen kehitämme itsellemme samalla nk. flow-kanavan. Csikszentmihalyi kuvaa flow-kanavaa ja itseasiassa koko flow-prosessia seuraavalla kaaviolla (Csikszentmihalyi 1991, 74):

Kaavio 1. Flow-kanava Csikszentmihalyin mukaan (Csikszentmihalyi 1991, 74).

Kohdat A1-A4 kuvaavat yksilöä hänen harjoittaessaan toimintaa, jonka kautta flow'n kokeminen on mahdollista. Kun aloitetaan jokin uusi harrastus, on vasta-alkaja kohdassa A1. Aloittaessa taidot ovat vähäiset ja ne vastaavat haasteita. Esimerkiksi aloittaessa tenniksen harrastamisen - jota Csikszentmihalyi käyttää esimerkkinä - pallon lyöminen verkon ylitse tarjoaa haasteen, joka vastaa taitoja. Ihanteellisinta uudelle harrastajalle olisi pysytellä flow-kanavassa lisäämällä haasteita taitojen kehittymisen myötä. Tähän hän pyrkiikin tiedostamattaan, sillä flow-kanavasta lipsahtamisen vaihtoehtona on ikävystyminen (boredom) ja tuskastuminen (anxiety). Pelkkä pallon lyöminen verkon yli ei riitä pitkään tuottamaan nautintoa, eli jos pelaajan taidot kasvavat asetettuja haasteita nopeammin. On vaarana, että peli alkaa tuntua tylsältä ja ikävystyttävältä (A2). Ratkaisuna on haasteiden tason nostaminen, esimerkiksi pelaaminen kokeneemman pelaajan kanssa. Toisaalta haasteiden käydessä liian vaativiksi verrattuna omiin taitoihin, kuten voi käydä kokeneemman pelikaverin seurassa, pelaaja voi kokea tuskastumista (A3). Harrastaja pyrkii kohdista A2 ja A3 takaisin flow-kanavaan (A4).

Taso A4 ei ole staattinen euforinen tila, vaan harrastaja on kehittynyt lähtökohdastaan korkeammalle tasolle, joka taas motivoi pysymään flow-kanavassa, sillä saman tekeminen samalla tasolla ei kiinnosta pitkään. Näin me kehitymme jatkuvasti harrastuksemme parissa tai frustroidumme ja luovumme siitä. Flow-kanavan kaavio selittää Csikszentmihalyin mielestä sen, miten flow-kokemukset johtavat harrastajan sisäiseen kasvuun. (Csikszentmihalyi 1991, 74-75) Tämä kasvu ei kuitenkaan ole flow'n päämäärä, vaan ikään kuin sivutuote, sillä ainut päämäärä flow'ssa on pysyä flow-kanavassa; "keep on flowing" - nauttia flow-kanavassa olosta (Csikszentmihalyi 1991, 54). Flow on autotelista toimintaa, joka on itsessään palkitsevaa ts. toiminta on itsessään päämäärä. (Csikszentmihalyi 1991, 67). Fanille nautinto tulee siitä, että hän tietää olevansa mukana itse tapahtumassa (liturgiassa), vaikka sitten vain television tai teksti-TV:n välityksellä. Itse asiassa fani nauttii yksinkertaisesti vain siitä tunteesta, että hän on Everton-fani. Csikszentmihalyin sanoin: "However, enjoyment, as we have seen, does not depend on what you do, but rather how you do it" (Csikszentmihalyi 1991, 99).

LUKU 5 "Died in Fool Evertonian"

Vuosisadan rakkaustarina

Olli: (...) Ja lopulta 77, 26 marraskuuta. Kyllähän nyt ihminen oman kääntymyksensä päivämäärän muistaa, kun jumala iski kuumalla kivellä päähän. Suomen televisiosta TV2:sta tuli ottelu Everton - Coventry. Se päättyi 6-0. Evertonille oli sarja alkanut oikeen hyvin ja mä olin entistä kiinnostuneemmin seurannut sitä, sen tapahtumia. Ja sitten se televisiossa näytetty ottelu tosiaan päättyi 6-0. Bob Latchfort teki hattutempun, kolme maalia ja... niin kuin Karl Gustaf Ruotsin kuningas sanoi samoihin aikoihin tai vähän aikaisemmin, kun häneltä kysyttiin, että kuinka se nyt tämän Silvian valitsi. Miten se nyt näin kävi, niin Karl Gustaf sanoi, että "det sa vara click". Ja niin minullekin kävi, kuului vaan semmoinen KLICK - ja sen jälkeen mä olen ollut uskossa.

Everton-fanius ei kuitenkaan todellisuudessa synny "ensisilmäyksellä", vaan taustalla, kuten edellä on nähty, on kiinnostus niin jalkapalloon ja usein myös Evertoniin. Koska fanius rakentuu flowististen kokemusten varaan, halutaan myös faniuden syntyä nähdä nykyhetken perspektiivistä "uskoon tulon" kaltaisena kokemuksena. Flow-kokemukset ikään kuin vihkivät penkkiurheilijan faniksi. Toisaalta itsensä identifioiminen faniksi voi myös olla vaikeaa, kuten eräs akateemista tutkintoa suorittava perheellinen Everton-fani kertoi:

Timo: Sen liittyy hirveen helposti näihin kaikkiin Jokeri-faneihin, jotka on teini-ikäisiä tyttöjä, jotka ihastuu pelaajiin. Se on sellainen kritiikitön, palvoo jotain mahdotonta ja tavallaanhan, sitähan se jossain mielessä onkin. Ja sit se nimenomaan liittyy rock-bändeihin. En mä niinku oo koskaan ollu erityisesti minkään rock-bändin fani, tietysti sitä kuuntelee jonkinlaista musiikkia, mutta siinä suhteessa kyllä se on aika kaukana musta. (...) Ja oikeistaan musta tuntuu, että tällainen tietynlainen fani-konsepti on aika vieras mun sille, tavallaan niinku lähökohdalle. Koska ajatellaan, että se on vähän hullua ruveta nyt jonkun jalkapallojoukkueen perään intoilemaan. Mä luulen, et se on ehkä vähän vieras. (...) Musta on mielenkiintoista, että jossain vaiheessa mä oisin varmaan arastellut käyttäen sitä fani-sanaa, vaan että mielenkiinnon kohde tai jotain muuta. Mutta, kyllä musta nyt tuntuu, että kai mä nyt fani oon, jos mun on pakko joka päivä kerätä viimeisimmät uutiset ja kaikki muu.

Toisille haastateltaville Everton-faniudessa ei ollut mitään kummallista, jalkapalloa pienestä pitäen pelannut haastateltava totesikin:

Pekka: Se on jotain faniutta samanlailla ku täs nyt pyörii tää MTV. Sä diggaat jotakin kappaletta ja jotakin esittäjää. Kyl mä uskon, että tääl on ollu satoja ja tuhansia Elvis-faneja Suomessaki, kuitenkin Elvis oli... kävikö koskaan Suomessa esiintymässä. Et et... se on vaan, urheilu on kuitenkin aika, sitä tulee joka tuutista.

Koska fanin elämän ytimessä on tietty intensiivinen elämyksellisyys (tyypillisin vastaus kysymykseen mitä fanius antaa?) ja se on ollut pitkäkestoista, niin fanius nähdään arkielämän jäsennyksissä "uskoon tulemisen" tai "rakastu-

misen" kaltaisena koko arkisen elämän mullistavana tapahtumana. Kiinnostus omaa joukkuetta kohtaan halutaan fanien keskuudessa nähdä jonkinlaisena selettämättömänä intohimona. Faniuden keskiössä on tietty intohimo, jota eräs haastatelluista kuvasi "vuosisadan rakkaustarinaksi":

Olli: Kyllä tämä on vuosisadan rakkaustarina, siinä mielessä, että tää näköjään on täysin sammumatonta. Sitä on nyt 20 vuotta kestänyt ja käy vaan holtittomamaksi koko ajan.

Samoin on kokenut englantilainen kirjailija Nick Hornby, joka omaelämäkerrallisessa jalkapallofaniutta käsittelevässä romaanissaan *Fewer Pitch* kirjoittaa: "I fell in love with football as I was later to fall in love women." (Redhead 1997, 89). Faniuden kaltainen intensiivinen harrastaminen tuottaa tietynlaisen hyvinkin intiimin suhteen faniuden kohteen kanssa, eräs kannattajista kirjoitti *Bullens Bulletin* lehdessä (Bullens Bulletin 1/97):

"Koko syksyn ja talven 1977/78 sauhusin innoissani uudesta pysyväksi osoittautuneesta suosikkijoukkueestani tavalla, jota voi verrata suoraan palavaan rakastumiseen. Tunne oli täsmälleen samanlainen: muun kuin rakastetun ajatteleminen on vaikeaa, toisen hengitystä voi kuunnella puhelimesta (lue: joukkueen nimeä sarjataulukossa voi tuijottaa) kuusi tuntia, rakastettua on suunnaton ikävä jne."

Tämän rakkauden voi ylittää vain "todellinen" rakkaus:

Keijo: Kyl se. Ainut kerta kun mä oon ollu todella vähän kiinnostunut Evertonista... ainoot kerrat sillon ku on todella niin sanotusti lätkässä. Sillon ku on ollu rakastunut, joskus tota niin ku... todella pahasti. Viime kerrasta on kyllä... jos on todella ollu kiinnostunut jostain yhestä tietystä henkilöstä niin paljon, et kaikki muu jää, niin siitä on varmaan... ainakin viis vuotta.

Anthony Giddensin mukaan identiteetti ei löydy käyttäytymisestä eikä muiden reaktioista vaan yksilön kyvystä ylläpitää tiettyä narratiivia. Tähän narratiiviin täytyy jatkuvasti sisällyttää tapahtumia joita tapahtuu ulkoisessa maailmassa ja liittää ne käynnissä olevaan tarinaan minästä. (Giddens 1991, 54) Identiteetti (self identity) ei ole vain jotain annettua, jotain joka on lopputulos yksilön henkilöhistoriasta, vaan se on jotain jota täytyy rutiinin omaisesti luoda ja ylläpitää. Giddensin ajatuksena onkin, että identiteetti ei ole vain yksilölle tyyppillinen piirre tai edes näiden piirteiden kokoelma, vaan se on se minä jonka yksilö ymmärtää refleksiivisesti oman biografiansa kautta. Identiteetti onkin jotain joka edustaa jatkuvuutta ajan ja tilan läpi ja jota toimijan on jatkuvasti tulkittava refleksiivisesti. (Giddens 1991, 52-53) Muisti koskee ainakin jossain mielessä menneisyyden organisointia suhteessa nykyisyyteen. Menneisyyttä ei säilytetä vaan sitä rekonstruoidaan jatkuvasti nykyisyyden pohjalta (Giddens 1995, 92).

Fanius onkin jonkinlaista intohimoista toimintaa, joka tunkeutuu arkielämän puolelle ja alkaa jopa ohjata sitä. Everton-fanit käyttävät termejä "hard

core" ja "die hard" sekä "died in fool evertonian" - kuvaamaan todellista faniutta, mitä on olla oikea "evertonian" (Evertonin kannattaja) , vaikka todellista faniutta onkin vaikea myös faneille itselleen määritellä:

Olli: Yksi näistä lempitermeistä on joko "hard core" tai sitten "die hard". Tämöisiä näin mitä meillä on "died in fool Evertonian". Tämöinen hard core fani... just se, että ennen ottelua kuljetaan ympyrää ja ähistään ja puhistaan, että mitenkähän siinä tänään käy. Sitä rajaa on vaikea vetää johonkin, että Martti on kiihkeä Evertonin kannattaja ja Pertti ei ole, sen takia, että Martti tekee noin ja Pertti ei tee noin. (...) Mut kyl se on jotakin semmoista, et se sanelee arkielämää. Siinä vaiheessa voi sanoa, että ku se saa tommoisen niinkin merkittävän osan arkielämästä, ku mitä esimerkiks mulla. (...) Ni kyl se siinä vaiheessa voi sanoa, että ihminen on hard core -kannattaja.

Danneferin tutkimilla autojen keräilijöillä, autot olivat jatkuvasti päällimmäisenä heidän mielissään, ne täyttivät heidän maailmansa. Päiväunissaan ja ajatuksissaan "auto-hullut" miettivät ja unelmoivat tulevasta harvinaisista autoistaan, omistamiensa autojen korjaamisesta, uudesta sisustuksesta ym. (Dannefer 1980, 395). Samoin Everton-fanit nauttivat tietoisuudesta, että he ovat faneja:

Olli: Voi sanoa, että siinä missä prinssi Charlesilla on seksi 20 kertaa, öö 20 minuutin välein mielessä, ni mulla on Everton.

Pseudomanagerit

Vaikka Everton-faniuden keskiössä onkin itse otteluiden seuraaminen flow'ta tuottavana toimintana, niin "flowistin" haasteeksi muodostuukin pysyttelemisen flow'ta tuottavassa toiminnassa ts. flow-kanavassa (Csikszentmihalyi 1991, 54). Erästä haastattelua tehdessäni haastateltavat seurasivat jatkuvasti Euro Sportin ja Ylen teksti-tv -sivuja, koska Englannin liigan kauden avausottelut pelattiin seuraavana lauantaina ja fanien mielen täytti odotus tulevasta kaudesta ja viimehetken uutisnälkä. Haastattelun katkaisi teksti-tv:stä tullut tieto:

Pekka: (...) EI!!! 336...

Risto: MITÄ... Voi perkele...

Pekka: Täähän tulee nyt nauhalle... voi kertakaikkiaan siis katastrofi...

Risto: Miks eivät osta Sacka Curticksia... sehän ois monta miljoonaa kertaa parempi pelimies. Charlton Palmer Evertoniin.

Pekka: Charlton Palmer... Iso mies, semmoinen hongankolistaja, ei voi sopia tohon joukkueeseen.

Risto: Tästä Team talkista...

Pekka: Ei hyvä, ei hyvä (huokaus).

Risto: Kendall on kyllä tehnyt käsittämättömiä ostoksia. Mää en kyllä pidä yhtään tästä... mää en tykkää yhtään, että Unshword myydään pois ja hankitaan joku Williams tilalle siihen.

Pekka: Siin kauppaan mää oon kyllä ihan... odotan mielenkiinnolla minkälainen kaveri se on, mutta toi... ton tietää jo, mikä toi on.

Everton-tiedon haalimisesta tulee myös nautinnollista ja flow'ta tuottavaa toimintaa. Tämä seuraaminen tarkoittaa erilaisten Evertoniin ja jalkapalloon liittyvien tulosten, tietojen, huhujen, taustojen, historian ja kuulumisten jatkuvaa seuraamista. Toimintaa voisi verrata keräilijään, joka Dale Danneferin autojen keräilijöiden tapaan saa nautintonsa itse keräiltävien objektien etsimisestä ja löytämisestä, ei niiden liittämistä itse kokoelmaan. Itse keräilyn projektista tuleekin tärkeämpää kuin päämäärän eli täydellisen kokoelman saavuttamisesta. (Dannefer 1980, 402) Myös faneille itse faniudesta ja siihen liittyvästä seuraamisesta, joka voi myös urheilukilpailun tavoin olla jännittävää, tulee keskeinen osa harrastusta:

Keijo: (...) Koska eihän tää loppujen lopuksi tää yhdistys, yks vuosittainen tapaaminen, soitellaan, joskus voi olla jotain muuta, mutta ei se nyt loppujen lopuksi aikaa vie. Enemmän vie tää jatkuva seuraaminen, et tuskan hiki otsalla, et mitä siellä taas tapahtuu.

Umberto Eco (1985) näkee urheilupuheen eräänlaisena demokraattisena jutusteluna, jossa kenellä tahansa on oikeus esiintyä asiantuntijana, toisin sanoen kommentoida ja arvioida pelin tapahtumia. Urheilupuheeseen liittyykin Econ mielestä tietty sosiaalinen kontakti, itse jutustelu on pohjimmiltaan vain kontakteja ilman viestiä. (Eco 1985, 205-207) Itse asiassa yhteys on tärkeämpää kuin tieto sinällään, vaikka fanille onkin tärkeää tietää kaikenlaista, erityisesti suomalaisille Everton-faneille, jotka näkevät intohimojensa kohteen suhteellisen harvoin "livenä" tai TV:ssä:

Lauri: Mähän käyn, kulenki melkein joka päivä käyn kirjastossakin lukemassa kaikki Independentit ja Timesit. Ja katon sieltä kaikki jalkapallouutiset. Internetissä käyn siellä. En mä en nyt, varmaan oikeistaan millekään muulle asialle tällä hetkellä oo omistautunut yhtään enempää. (...) Mä nyt ainakin elän pelkästään netin ja lehtien kautta.

Faniuden konsepti rakentuukin niin otteluiden seuraamisen kuin otteluiden väliseen aikaan, joka täytetään uutisten seuraamisella. Mitä kauemmin toimintaa harjoitetaan - ja mikäli koko ajan pysytään flow-kanavassa vajoamatta tuskastumiseen tai ikävystymiseen - sitä tavallaan harjaantuneemmaksi yksilö voi tulla. Csikszentmihalyin mielestä flow-kanava selittääkin sen, miten flow johtaa "flowistin" sisäiseen kasvuun. (Csikszentmihalyi 1991, 74-75) Hyvä ottelu tuottaa flow'istisia huippukokemuksia, mutta samalla tavoin hävityn ottelun jälkeen "fiilikset" ovat yhtä vahvasti negatiivisia.

Olli: En minä enää jaksa sitä niin paljon murehtia, että Everton hävisi cup-finaalit Liverpoolille 86 ja 89, vaikka ne onkin edelleen minun elämäni kammottavimmat kokemukset. Mut en mä en halua käydä niitä missään nimessä uudelleen läpi.

Hävitty ottelu vaikuttaa jopa fanin arkiseen elämään, eräs poikamiehistä kertoi, että ei viitsi edes lähteä lauantaina "bailaamaan" jos Everton on hävinnyt. Tappion tuoma pettymys on vain voitettava, usein vain aika parantaa haavat:

Olli: Ainakin siis jos on tullu hyvä voitto, ni silloin se on kokoajan mielessä monta päivää, sillä elää seuraavaan lauantaihin asti. Jos taas tulee paha tappio, ni sitä niinku koettaa jotenkin työstää tykönänsä koko ajan, että miten tästä nyt selvitään.

Tappiollinen ottelu ikään kuin aktivoi fanin tiedollisen aktiviteetin, joka myös pitää fanin tiivistä flow-kanavassa.

Risto: Se on kyllä totta, että silloin on paremmat fiilikset heti pelin jälkeen, jos on voitto tullu. Tappiosta yleensä pettyy ja rupee miettimään, että mitähän nyt pitäis tehdä... joitakin parannuksia joukkueeseenkin...

Pekka: Ikään kuin astuis managerin kenkiin.

Risto: Mmm...

Pekka: Se on oikeistaan se, mikä siinä tulee ensimmäisenä mieleen, jos tulee tappio. Sen takia sitä heti, niinku tuli aikaisemmin sanottua, niin haluais tietää sen kokoonpanon, että tietäis kuka siellä on pelannut ja näin pois päin. Miettis itte, mitä olis tehny tai mitä tulee jatkossa tekemään.

"Managerin kenkiin astuminen" tarkoittaa myös ottelun imaginääristä pelaamista uudelleen mielessään, sitä voisi verrata roolipeleihin, joissa pelaaja omaksuu tietyn etukäteen formuloidun roolin ja pyrkii toimimaan rooliodotuksensa mukaisesti. Markkinat ovat myös ymmärtäneet imaginaarisen manageroinnin merkityksen, Englannissa voi osallistua nk. fantasy football -peliin, jota Suomessa vastaa Ilta-Sanomien lanseeraama jääkiekon Liigapörssi -peliä. Pelien ideana on, että jokainen peliin osallistuja rakentaa tietyllä rahasummalla oman kuvitteelliseen joukkueensa todellisista liigassa pelaavista pelaajista. Pelaajien suoritukset tilastoidaan ja niiden perusteella lasketaan ottelukohtaiset pisteet, kauden lopussa eniten pisteitä kerännyt joukkue ja manageri voittaa koko kilpailun. Tai kuten tietokonepelin mainos MOTD-lehdessä (December 1998), jossa on kuva käsistä kannattelemassa liigan voittopokaalia ja teksti "The Crowning Moment of Your Managerial Career".

Asiantuntemus syntyy ikään kuin intohimoisen seuraamisen sivutuotteena.

HH: Onko fani myös asiantuntija?

Keijo: Kyl...se...

HH: Täytyykö sitä tietää jotain et voi olla fani?

Keijo: Ei mut siinä väkisin tietää, sä väkisin seuraat niin paljon et sä luet kaiken, mitä käsiin saat. Kyl se on, se on ihan selvää, että hard core -fani kyllä niinku... kuuntelee ja se yrittää seurata joka ikisen ottelun jne... väkisinhän sitä tietää siten. Tottakai, sit tietää kaiken mitä tapahtuu seurassa, se nyt on ihan selvä asia että ne liittyy yhteen. Se on varmaan matemaattinen mahdollisuus olla tietä-

mättä mitään seurasta, jos on hard core -fani. (...) Tai tietää edes pintapuolisesti, sä tiedät kaiken mitä... kukin pelaaja tai valmentaja on sanonut, tai jotain tällaista. Kyl se tulee sieltä... jos on muita hardcore -faneja on vähän pakkokin tietää, ettei kokoajan oo vaan kuunteluoppilaana.

Fanin tiedolla on kuitenkin merkitystä pääasiassa vain fanien muodostamassa yhteisössä. Fanin tieto on "epävirallista", sitä ei ole legitimoitu esimerkiksi koulusysteemissä, eikä sitä voi kuin poikkeustapauksissa vaihtaa muihin pääoman lajeihin: eräs faneista oli työskennellyt TV2:ssa liigälähetysten tulospalvelussa, toinen oli rahoittanut ottelumatkansa jalkapallo-aiheisilla lehtijutuilla, lisäksi Osmo Tapio on säveltänyt kaksi Everton-aiheista laulua, jotka on myös julkaistu Everton Forever cd-levyllä. Myös veikkauksessa ja vetopeleissä voi yrittää hyödyntää asiantuntemustaan, mutta haastatelluista kukaan ei myöntänyt voitaneensa kuin pieniä voittoja (katso Falk ja Mäenpää 1997, 52-73). Kuitenkin puhtaasti Everton-asiantuntemuksen hyödyntäminen taloudellisesti on vaikeaa, vaikka osa Everton-faneista haaveilikin mahdollisuudesta työskennellä jalkapallon parissa ja jopa Evertonin organisaatiossa, vaikka kukaan haastatelluista ei sitä omalta kohdaltaan myöntänytkään, vaan viittasi aina toiseen yhdistyksen jäseneseen:

Timo: Voishan se olla ihan mielenkiintoista päästä jotenkin näkemään lähemmäskin vielä sitä toimintaa, että oishan se hienoo. Kaikkihan aina ajattelee, että jospa muuttaa Englantiin, et saa jonkun työpaikan Evertonilta, en mä nyt silleen sentään ajattele, mutta...

HH: Niin, että saisi työtä Evertonilta?

Timo: Siis tuola verkossa on joku, joka tekee internetin sivuja ammatikseen. Se oli sitten mennyt Peter Jonhsonille esittelemään hankkeen, koska Evertonilla se on ollut vähän niin ku heikkoa ja tarjonnut, et on käytettävissä tällaisten luomiseen ja kaiken näköistä. Monille tuntuu, et se ois hirveen hienoo, jos vois yhdistää työ ja harrastuksen tai jotain. Ois se musta myöskin yks sellainen hieno juttu.

Lisäksi Everton-fanit haaveilivat järjestävänsä Evertonin Suomeen pelaamaan:

HH: No mikä sulle fanina olisi unelmien täyttymys?

Janne: No fanina ois tietenkin se, että... mistä me ollaan jo poikien kanssa juteltu, että... Ois tosi hienoo, jos saisi esimerkiksi ton Evertonin tänne Suomeen käy... niin ku vierailumatkalle ja tolleen. Tosiaan voitais olla ite vähän niin ku vastaavina siinä sitten, se mun mielestä ois jo tosi hieno homma.

Suomalaisen Everton-fanin fanius eroaa englantilaisista faneista, aivan kuten Keränen on John Fiskin analyysiin viitaten todennut, että naisten ja miesten katse stadionilla eroaa toisistaan (Keränen 1995, 56). Vaikka harrastuksen ytimessä onkin villi arjen ylittävä elämyksellisyys, niin suomalaisten Everton-fanien harrastuksen ytimessä vaikuttaa myös tavallaan vastakkainen tendenssi. Suomalaiset Everton-fanit ovat suhteellisen harvoin läsnä Goodisonilla, joten heidän kannatus rakentuu paljolti tiedollisen harrastamisen varaan.

Suomalaiset Everton-fanit pitävät itseään aivan erityisinä jalkapallon ja Evertonin asiantuntijoina, peliä halutaan katsoa keskittyneesti ja analysoiden - ikään kuin managerin silmillä. Suomalaiset Evertonin fanit uskovat eroavansa laadullisesti, jopa keskiverto brittikannattajista:

Olli: Mä en todella ole täysin perillä siitä, että minkälainen se brittiläinen kannattajakulttuuri on. Ja brittiläisissäkin on niin monenlaisia kannattajia. Yläluokassahan, Iso-Britanniahan on luokkayhteiskunta, yläluokassa jalkapalloa halveksitaan enemmän ja sitä ei niin paljon arvosteta, että uskalletas myöntää, olevansa minkään joukkueen kannattajia tai tämmöistä. Mä uskon, että siis keskiverto kannattaja on periaatteessa aika samanlainen. Enemmän mää kuitenkin ehkä vertaisin englantilaista keskivertokannattajaa suomalaiseen jääkiekkokannattajaan. Me ollaan siis tämmöinen aivan valikoitunut eliitti, ku me ollaan tämmöisiä kaukorakastajia. Tämähän on niin kuin "agaist all odds", tämä meidän kannattamisemme. Mut sit tottakai siellä sikäläisissäkin kannattajissa on tämmöisiä meidän kaltaisia. Mä sanoisin, että me ollaan niin eri tyyppisiä, erilaiset lähtökohdat.

Everton-faneja voisi verrata todellisiin taiteenharrastajiin Kiasmassa, jotka pystyvät näkemään merkityksiä ja taiteen sisäisten diskurssien dialogeja Wolfgang Laibin minimalistisessa Milkstone -teoksen (1978-83, Kiasma-kokoelma, Nykytaiteen museo) äärellä, kun tavallinen Kiasmaa kuriositeettina kuluttava "taiteen ystävä" vain tuhahtaa ohittaessaan neliömetrin kokoisen valkoisen marmorilevyn, jonka päälle on levitetty tasaiseksi pinnaksi viisi litraa kulutusmaitoa.

The Bullens Bulletin

Perusuutislähteen muodostaa monelle Veikkaaja-lehti, jossa on hyvin tiivistettyjä otteluraportteja, lyhyitä sähkeen omaisia uutisia sekä paljon erityisesti veikkaajien hyödyntämää tilastotietoa. Laajempia otteluraportteja ja uutisia löytyy englannin kielisistä sanomalehdistä ja jalkapallosehdistä, mutta nekin tarjoavat usein niin sanotusti jokaiselle jotakin. Urheilumedia raportoi otteluista "objektiivisesti" ja määrällistä tiedon tilastoina, nostaen vain menestyjät esille:

Risto: Nykyään tuntuu, et tää TV 2 protestoi Evertonia. Everton ei vahingossakaan pääse telkkariin.

Pekka: Niin ja nyt, niin ku mä sanoin, että nyt Manun kannattajat saa tietoo melkein joka päivä ja milloin mistäkin. Senhän näkee ku kattoo vaan, että mitä otteluita tulee TV 2 :lta lauantaisin, niin voi sanoa, että 4-5 kertaa kaudes tulee ainakin Manua, jos ei enemmän.

Risto: Pariin vuoteen taas Evertonia ei oo näkyny ollenkaan, vaikka sen... pitäis periaatteessa kyllä näkyä. Tai siis kerran vuodessa...

Pekka: Mää oon sitä mieltä, että pitäis joka joukkue näkyä ainakin kerran kaudessa.

Risto: Niin. Se ois kaikista parasta kaikille.

Everton-fani on kiinnostunut hyvin spesifistä osasta urheilujournalismin tuottamaa tietoa, uutisista jotka koskevat Evertonia. Englannista tilataan Everton-aiheista kirjallisuutta sekä ottelu- ja kausivideoita, joihin on koottu kauden parhaita pelejä koosteeksi. Videot korvaavat sen, että suomalainen Everton-fani näkee suosikkinsa pelejä suhteellisen harvoin ja satunnaisesti. Tärkeän tietolähteen ja kommunikaatiokanavan faneille muodostavat myös erilaiset sähköiset keskustelupiirit, joissa voi muiden Evertonin kannattajien kanssa keskustella tai pelkästään lukea paikallisten fanien kommentteja Evertonista.

HH: Niin sä käyt sitä keskustelua netissä?

Timo: En määhirveen paljon siellä lähetele, pikemminkin mä kuuntelen, ku mä jotenkin koen, että suomalaisena mun mahdollisuuteni esittää heille jotain rakentavaa ei oo niin kauheen hyvä ja siinä mielessä musta on ehkä fiksumpi olla esittämättä omia mielipiteitäni. (...) Siellä on tiettyjä henkilöitä, jotka antaa hirveen hyviä kommentteja asioista. Mut mä en varsinaisesti lähetä, mut jos mulla ois joku uutinen, niin mä lähettäisin sen kyl sinne. Niitä nyt ei täällä Suomessa ehdi ensimmäisenä kauheesti kuulemaan.

Fanit haluavat tietää mitä joukkueessa tapahtuu. Suomalaiset fanit lukevat Evertoniin liittyviä uutisia ja kuulumisia kerran kuussa ilmestyvästä Evertonian-lehdestä, sekä ottelupäivinä ilmestyvistä otteluohjelmasta, joka keskittyy pääasiassa päivän ottelun ruotimiseen. Nämä julkaisut ovat seuran itsensä julkaisemia ja näkökulma on Everton-fanille sopivan "sininen". Lähes kaikki haastateltavistani olivat tilanneet molemmat edellä mainitut lehdet tai ainakin toisen niistä. Fanin tietoisuus rakentuukin tavallaan tietyn esoteerisen tiedon varaan, joka ei ole aivan helposti tavallisen penkkiurheilijan tai veikkaajan saavutettavissa. Fanille myös subjektiivisilla pienillä ja arkipäiväisillä anekdooteilla on merkitystä:

Timo: Musta on hirveen kiehtovaa lukea noita Evertonian -lehtiä, joissa on sitten näitä tällaisia juttuja, missä... ihan tällaisia pieniä uutisia, niin ku se ja se nyt oli siellä ja täällä. Sit siellä on aina mainittu, kuinka joku vanha mummeli, joka on vaikka 90-vuotias, muistaa kuinka 20-luvulla kannattaessaan Evertonia. Hän on 70 vuotta kannattanut Evertonia tai jotain muuta ni. Niin tota, ne on musta aina hirveen kiehtovia huomata, (...) kuinka joku saattaa sanoa, että hän muistaa kuinka Dixie Dean teki sen 60. maalin, että hän oli paikalla. Tulee vähän semmoinen ufo-olo. En määhii, sitä vaan yhdistyy jotenkin ehkä niihin tapahtumiin, jota sieläkin päin tapahtuu.

Englannissa julkaistaan satoja fanien toimittamia ja faneille tarkoitettuja fanzineita. Fanzinet ovat tavallisesti tietyn seuran kannattajien tai vain yhden kannattajan toimittamia lehtiä, niiden sisältö kiteytyy yleensä tietyn seuran ympärille, mutta ne ovat tuosta seurasta riippumattomia ja itsenäisiä, usein jonkin alakulttuurin edustajien julkaisemia keskustelufoorumeita. Englannissa ilmestyy myös nk. yleis-fanzineita (When Saturday Comes, Balls, Sick Over a Parrot,

Off the Ball, More Than a Game jne.), jotka käsittelevät jalkapalloon liittyviä ilmiöitä yleisemmin kuin vain jonkin tietyn seuran kannattajien näkökulmasta. Suomessa ilmestyy myös tällainen yleis-fanzine Englannin liigan kannattajat ry:n julkaisema "Suportteri". Evertonin fanit julkaisevat Englannissa ainakin seuraavia fanzineita: Blue Wail, The Goodison Roar, Gwladys sings The Blues, London Area Newsletter, Speke from the Harbour, When Skies are Grey. (Red-head 1997, 88-92 ja 104-129)

Fanzine-tyyppiset julkaisut saivat alkunsa punk-liikkeen ja populaarimusiikin piiristä. Jalkapallofanit omaksuivat 80-luvulla tavan toimittaa seuroista riippumattomia julkaisuja eli fanzineita (Haynes 1996, 39). Fanzinet ovat pienessä mittakaavassa, toimituskuntaan kuuluu yleensä kolmesta viiteen kirjoittajaa (Jary, Horne & Bucke 1991, 587), halvalla tuotettuja, usein nippu valokopioita yhteen nidottuna. Fanzineiden yleistymistä ja leviämistä on edesauttanut halvan kopiointitekniikan ja kotitietokoneiden sekä tekstinkäsittelyohjelmien yleistyminen 80-luvulla (Haynes 1996, 53). Punk-fanzineille tyyppillistä oli anarkistinen taitto, kielenkäytön arkipäiväisyys ja työväenluokkaisuus, mikä erotti ne kaupallisista musiikkilehdistä (Haynes 1996, 40). Jalkapallo fanzinet tuottavat vaihtoehtoisia tulkintoja kaupalliselle seurojen ja median organisoimalle "mainstream"

-urheilujournalismille, koska niissä fanit voivat esittää omia tulkintojaan (Jary, Horne & Bucke 1991, 593). Richard Haynes näkee fanzinet jopa työväenluokkaisen alakulttuurin vastarinnan välineenä kaupallistuvalla ja keskiluokkaistuvalla jalkapallokulttuurille (Haynes 1996, 146-147). Jary, Horne & Bucke ovat taas havainneet, että fanzineja toimittavat harvoin työläisammateissa työskentelevät kannattajat. Fanzinet toimivat kyllä vaihtoehtoisen urheilukulttuurin foorumeina, mutta niiden toimittajat ovat yleensä työssäkäyviä, valkoisia alle kolmekymppisiä miehiä (Jary, Horne & Bucke 1991, 587-588).

Fanzinet ovat pienen porukan "juttuja", niiden levikki kattaa joskus vain kaveripiirin. Suomalaiset Everton-fanit tunsivat London Area Newsletterin, mutta kukaan ei säännöllisesti lukenut brittifanien toimittamia fanzineita. Sen sijaan Everton Supporters Club of Finland (ESCF) julkaisee omaa fanzinea, nimeltään The Bullens Bulletin. Se on ilmestynyt neljästä kuuteen kertaan vuodessa, mistä johtuen se ei toimi ainakaan reaaliaikaisena uutislehtenä. Lehti on valokopioitu, A5-kokoon taitettu, yleensä 16-sivuinen nippu tekstiä ja joitain valokopioimalla jäljennettyjä mustavalkoisia kuvia. The Bullens Bulletin sisältää "oikeiden" lehtien tapaan pääkirjoituksen, joka tarkoittaa yleensä "päätoimittajan" analyysiä Evertonin viimeaikaisesta menestymisestä ja ehdotuksia, mitä tulisi tehdä ja miten joukkuetta tulisi kehittää. Päätoimittaja informoi myös ESCF:n kuulumisista. The Bullens Bulletiniin kirjoittaa säännöllisesti pää-

toimittajan ohella vain muutama innokas Everton-kynäniekka, joiden vakio-palstat on usein raflaavasti otsikoitu englanniksi, "Toffee Talk", "Doctor's Special", "Gossip & Rumour", vaikka itse jutut onkin kirjoitettu suomeksi. Lisäksi lehden toimituksellinen materiaali sisältää: tietoiskuja seurasta, pelaajaesittelyjä, faniesittelyjä, Everton-uutisia, fanien kommentteja seurasta ja sen menestymisestä, kokemuksia Goodisonilta, internetistä kopioituja otteluraportteja, vitsejä, tietokilpailuja, erilaisia äänestyksiä esim. kauden parhaasta maalintekijästä jne. Haastatelluista kuitenkin lähes kaikki olivat joskus tehneet jutun Bullens Bulletinin, tyypillisimmillään nämä jutut käsittelivät matkaa Goodison Parkille Evertonin otteluun. Esimerkiksi "And You came all the way from Finland just to see us lose! - My First Trip to Goodison by Teemu Tomperi" tai "Holy Ground, Finland! A special report by Kimmo (It's good 2 b Andy King) Tervonen". Vaikka Evertonia kohtaan saatetaan olla hyvinkin kriittisiä, niin lehti perustuu yhteisesti jaetulle diskurssille, jota määrittelee tietty subjektiivisesti koettu elämyksellisyys kannattaa Evertonia. The Bullens Bulletinin kautta fanit rakentavat merkityksiä siitä, mitä on olla Evertonin kannattaja ja erityisesti mitä merkitsee olla Evertonin kannattaja Suomessa.

Punainen räkä

"ManU- ja Liverpool-fanit ovat säälittäviä, henkisesti keskenkasvuisia tolloja, Arsenalin kannattajat tylsiä narisioita, Tottenham-friikit ällistyttäviä masokisteja (en edes kommentoi ManCity-faneja), Leedsin kannattajat kaljupäisiä mummonpotkijoita jne. Evertonia kannattavat kuulemma älykkäät, sympaattiset ja kauniit ihmiset." (The Bullens Bulletin 1/97)

Stadionilla fanit käyvät symbolista kamppailua vastustajan fanien kanssa näkyvyydessä, äänekkyydessä ja kovuudessa. Itse asiassa fanit käyvät tätä kamppailua myös stadioneiden ulkopuolella, esimerkiksi Englannissa on stadioneiden ympäristöissä paljon symboleja, joilla alue on merkitty meidän alueeksi: seinäkirjoituksia, joukkueen väreihin maalattuja aitoja, taloja, katukiviä jne. Englantilaiset jalkapallokannattajat ovat myös tunnettuja tappeluista ja hulinoimisista, jossa symbolinen kamppailu muuttuu todelliseksi taisteluksi.

Kamppailua käydään kuitenkin myös tiedoilla ja taidoilla. Matti Grönfors katsookin, että miehiseen kulttuuriin kuuluu jatkuva kilpailu, saavutuksista kilpaillaan koulussa, leikkikentillä, työelämässä ja tietysti urheilussa, samoin seksuaalisuudessa, fyysisessä voimassa, vallassa kuin tiedoissa ja taidoissakin. (Grönfors 1994, 71) Kannattajakulttuuriin kuuluu tietty kilpailu, kilpaillaan siitä kuka on todellinen fani, niin oman ryhmän sisällä kuin muidenkin fanien

kanssa. Urheilua seuraavat fanit kilpailevat niin omien joukkueidensa saavutusten kautta kuin omien tietojenkin kautta. Näin fanin tieto liittyy myös tiettyyn toiminnallisuuteen, symbolinen kamppailu tarkoittaa usein ns. herjan heittoa. Fanit kommentoivat pelejä ja mittelevätkin tiedoissaan ystäviensä kanssa, jotka kannattavat jotain muuta joukkuetta kuin Evertonia.

Hannu: Tietenkin nää ystävät, jotka nyt myöskin liittyy tähän Englannin liigan seuraamiseen... tuntee ja tietääki (...) seuraa yhtä tiiviisti ku minä. Mä tiedän taas ne, että ne on semmoisia fanaattisia... joku Man'unitedin kannattaja, tunnen muutamia, Liverpoolinki ja monia... Ne taas kokee sitten tietenki, ku ne näkee mut, kyllä ne tietää, jos ne on käyny täällä. (...) Vaikka me ollaan tosi hyviä ystäviä, ni joku on... ykskin kaveri sano, että ihan toivois siinäkin mielessä, että Everton putois, että... et minkälainen olis se Hannun naama sitten. Se näkyy näin, että... et monet kokee ja liittää mut tiukasti Evertoniin. Mä taas liitän Man'unitedin, Liverpoolin muutamaani tyyppeihin, että saatan ajatella, et ku Liverpool hävis, ni mitähän sekin ny mahtaa ajatella, kyllä se varmaan kiroilee mielessään ja... nää on tällaisii.

Herjoihin liittyy myös tietty vahingonilo:

Hannu: Sitten tosiaan, ku mää usein tuln lähetykseenki, että mulla oli Everton-paita päällä, et ne niinku sitten naureskeli "joo-joo" ja sit oli semmoista herjan heittoa siinä puolin ja... Röngällä ja Mertarannalla niillä synkkaa hyvin, että ne varmaan purki sitä alkujännitystäki, että ne on semmoisia tistoukki-miehiä molemmat. (...) Et tuli semmoisia taukoja, et Rönkää rupes naurataan, se sulki mikin ja lähti sinne käytävälle heh heh. Ja sit ku Mertaranta näki sen, et Rönkää rupee naurattamaan sehän niinku tarttu, mutta sillä niin ku pokeri... ku se on se pääselostaja kumminki. (...) Et ei se lähetyksessä kumminkaan. (...) Sehän on ihan hirvee tilanne, jos siinä purskahtais ihan hysteerisesti nauraan. (...) Kerranki mulla oli toi radio mukana, mä en tiedä minkä takii... mut se oli mulla mukana ja sitten... Se oli sillon jo, ku teksti-TV:stä mää katoin niitä tilanteita. Everton... se oli tärkee peli Evertonille kans. Se oli Everton - Oldham keväällä ja pisteet oli tärkeitä. Ihan viime hetken tilanteet, mitä mekin välitettiin TV:ssä, ni oli 2-0. Ja sitten... Sitten lähetys oli loppu ja noin ja ruvettiin jo lähteen siitä, mä virittelin tota radioo ja sieltä tuli sitten, että "Nyt mennään Goodisonille" ja se reportteri aloittikin, että "What an amazing comeback,," tai jotain "result for,," ja että 2-2. Muistan aina sen niin sanotun paskasen naurun, minkä Rönkä päästi. Vaikka me ollaan niin ku hyviä kavereita... Hahaha.

Omat kokemukset ovat myös ylpeyden aihe, esimerkiksi toiselle voi yksinkertaisesti todeta, että "et sinä mikään fani ole, kun et ole käynyt edes ...". ESCF:n fanitapaamisessa eräs kannattaja soitti kännykällään kaverilleen ja totesi vain, että kuuntele. Saman aikaisesti parikymmentä hyvässä nousuhumalassa olevaa miestä huutaa: "Everton, Everton, Everton ...".

Tietysti herjat voivat joskus mennä yli, samalla tavalla kuin Finn (1996) on kuvannut katsomoiden aggressiivisuuden muuttumista konkreettiseksi väkivallaksi:

Keijo: Ei tästä nyt oo ehkä ku vuoden päivät, ku otin yhteen puhelimessa erään... Mä oon tuntenut yhen kaverin varmaan yli kymmenen vuotta, nii siitä huolimatta, se meni niin hirveeks vittuiluks puhelimessa. Hän on Liverpool-fani, ja minä oon Everton. (...) Se lähti menemään niin yli, että jumalauta jätkä jos, jos vielä näh-

dään, niin arvaa miten käy, ihan tosissaan. Sit vasta ku länttäs puhelimen korvaan, ni tajus, et hetkinen... heh heh heh... Et tota, onkohan tää nyt... sit oli huono olo pitkän aikaa, et kyl se joskus vieläkin silleen.

Useat kommentaattorit (Dal Lago & De Biasi 1996, Finn 1996, Buford 1991) ovat havainneet, että huliganismiin taipuvaiset kannattaja-ryhmät, esimerkiksi italialaiset "ultrat", skotlantilaiset "football casualsit" ja englantilaiset "firm-ryhmät" mittelevät voimiaan vastaavien ryhmien kesken. Esimerkiksi "ultrien" epävirallisten kunniaakoodien mukaan ei ole kunniallista hakata tavallisia ihmisiä tai faneja (Dal Lago & De Biasi 1996, 86). Tietyt kilpailun ja kamppailun muodot on omaksuttu Englannista. Esimerkiksi Everton-fanit kutsuivat punaisissa pelipaidoissa pelaavaa paikallisvastustajaa Liverpoolia mm. "punaiseksi rääksi", ja joskus saman kunnian sai myös punaisessa paidassa pelaava, viime vuosina hyvin menestynyt Manchester United. Elkissä (Englannin liigan kannattajayhdistys) mukana oleva Evertoniaani kertoi Elkin tapaamisesta:

Hannu: Kyllä siellä, ainahan joskus jotain sanaharkkaa tulee, jos vähän otetaan vettä väkevämpää, niin ku aina joskus illanistujaisissa otetaan, mut se on jäänyt todella pieneks. (...) Manchester Unitedin ja Liverpoolin kannattajat, niillähän on aina kismaa Englannissakin, koska ne on nyt kumminkin pärjänny, vaikka Liverpoolilla on viimeisestä mestaruudesta 7 vuotta. United on jatkuvasti voittanut mestaruuksia, mutta Englannissakin... Niillä on semmoinen viha-rakkaus -suhde. Niin ku on Evertonilla ja Liverpoolilla, koska Everton nyt ei oo ihan viime vuosina taas pärjännyt, ni monet Liverpoolin kannattajat melkein enemmän odottaa näitä kohtaamisia Manua vastaan, koska siinä mitataan, kuka on kuka.

HH: Niin...

Hannu: Suomessakin sen huomaa, et vaikkei nyt... kyllä se... Ne saattaa mulle sanoo, joku Liverpoolin kannattaja, et ku vaan ei United voita, tai että he suurin piirtein vihaa Unitedia, ja toisin päin. Mutta kyllä meidän yhdistyksen tapaamisissa nekin on hyviä tai niistä on monista tullu hyviä kavereita. Eikä siellä läiskeitä turpiin toisia, että vaikka on Liverpoolin ja Man'Unitedin kannattajia. (...) Ohan siinä aina semmoista pientä herjan heittoa ja tsoukkii, mutta sit ku ihmiset oppii tuntemaan toisensa, niin sitä voikin heittää. Et alku vaiheessa tietenkin täytyy olla vähän varovainen, ku ihminen on tuntematon, ni jos se rupee teilaamaan toisen joukkuetta, ni siinähän voi syntyä... se ei oo mikään hyvä, koska monille nää on niin tärkeitä asioita.

Pohjimmiltaan suomalaiset kannattajat ovat kuitenkin hyvin "fair-play" -henkisiä ja ne rakentuvat pitkäaikaisen ystävyyden ja yhteisen mielenkiinnon kohteen perustalle, vaikka tietyt herjat ja kilpailu oman joukkueen puolesta kuuluukin niihin olennaisena osana.

Hannu: Kyllä se varmaan niinkin on, että kaikki nää... varmaan samaistuu siihen enemmän ja kokee ne voitot enemmän ominaan ja... etenkin tappion karvas kalkki on sitä kitkerämpää. (...) Jussi on kans semmoinen keräilijä, et sille tulee West Hamin kotiohjelmat ja sillä on lähes kaikki 60-luvunkin, se kans keräilee kirjallista materiaalia. Me yleensä aina soitetaan ja meillä on jopa niin, että kun Everton ja West Ham pelaa keskenään, että se kumman joukkue on hävinny, niin se kumminkin soittaa sille voittaneelle, että onneks olkoon, että kantti riittää tähän. Vaikka kummatkin ollaan, mutta... ehkä osataan olla siinä mielessä sitten sivistyneitä, että riittää sitä kanttia sitten niellä se tappio ja onnitella kaveria.

Cup-mitali ja symboliset merkit

Walter Benjamin kirjoitti keräilystä: ”keräilijän omistussuhde esineisiin -sä... on intiimein suhde, joka ihmisellä ylipäättään voi esineisiin olla. Ei niin, että ne heräisivät henkiin hänessä, vaan pikemminkin niin, että hän elää niissä.” (Pöyhtäri 1996, 40) Samalla tavoin Everton-fanit elävät elämäänsä Evertonin kautta ja Everton astuu sisään arkielämään ihan pienissäkin asioissa, eräs kertoi hankkineensa NEC-merkkisen tulostimen, koska NEC:in mainos oli Evertonin pelipaidassa, missään tapauksessa hän ei voinut ostaa Hewlett Packard -tulostinta, koska se on Tottenhamin sponsori. Toinen sanoi olevansa ”Everton-koukussa”:

HH: Onko se sitten jotenkin nautinnollista olla ”Everton-koukussa”?

Timo: On se varmaan joo, on se mun mielestä. Se on mukavaa, et on tällainen juttu. Ja tota, siitä on hauska tehdä sellaista päivittäistä pientä. Siitä on hauska tehdä jonkin näköisiä vitsejä. Tavallaan soveltaa tätä mitä täällä tapahtuu, ni siihen Everton-maailmaankin jossain mielessä.

HH: Olisiko sulla jokin konkreettinen esimerkki?

Timo: Mitäköhän mulle tulee mieleen? En mää tiä, ehkä se väri on sellainen yleisin. (...) Mulla on punainen auto tai meillä on punainen auto, joka on sekin häpeällistä, mutta... Mitäköhän tässä nyt pitäis sanoo? En mä tiä, se vaan on aina jossain mielessä taustalla ja se saattaa sitten tulla ihan missä vaan esille.

Symbolisilla merkeillä ilmaistaan kuulumista Everton-faniuden kaltaisiin kotipaikkoihin. Ihmiset osoittavat uskollisuuttaan kotipaikalleen symbolisten merkkien avulla, aivan kuten ”banaalin nationalismin” (Billing 1995) kautta kiinnymme kansakuntaan - Suomen lipun näkeminen kiinnittää meidät suomalaisuuteen. Baumanin mukaan symboliset merkit voivat olla heikkoja: kaulahuiveja, pinssejä, pelipaitoja, lippiksiä tai tarra auton takaikkunassa (I’d rather beeb watching Everton), juliste seinällä, jolloin ne vain kevyesti viittaavat siihen, että asianomainen kuuluu tiettyyn kotipaikkaan, näin ne luovat uusille yhteisöille luonteenomaista kevyttä yhteisöllisyyttä. Symboliset merkit voivat kuitenkin olla myös vahvoja, jolloin ihminen sitoo itsensä kotipaikkaan monin merkein ja muotoilee koko elämäntyylinsä kotipaikan mukaiseksi. Tämä tekee kotipaikasta raskaan yhteisön, kuten esimerkiksi uususkonnolliset ja jotkin ekologiset yhteisöt. (Jallinoja 1995, 43) Myös Everton-faniudessa on ”raskaan” yhteisöllisyyden piirteitä, esimerkiksi tatuointi on melko pysyvä lihaan piirretty merkki siitä mikä on sieluun kirjoitettu, omasta identiteetistä. Eräs kannattaja halusi osoittaa tatuoinnilla sitoutumisensa Evertoniin, mutta vaimon vastustessa ajatusta ja tatuointien tullessa muotiin, hän hylkäsi ajatuksen. Sen sijaan hän päätti ottaa kolmanneksi nimekseen Everton:

”Mä aattelin, että millä mä saan itseeni semmoisen merkin. Nimi on loistava abstrakti juttu, se kulkee mukana ja se on mun identiteetissä, se on niin ku todistukse-

na... Ku ajatellaan, tää on tämmöinen taas filosofinen kysymys, sen jälkeen ku ihminen, jolla on tatuointi, jossa lukee Everton, se on kuollut. Enemmän tai myöhemmin mikrobit syö sen tatuoinnin pois, sitten sitä ei enää ole. Äää... okei, on olemassa tieto, että sillä ihmisellä oli tatuointi, mut jos siitä ei oo valokuvaa tai muuta todistetta, sitä ei voi kukaan todistaa, että oli. Mut sit jos mulla on tämmöinen nimi, ni sehän säilyy aikakirjoissa. Mulla on niin ku abstrakti tatuointi. Siis, toi menee semiotiikan puolelle, et se on tämmöinen merkki jota ei näe, se on semmoinen abstrakti merkki. Millä nimellä sä kutsut eri asioita; pöytä on pöytä ja sohva on sohva, niillä on omat nimensä, mutta että mä voin, ottaa itselleni tommosen nimen, joka sitten kuvaa mua jotenkin ja antaa mulle todistuksen tai vahvistuksen muille mun identiteetistäni."

Tavallisesti kaupallisesti tuotetut symbolit ovat faneille merkkejä kuulumisesta tiettyyn kotipaikkaan, ja kantavat mukanaan tiettyjä emotionaalisia sentimenttejä tietyistä yhteisöllisyydestä. Kuten olemme jo nähneet Evertonin sinisen pelipaita on Everton-faniuden näkyvin ja tärkein ikoni:

Pekka: Mulla on tullu siihen tavallaan pakkomielle, koska silloin 84 kesällä, niin silloin mää tilasin sen... ja jostain kumman syystä, se tuntu jotenkin vaan niin helpolta ja jotenkin tuntu... tavallaan sä olit fani vasta silloin, ku sulla oli paita. Enää se ei tunnu siltä. Fani voi olla kuitenkin.... Et siinä, se on tavallaan tullu semmoinen, et yhtälailla ku sää lähetät rahaa joka vuosi, et tulee otteluohjelma, ni jos paita on vaihtunut; koti- tai vieraspaita, ni sitä tulee tilattua sekin.

Pelipaitaan liittyy tiettyjä maagisia ja lähes uskonnollisia ulottuvuuksia, kuten näimme edellisessä luvussa. Kun taas toisia symbolisia merkkejä, kuten Everton T-paitoja, -takkeja, -pinssejä, -pipoja ja -kaulaliinoja käytetään osana arkista pukeutumista. Eräs fani oli myös hankkinut lapsilleen koulurepuksi Everton-reput. Myös "haastattelukahvit" saatettiin juoda Everton-mukeista Everton-suklaan kera.

Pelipaitojen ynnä muun faniteollisuuden tuotteiden ostajina fanit ovat kuluttajia, esimerkiksi Manchester United:in fanituotteiden myynti on kasvanut viidessä vuodessa (1992-1997) kymmenkertaiseksi ja kattaa jopa kolmanneksen liikevaihdosta (Hytner 1998). Englantilaiset fani-shopit ovat muuttuneet tavarataloiksi, "Megastoreiksi", joiden runsauden sarvi tarjoaa faneille: viiniä, saippuaa, urheiluvaatteita, peliasuja, tarroja, naisten alushousuja, videoita, kirjoja, julisteita pipoja, kravatteja, kalvosinnappeja, golf-palloja jne. Kaiken tämän "tarpeellisuuden" keskellä fani ei enää ole askeettinen moderni kuluttaja, vaan kuluttaja, jolle "aineellisen aistimisen" sijaan on noussut objektien "tunneperäinen kokeminen" (Ilmonen 1993, 102). Itse asiassa fanin suhdetta nk. fanikrääsään, teollisesti tuotettuihin faniuden ikoneihin, leimaa samanlainen suhde kuin keräilijän suhdetta keräilyobjekteihin. Keräilijä ei korosta keräilemiensä objektien käyttöarvoa (oksennuspussit, oluttölkit, puhelinkortit jne.), vaan pyrkii tekemään niistä "tavaraopillisesta käyttöarvostaan vapaan olion omaan koelmaansa" (Ilmonen 1993, 210).

HORNE

LIMPAN

AMOKATCHI

EBBRELL

SAMWAYS

DUNCAN
FERGUSON

BARRONS

SOUTHALL

RIDEOUT

UNSWORTH

EUERTON

”Fanikrääsällä” on merkitystä faniuteen liittyvissä rituaaleissa. Tietyillä elämän alueilla ja tietyissä ryhmissä onkin objekteihin aina liitetty ei-rationaalinen ja ei-utilitaristinen status. Varsinkin taikuuteen ja uskontoon jollain tavalla liittyvät pyhät esineet, kuten länsimaisissa kulttuureissa pyhänjäännökset ja ikonikuvat sekä primitiivisissä kulttuureissa amuletit, talismaanit ja toteemit, edustavat sitä arkaaista maagisuutta jonka valistuksen projekti pyrki rationaalisuudellaan esineistä haihduttamaan. (Belk 1991, 27-35)

Hannu: Enkä mä nyt tiedä, onko tää sit sitä mammonan palvontaa, tai et halua niitä tavaroita ittelleen sitten. Eikä sen takia, että muille näyttäis, mut jotenkin tulee semmoinen sisäinen pakkokin (...) Mä vaan jotenkin koen, et mä nyt haluan tuon.

Käyttöarvon hylkääminen on tavallaan osa massatuotettujen tavaroiden sakralisointia, irrottamalla objektin sen luonnollisista funktioistaan kohottaa keräilijä keräilyobjektin samalla ”maallisesta käyttöarvosta pyhän symboliselle jaluustalle” (Ilmonen 1993, 211). Samalla kun massatuotetut objektit sakralisoidaan, ne saavat myös ainutkertaisen singulaarin olemassaolonsa keräilijän silmissä, vaikka ne muiden mielestä olisivatkin tuiki tavallisia (Pöyhtäri 1996, 63). Vaikka fanit eivät ole varsinaisia keräilijöitä, niin suurin osa faneista keräilikin jotain jalkapallo- tai Everton-aiheista: tyypillisimmillään kerättiin otteluohjelmia, keräilykortteja, jalkapallon vuosikirjoja, lehtileikkeitä tai sitten lähes tiedostamatta vaatekaappiin on kerääntynyt kokoelma Evertonin pelipaitoja eri kausilta. Myös olohuoneen kirjahyllyissä voi sulassa sovussa elää Evertonin pelaajan muovinen figuuri jähmettyneenä laukaisuasentoon ja Milon Venus, keltaisen kirjaston klassikot ja Evertonin historiikki - taide, myyttinen historia ja kaupallinen urheilukulttuuri.

Eräs perheellinen haastateltava johdatti minut rivitaloasunnossa sijaitsevaan huoneeseensa, jota hän kutsui ”Everton-pyhäköksi” ja ”Everton-huoneeksi”. Haastattelussa hän kertoi tuttavastaan, erästä Manchester Unitedin fanista, joka oli myös rakentanut omakotitaloonsa pienen yksityisen ”Manchester United -museon”. Fanin Everton huoneen kaikki esineet, verhoja ja huonekaluja lukuunottamatta, liittyivät Evertoniin: seinät oli vuorattu Evertonin joukkuekuvilla, julisteilla, viireillä yms, kirjahyllyssä oli jalkapallo- ja Everton-aiheista kirjallisuutta, Bullens Bulletin -lehdet sekä Evertonin kotiotteluiden ohjelmat 70-luvun alusta omista siisteissä pinoissaan, kansiossa keräilykortteja 1930-luvulta alkaen, hyllyjen lomassa Evertonin pelaajien muoviset figuurit potkivat jalkapalloa ja Neville Southall syöksyi poimimaan pallon maalin alanurkasta. Huoneen ainoa kaappi sisälsi niin kotimaisista kuin kansainvälisistä lehdistä kerättyjä lehtileikkeitä, jotka oli järjestetty julkaisuvuoden mukaan. Tietokoneen yläpuolella oli kehystetty maalaus ”Everton Legends”, johon kyseinen

fani oli maalattu valokuvan pohjalta seisomaan Evertonin 1930-luvun maalitykin Dixie Deanin viereen (vieruskaverin oli saanut valita). Taulun alaosassa oli nimetty kaikki sata Evertonin historian legendaa:

Hannu: Tää taulu missä on legendat, johon sai sitten sai oman kuvansa mukaan. Tää oli semmoinen, mulla heti tuntu, että mun on pakko saada tää. Vaimon kans kyllä kiisteltiin aika pitkään, mutta sit mä niin ku... Musta tuntu hienolta, että et saan niin ku itte olla mukana. Jotenkin identifioituu tähän joukkueeseen ja pelaajiin niin tiukasti, ja sit ku on sitä historiaa tutkinu, että tuntee suurin piirtein nää pelaajat, että tossa on sitten Dixie Dean, että sen rinnalla saa tos seistä.

Dale Danneferin mukaan keräily onkin tietynlaista nykypäivän totemismia, hänen kuvaamansa autokeräilijät sakralisoivat keräilyn kohteensa, jolloin siitä tulee analoginen uskonnollisen objektin kanssa. Tämä ilmenee mm. siinä miten auto-hullut (car buff) pitävät valokuvia autoistaan lompakossaan perheenjäsentensä kuvien rinnalla. (Dannefer 1980, 394-395) Faniuteen liittyvien objektien välityksellä fanit identifioituvat Evertoniin niin kiihkeästi, että he todellakin uskovat olevansa orgaaninen osa "Evertonin yhteiskuntaruumiissa" samalla tavoin kuin pelaajat, managerit, seuran omistajat ja puheenjohtajat.

Maffesolin hahmottelema heimoyhteisöllisyys pitää myös sisällään ajatuksen objektien yksilöitä yhteen liittävästä voimasta: "Leimaamisen ja moralistisen tuomitsemisen sijaan yritän osoittaa, ettei objekti eristä, vaan että se päinvastoin on yhteisyyden kimmoke. Se toimii vetovoiman kohteena postmodernille heimoille aivan kuten toteemi primitiivisille heimoille." (Maffesoli 1995, 27) "Dixie Deanin kaveri" esitteli minulle myös "Cup-voittajien cupin mitalin", jollainen oli jaettu Evertonin pelaajille Evertonin voitettua Cup-voittajien cupin vuonna 1985:

Hannu: Ja sit esimerkiksi, mulla on tämmöinen, ku tiukasti seurasin ton kauden 84-85 ku Everton voitti liigamestaruuden, sai ensimmäisen voiton Euroopassa sen Cupvoittajien cupin keväällä 85 ja sitten hävis FA-cupin finaalin, joka ei kumminkaan musta tuntunu... Tottakai se olis ollu hieno voittoa se niin sanottu tupla Englannissa; liigamestaruus ja FA-cuppi. Mutta ku oli tullu liigamestaruus ja ensimmäinen voitto Euroopassa, niin mä sitten tilasin tämmöisen mitalin, joita siellä oli myynnissä, fanit sai niin ku ittellensäkkini sit tämmöisen. Mää kans ajattelin, että tässä on niin tiukasti oltu mukana, että täytyy tilata tällainen...

Everton-addikti?

Everton-faneja pitääkin liikkeessä tietyt flow-toimintaan perustuvat intohimot - suhde Evertoniin muodostuu intiimiksi ja identiteettiä määrääväksi. Evertonista tulee arkipäivää, päiväunia ja ajatuksia määrittävää. Csikszentmihalyin kuvaaman flow'n kaltaista sisäistä tyydytystä tuottavaa toimintaa, joka antaa

elämälle mielen ja tarkoituksen. Mutta se voi myös muuttua hallitsevaksi, jolloin toiminnan kontrolli katoaa (Csikszentmihalyi 1991, 62). Uskoon tullut Everton-fani kertoi faniuden ja erityisesti vetopelien pelaamisen muuttuneen työttömyyden ohella ahdistavaksi pakkomielteeksi, josta hän oli päässyt eroon vain toisen "addiktion", uskonnon kautta. Usein faniuden intohimo ylittääkin arkipäivän kohtuullisuuden:

HH: Haittaako tämä intoilu jollakin tavalla arkista elämää?

Olli: Haittaa. Se haittaa esimerkiksi sillä tavalla, että jossakin vaiheessa viime talvena saatoin istua liian pitkään tietokoneen edessä lukemassa internetistä jotakin postitus... jotakin tämmöistä keskusteluryhmää. (...) Ja mä tiedän yhden Kölnissä asuvan ex-liverpoolilaisen Billyn, joka sen takia rupes alkoholisoituun aika voimakkaasti saman asian johdosta oikeistaan, et se ei kestänyt sitä tilannetta. Sit niinku... mmm... jotenkin, jotenkin se, niinku siis se, että mä uhraan liikaa aikaa ja henkisiä voimia, ennen kaikkea aikaa tähän. Mä olisin ihan tyytyväinen, jos se olis vähäisempää, mutta minkä mä sille voin, et mä oon niin sairaalloisen kiinnostunut.

Edellinen haastateltava on jopa haaveillut pääsevänsä eroon Evertonista:

Olli: Onhan se, kato mä oon monta kertaa yrittänyt seurata vähän vähemmän, ja yrittänyt, että... Mä haaveilen jatkuvasti semmoisesta, että saisimpa mennä vuodeksi jonnekin erakoksi. Ja sit vuoden päästä tulla tarkistamaan, että jos Everton on pudonnut sarjasta - että no kuolenko mä siihen.

Anthony Giddens on halunnut laajentaa addiktion käsitteen sen perinteisen psykiatrisen käytön ulkopuolelle. Addiktio on alkuperäisesti liitetty melkein pelkästään kemialliseen (alkoholi, huumeet ja lääkkeet) riippuvuuteen ja määriteltäväksi lääketieteellisesti "fyysiseksi patologiaksi" (Giddens 1992, 70). Giddensin mielestä addiktiota ei kuitenkaan pidä määritellä vain fyysiseksi riippuvuudeksi, vaan korostaa ilmiön psyykkistä puolta. (Giddens 1995, 102) Nykyisin addiktiksi voi tulla lähes mistä tahansa, kuten seksistä, työstä, shoppailusta, kuntou-lusta, uhkapelistä, ihmissuhteista ym. (Giddens 1992, 66), kuten faniudesta. Monet haastateltavat pohtikin faniuttaan riippuvuutena. Haastatteluissa nousi vahvasti esiin Everton-pakkomielteen ja riippuvuuden kaltaiset teemat, vaikka itse en ollut niitä haastattelurunkoa laatiessani aluksi edes huomioinut.

Olli: Koska mä tiedän, että maailmassa on yli 5 miljardia ihmistä jotka voi pärjätä elämässään ilman Evertonia. Niin miksi minä olen sitten tällä tavalla koukussa, varsinkin ku se ei edes vaikuta mitenkään fyysisesti. Jos se olis joku semmonen aine jota syödään, hyvä ruoka... rasvasta ja kermasta tulee riippuvaiseksi, tai jos se olis huume tai alkoholi tai nikotiini, mä ymmärtäisin sen paremmin. Mut tässä ei oo järkee.

Addiktin olemuksen ymmärtämisessä Giddens käyttää hyväkseen Craig Nakkenin erottelua toimintamallien, tapojen, kompulsioiden ja addiktioiden välillä. Toimintamalli on arkipäiväistä elämää järjestävä yksinkertainen rutiini,

jota on yksinkertaista muuttaa, jos tarvetta ilmenee. (Giddens mainitsee esimerkiksi koiran ulkoiluttamisen.) Tapa on taas psykologisemmin toistoon liittyvää toimintaa, jota kuvataan sanalla "aina" (always) tapahtumaa, kuten kaavoittuneet ruoka-ajat, joiden muuttamiseen täytyy käyttää tiettyä voimaa. Kompulsiot ovat "stereotyyppisten henkilökohtaisten rituaalien" muotoisia, joista on vaikea irrottautua pelkän tahdonvoiman avulla. Esimerkiksi peseytyminen 40 kertaa päivässä, jotta voisi tuntea itsensä puhtaaksi. Kompulsioihin liittyy transsin kaltainen itsehallinnan menettäminen ja rituaalin omainen toisto. (Giddens 1992, 71) Esimerkiksi eräs fani kertoi aloittavansa päivänsä aina katsomalla teksti-TV:stä urheilu-uutiset.

Addiktiot ovat Giddensin mukaan kompulsioiden kaltaisia, mutta ne värittävät laajempia alueita yksilön elämässä, ne merkitsevät kaikkein voimakkainta riippuvuuden astetta, kaavoittunutta tapaa, johon kiinnitytään pakonomaisesti ja josta irrottautuminen synnyttää ylitsepääsemättömän tuskallisuuden tunteen. Samalla addiktiot tarjoavat yksilölle hyvän olon tunteen ja rauhoittavat levottomuutta, mutta tämä tunne on aina enemmän tai vähemmän ohimenevä. Addiktiot ovat olemukseltaan narkoottisia, mutta tämä kemiallinen efekti, mikäli se liittyy ko. addiktiin ei ole olennainen osa "addiktiivista kokemusta" (Giddens 1992, 71-72)

Addiktioiden erityispiirteitä ovat esimerkiksi "high" ja "fix". High on arkipäiväisyydestä ja maallisesta irrotettu, sisäisesti nautinnollinen ja palkitseva kokemus. Se merkitsee tietystä aistimuksesta saavutettavaa hetkellistä eläation ja vapautumisen tunnetta. Toinen addiktin erityispiirre on "fix", joka lievittää addiktin ulkopuolista tuskaisuutta ja tarjoaa siten addiktille turvallisuuden tarpeen. Fix merkitsee addiktiivisen kokemuksen narkoottisuutta, high'n kokemisesta tulee yhä uudelleen välttämätöntä addiktille, high'n saavuttaminen toisinaan muuttuu fixin tarpeeksi. Lievitys voi olla vain ohimenevää ja sitä saatetaan seurata depression ja tyhjyyden tunteita, jota lievitetään taas uudella high'n kokemuksella, näin oravanpyörä on valmis. (Giddens 1992, 72)

High ja fix ovat molemmat "time outin" muotoja. Time outissa addiktiivinen henkilö unohtaa arkipäivän ja addiktiivisen kokemuksen ulkopuolisen maailman ja antautuu kokemukselle ikään kuin toisessa maailmassa. Tämä piirre voi johtaa addiktin laiminlyömyyn arkipäiväisen elämän velvollisuuksia ja askareita. Time out voi kääntyä myös vastakohtakseen, addiktiota kohtaan voi sen kautta kehittyä vastenmielisyys ja epätoivo, koska addiktoitu henkilö tuntee, että hänen toimintansa ei ole enää hallittavissa, vaan jossain ulkopuolella. (Giddens 1992, 72-73)

Keijo: En mä tiiä, onko se niin vapaaehtoista? Ku se vuodesta 77 nyt on ollut, ei se niin ku... en mä ees tiedä enää, onko se niin vapaaehtoista... haluisinko mä välttä-

mättä, mut se vaan... sitä vaan menee siihen, jos seuraa ni sitä menee siihen. Se vaan tulee sieltä - ei tämä enää ole oikeistaan minusta kiinni. Hehahahheh.

Kieltäessään addiktien kemiallisen luonteen, vaikka huomauttaakin, että se voi olla fysiologista, Giddens ymmärtää addiktion ensisijaisesti sosiaalisena ja psykologisena ilmiönä - "nautintariippuvuutena".

Suomalaisen Everton-faniuden ruumillistuma ja ESCF:n perustaja Osmo Tapio Everton Rähälä kertoi Image-lehdessä (Image 1/1998) saaneensa stressiperäisen vatsahaavaan Evertonin huonon menestyksen johdosta:

"Päätelin, että työstä se ei voi johtua, koska sävellän mielelläni ja kirjoittaminen on minulle kohtalaisen helppoa. Ainoaksi selitykseksi jäi ikuisesti rakastamani Everton, joka kamppaili liigapaikastaan. (...) Yritän elää kuin vieroitushoidossa oleva narkkari tai alkoholisti: päivä kerrallaan. Ajatus loppuelämästä ilman Evertonia ahdistaa, mutta minusta ei ole kohtuukäyttäjäksi."

Riippuvuuksien lisääntyminen on Giddensin mukaan tärkeä postmodernin yhteiskunnallisuuden ilmiö, joka merkitsee "esimodernien" traditioiden hölymistä, ne menettävät yksilöä ohjaavan voimansa, koska mikään moraalinen "ei käske tekemään samaa kuin eilen". Se, että nykyään on mahdollista tulla riippuvaiseksi mistä tahansa on osoitus siitä, miten täydellisesti traditio on purkautunut. (Giddens 1995, 103)

Positiivisesta addiktiosta ontologiseen turvallisuuteen

Giddens näkee addiktion kuitenkin patologisena ja sairaalloisena. Riippuvuutta on "kaikki mistä olemme pakotettuja valehtelemaan". Addiktio on toista, joka on kadottanut yhteytensä tradition totuuteen. (Giddens 1995, 102-103) Vaikka Everton-faniudessa onkin paljon addiktiivisen riippuvuuden piirteitä, niin on myös toisenlaista riippuvuutta jota voi pitää eräänlaisena addiktion positiivisena puolena (Pöyhtäri 1996, 45). Tulkitsen flow'n ja addiktion Ari Pöyhtärin tapaan samanlaiseen nautinnolliseen high-kokemukseen pohjautuvaksi, jossa high'n ulkopuolinen tapahtuminen siirtyy taka-alalle, ajan taju hämärtyy ja arkipäivä unohtuu. Addiktiossa tuohon kokemukseen kehittyy kuitenkin ainainen loppumaton jano, se muuttuu haluiksi fixiin, haluiksi kokea tuo eläation kokemus yhä uudelleen. Addiktiossa tähän liittyy usein tunne itsehallinnan (controll) menetyksestä. Addiktista voi tuntua, että on tapahtumassa jotain hänen aikomustensa vastaista. (Pöyhtäri 1996, 48)

Fanit, niin stadionilla kuin TV:n äärelläkin, hakevat voimakkaita kokemuksia ja nauttivat tietystä transgression tunteesta ja kontrollin menetyksestä,

joka on faniuden ydin, se mitä fanius antaa faneille ja mitä intoilusta haetaan. Flow ja addiktio eroavat toisistaan hallinnan käsitteen (control) avulla. Addiktiossa on menetetty toiminnan äärimmäinen ulkoinen hallinta. Flow sen sijaan on nautinnolliseen kokemukseen perustuvaa toimintaa, jossa flowistilla säilyy ainakin jonkinasteinen hallinta elatio-toimintaa kohtaan ja narkoottiseksi kehittyvää toistoa vastaan. (Csikszentmihalyi 1991, 59-62)

Kummassakaan ei ole kyse kuitenkaan hallinnan menettämisestä toiminnan aikana, vaan pikemminkin päinvastoin. Yksittäisessä addiktiivisessä kokemuksessa addikti voi kokea hallitsevansa narkoottista toistoa muistuttavaa toimintaa. Tämä sisäinen maailma tarjoaakin addiktille turvallisen ja hallittavan mentaalisen alueen, johon voi paeta ulkoisesti ahdistavaksi ja vaikeasti hallittavaksi koettua ympäristöä. (Pöyhtäri 1996, 48-49) Perusero flow'n ja addiktin välillä onkin toiminnan ulkoisessa hallinnassa. Addikti on menettänyt ulkoisen hallinnan (ulkopuolisten silmissä), kun taas flow'istilla narkoottisuudesta ei ole kehittynyt toimintoja ohjaava ulkopuolinen voima, vaan hänellä on toimiensa hallinta hallussaan:

Janne: Nyt mennään niin peruskysymysten äärelle, et se on kyl vähän niin ku, heh heh... et minkä takia? En mä tiedä, ehkä se on niinku, se tuli mulle silloin joskus... jo murrosiästä viistoista vuotta sitten, tää juttu niin tärkeeks, ni on siitä joku neljätoista viistoista vuotta aikaa. En mä tiedä, se on tullu osaksi elämää, voi sanoo, että se on niin ku ajan kanssa, jotenkin sitä on jääny, voi sanoo, kiinni jotenkin, koukkuun tavallaan, heh heh - Everton koukkuun, voi sanoo.

HH: Joo. Onks tää koukkuun jääminen sellaista, että se ikään kuin haittaisi jotain arkielämää?

Janne: Ei, ei mun mielestä, se ei sillä tavalla. Et joskus mä oon, tässä vähän aikaa sitten mä kattelin tota... tuli tämmöinen ohjelma ku "Suomen parhaat" ja siinä oli tää yks... joku ihme Aku Ankka -fani, mikä on Suomessakin tunnettu. Jotenkin tuntu, siinä tapauksessa ni, tosiaan kaveri oli jo ottanut pankista ihan lainaa, et hän oli saanut Walt Disneyn aidon nimikirjoituksen ja se pannaan hänelle sitten hautaan mukaan. Mun mielestä, sit ku se alkaa mennä semmoiseksi, että... Se alkaa sun niinku taloudellista puolta jo haitata, niin sit se on jo haitaksi. Ei mun mielestä, ei siinä nyt sinänsä, että tota, samoin kun tuo vedonlyönti ja veikkaaminen. Silloin se on terveellä pohjalla, ku se ei sun muuta elämää haittaa. Mut sit ku se alkaa, jos mäkin alkasin ostaa Everton roinaa... kaiken maailman roinaa, niin että mä joutuisin taloudellisesti ahdinkoon, niin sit se mun mielestä on jo sairautta sitten.

Faneille koukussaololla on positiivinen merkitys, "hulluus" on alkanut faniuden myötä, kyseessä on pikemminkin tietyt "pikkukompulsiot", joista on vielä matkaa todellisiin addikteihin. Faniudesta myös voi laskea leikkiä, jolloin asia on ainakin symbolisesti voitettu:

Olli: Oikeistaan pelkään, että mihin tämä johtaa että, entä jos mä tuun oikeesti hulluksi, nythän mä vaan vaikutan hullulta.

Addiktoitunut henkilö ei voisi myöntää addiktioitaan, koska hän häpeilee toimintaansa, josta hän on "pakotettu valehtelemaan", toiseksi sisäisesti hän voi

myös luulla toimivansa loogisesti ja määrätietoisesti, hän ei pidä toimintaansa hulluna. Evertonin fanit eivät valehtele faniudesta, vaan se on heille hyve ja myös ylpeyden aihe. Eräs faneista onkin tuonut faniutensa julkisuuteen ammatinsa kautta, Image-lehdessä (1/1998) hänestä kertova juttu oli otsikoitu "Osmo Tapio Evertonin Räihälä jalkapallo säveltäjä", lisäksi hän on myös pohtinut faniuttaan Helsingin Sanomien NYT-liitteessä (3/1998). Minulle hän kertoi kuinka Evertonin faniudesta tuli osa säveltäjäidentiteettiä:

"Vuonna 94 mun jousikvartettoni "Ever-tone" kantaesitettiin Kuhmon kamarimusiikissa ja mä olin lehdistötilaisuudessa. Pirkko Leisti kysyi minulta, että miks tällä kvartetolla on tällainen lisänimi tällä kuin "Ever-tone"? Siinä oli lehdistöä ympärillä ja joku radiotoimittajakin, minä sanoin, että "en voi sanoa, te ette ota enää vakavasti jos mä paljastan". Sit ne jankutti ja jankutti ja jankutti, sit mä lopulta annoin periksi ja kerroin. Ja ne olikin aivan innostuneita, vastaanotto olikin hirveen positiivinen. Ja silloin mä päätin, että nyt tästä tehdään julkinen hyve kaikissa suhteissa. Ja sä oot nähnyt mun säveltäjäesitteen kannen, jossa minä poseeraan Evertonin pelipaidassa, mä en mitenkään sitä salaile. Kai mua pidetään yhden sortin hulluna, mut etenkin kuten tiedät, ni tommosissa taiteilijapiireissä melkein kaikilla on jotakin hulluutta, Useimmilla on joku semmoinen outo innostuksen kohde."

Helsingin Sanomissa Räihälän "Ever-tone" jousikvartetton arvonkelun otosikkona oli "Everton on Räihälän jumala". Arvonkelu sisälsi vertauksen Bachiin, joka aikoinaan sävelsi jumalan kunniaksi, kun taas Räihälä säveltää Evertonin kunniaksi tai ainakin Everton on Räihälän muusa (Helsingin Sanomat 16.2.1996). Tulkitsenkin "Evertonin tähden saadun mahahaavan", piti se paikkansa tai ei, osoitukseksi oikeasta "died in fool evertonian -asenteesta", kuinka kannatuskulttuurin kunniakoodistot tunkeutuvat fanin identiteetin kertomukseen ja arkipäivän elämän jäsenyyksiin.

Kiinnostuksen kohde on saanut alkunsa joskus nuoruudessa ja siihen liittyy myös voimakkaita henkilökohtaisen elämän tapahtumia. Urheilun seuraaminen luo myös jonkinlaista järjestystä arjen kaaokseen, koska urheilun tapahtumat ikään kuin säilyvät vuodesta toiseen samoina ja muuttumattomina, ne luovat tunteen jatkuvuudesta. Niiden kautta voi myös merkityksellistää henkilökohtaista identiteetin kertomusta. Eräs faneista kertoi ponnistalleensa Evertonin tuoman itseluottamuksen avulla murrosiän läpi ja toinen liitti Evertonin menestymisen omaan aikuistumiseen:

Olli: Kausi 84-85... vaikka mä olin yli 20-vuotias jo silloin, mä olin kuitenkin vielä aika pentu mieleltäni. Everton voitti liigamestaruuden sillä kaudella ja kohosi omiin korkeuksiinsa. Ja saman vuoden aika mä koin, että mulle tapahtu semmoinen aikuistuminen, mä sain voimaa Evertonilta, kun se pelasi niin hyvin ja pääsi nousemaan siivilleen. Nää kuulostaa nyt ihan pimeiltä nää jutut, mut mä oon aina nähny sen näin, että mun oma aikuistumiseni sattu siihen vaiheeseen kun Everton näytti, että kyllä täältä pesee.

Nuoruudessaan Oran FC:n maalivahtina pelannut Albert Camus on tulkinut omaa jalkapalloharrastustaan samalla tavoin: "All that I know most surely in the long run about morality and obligations of men, I owe to football." (Redhead 1997, 22). Tulkitsenkin Everton-faniuden Ari Pöyhtäriin tapaan positii-viseksi "koukussa oloksi", joka on nautittavaa tietoisuutta siitä, että on olemassa jotain johon on täydellisesti satsannut ja kiinnittänyt itsensä, mutta jota voi kuitenkin jollain tavalla hallita (Pöyhtäri 1996, 55). Varsinkin arkisessa elämässä, jossa arjen pienet asiat vain tapahtuvat:

Timo: Nyt musta tuntuu, et enemmän ja enemmän niinku tärkeintä on oikeistaan niinku se, että minkälaista on yleensä olla. Koti, vaimo, kissa ja kaikki tällaiset arvot on tosi tärkeitä. (...) Mä oon oikeistaan aika tyytyväinen siihen mis mä meen. Ehkä tällaiset aika pehmeet arvot on tärkeitä mulle, Everton on sitten... En mä taas myöskään pysty hirveesti rinnastaa näitä, ne ei kilpaile, mun mielestä mitenkään, eikä niissä oo mitään sellasta, että pitäis tehdä rinnakkainasetteluja. Ja kyl... pelkään pahoin, että Everton kyllä häviäisi, jos ruvetaan miettiin, mitkä on kaikkein tärkeimmät asiat. Mut kun se ei kilpaile minkään kanssa, ni sit se on hyvin tärkeä. En tiedä mitä sitten, et mitkä asiat on niitä joiden kanssa kilpailuti-lanne aiheuttaisi sitten vaikeuksia.

Sosiaaliset konventiot tuotetaan ja uusinnetaan meidän päivittäisessä elämässä, joita toimijat tarkkailevat refleksiivisesti jokapäiväisessä elämänmenossa ("going on"), sen moninaisissa kehyksissä ja tilanteissa (Giddens 1991, 35). Arjen rutiinit estävät elämää liukumasta täysin fragmentoituneeseen tilaan ja sulkeis-tamaan ahdistukset (anxieties) arkisen elämän ulkopuolelle. Tämä luo ontolo-gista vakautta. (Giddens 1991, 35-37) Ontologinen turvallisuus on tunne jatku-vuudesta ja tapahtumien järjestyksestä, sisältäen myös ne, jotka eivät suoraan si-sälly yksilön havaintomaailmaan (Giddens 1991, 243). Giddens tarkoittaakin on-tologisella turvallisuudella (Heideggeriin, Kierkegaardiin, Husserliin ja Descarte-siin viitaten) kykyä vastata eksistentiaalisiin peruskysymyksiin: olemassaolosta itsestään, ulkopuolisesta maailmasta ja elämästä, toisten ihmisten olemassaolos-ta ja identiteetistä. (Giddens 1991, 47-55)

Faniuden kaltaisten toimintojen intensiteetti voi vaihdella eli se, onko toiminta flow'ta tai addiktiota, mutta keskeistä niissä on, että niiden harjoittami-nen on välttämätöntä oman elämän tarkoituksena:

Hannu: Tietenkin tätäkin vois ajatella, että onko tää jonkin moista (...) että onko tää joskus jopa uskonnon korviketta. Siis näin tiukasti sitoutua johonkin joukkueeseen sen menestymisiin, että sillä niin ku elää. (...) Et aina ihminen tarvittee jonkin. Joku ottaa uskonnon, joku politiikan, joku toimimisen muiden ihmisten hyväksi. Jos puhutaan, että mikä on vaikka elämän tehtävä tai... Ei tää nyt varmaan tää Ever-ton oo mulle mikään elämän tehtävä, mutta just semmoisia kiinnnekohtia... Jotku jopa puhuu kainalosauvoista, minkä tuessa kävellään ja päästään. Mulle tää vaan tuo hirveesti sisältöä elämään, että... et tää on yhdenlainen, ymmärrän ittekin, että tää on aika "kreisiikin" hommaa. Mut en mä siitä välitä mitä ehkä muut ajatte-lee. Tää on tämmöinen intohimoinen harrastus, joka toisaalta on elämänmuoto. Tää on omalla tavallaan elämäntapa, seurata tota Englannin liigaa, ja joka lauantai

vääntää tota radiota ja seurata Evertonia. Tää on kyllä iso osa meikäläisen elämästä.

Vaikka fanius ei olekkaan uskonto, niin se palvelee asialle omistautuneiden Everton-fanien elämässä uskonnon tehtävää:

HH: Sä vertasit tätä uskontoon, onko tässä jotain samaa kuin uskonnossa?

Olli: No se sitoutuminen. Evertonhan ei oo niin ku mikään pelastusoppi, että se ei oo sillä tavalla rinnastettavissa mihinkään kristinuskoon, islamiin tai buddhalaisuuteen tai mihinkään tämmöiseen pelastusoppeihin, ku vaikka islam tai hindulaisuus, jossa ku aikansa kannattaa oikeaa joukkuetta, niin vapautuu lopulta koko kannattamisesta. Vaan enemmänkin siinä on kysymys, sillä tavalla se on niin ku uskonto, se on tietynlainen elämänfilosofia, sitoutuminen tiettyyn elämänasenteeseen. (...) Ni, sillä tavalla se on rinnastettavissa uskontoon, että mä tunnen Evertonin kannattajana kuuluvani semmoiseen tietynlaiseen seurakuntaan. Ja tää on enemmänkin semmoinen kultti. (...) Ja sit on ikään kuin tämmöistä hyvän ja pahan välistä taistelua, vaikkei se tarttekaan olla niin ku hyvä ja paha, mutta siis meidän voimat ja näitten muitten voimat. Onhan nämä ihan selvästi tämmöisiä.

LUKU 6 Kotipaikkana Goodison Park

Scousers and wooly-backs or whatever yer are
 wave with yer toffy hats no matter if yer near or far.
 The name for us is Everton, the place to be is Goodison.
 Come on lets cheer our true blue stars.

It started simply in the park over hundred years ago
 soon the pride of Merseyside would also trophies show
 while Chedgzoy played some greatest stuff the game has ever seen
 above all the lot stood the immortal Dixie Dean

chorus: Raise your voice for Everton
 Let's get behind the Blues
 Raise your voice for Everton
 We're never gonna lose

Osmo Tapio Everton Räihälä: Raise Your Voice for Everton

Kansainvälinen fanitapaaminen Raumalla

Tässä tutkimuksessa on useaan kertaan noussut esiin yhteisöllisyyden ja yhteenkuuluvuuden teemat. Fanit ovat kokeneet kuuluvansa johonkin itseään suurempaan katsellessaan jalkapalloa niin televisiosta lauantaisin Evertonin pelipaita päällä, kuin Goodison Parkilla Liverpoolissa. Heikki Lehtosen mukaan yhteisön jäsenillä on oltava jotain yhteistä, joka voi ilmetä toimintana tai tunteina. Näin rakentuu kaksi yhteisyyden muotoa: toiminnallinen yhteisö, joka muotoutuu konkreettisen toiminnan seurauksena ja symbolinen yhteisyys, joka rakentuu yhteenkuuluvuuden tunteen kautta ja voidaan ymmärtää ryhmäidentiteettiä vahvistavana tietoisuusmuotona. (Lehtonen 1990, 23) Lehtosen mukaan kaikille yhteisöille on ominaista suuntautuminen resurssien pohjalta elinehtojen parantamiseen (Lehtonen 1990, 29).

Moderni yhteisöllisyys on usein nähty perustuvan tietyille rationaliteetille ja instrumentaaliselle kamppailulle niukoista resursseista (luokka, ammattiyhdistys, asukasyhdistys jne.) samalla kun yksilöä ohjaavien traditioiden ja moraaliyhteisöjen on nähty haihtuvan ilmaan tai ainakin muuttaneen muotoaan. Michel Maffesoli katsoo, että modernit yhteisöllisyyden muodot ovat olleet liian heikkoja, koska niistä ovat puuttuneet emotionaaliset ja rituaaliset elementit. Maffesoli haluaakin nähdä kaikenlaisen nautiskelevan tuhlauksen funktionaalisenä, koska se luo ja elvyttää meissä arkaaista yhteisöllisyyden viettä. Maffesoli väittääkin, että olemme todistamassa uuden orgaanisen solidaarisuuden, joka on "voimakkaimmassa mielessä 'orgaaninen' " tuloa (Maffesoli 1997, 25), koska tämä hahmottumassa oleva uusi kulttuuri perustuu "heimollisen onnen esiin-

nousulle” (Maffesoli 1995, 70). Postmodernissa yhteisöllisyys menettää instrumentaalisen utilitaarisen luonteensa, yhteisöllisyydestä tulee flow’n kaltainen autotelinen toiminta, päämäärä itsessään. Yhteisöllisyydestä tulee jotain mikä modernin rationalistisen logiikan näkökulmasta näyttää turhalta, tämä uusi sosiaalisuus perustuu ”imaginaariseen, eksistentiaaliseen huolettomuuteen, hedonismien tavoitteluun, jaettuun elämän iloon, ilmaisuun ja muotojen leikkiin” (Maffesoli 1995, 69).

Zygmunt Baumanin mukaan tällaiset uusheimot ovat tyystin erilaisia kuin tutkimusmatkailijoiden kaukaisista maista löytämät heimot, vaikka molemmat kyllä luovuttavat oman identiteettinsä jäsenilleen ts. määrittelevät heidät edustajan kautta. Uusheimot eivät piittaa siitä, ketkä julistautuvat niiden jäseniksi, niillä ei ole ”portinvartioita”, jotka valvoisivat jäsenistönsä yhdenmukaisuutta. Baumanin mukaan uusheimot pitävätkin ovensa selkosen selällään, jos niitä ylipäättään on. (Bauman 1997, 257-258) Näyttääkin siltä, että Everton-faniuden kaltaisesta uusheimosta voi vapaasti siirtyä toiseen yksinkertaisesti vain vaihtamalla Evertonin sinisen pelipaidan esimerkiksi Arsenalin punaiseen, aivan kuten pelaajatkin muuttavat joukkuettaan ja ”identiteettiään”. Vaikka Everton-fanien yhteisössä ei olekaan traditionaalisia portinvartioita, niin fanit rakentavat itse, kuten empiirinen aineisto on jo edellä osoittanut, omasta faniudestaan lähes uskonnollisten yhteisöjen kaltaista raskasta sosiaalisuutta.

Maffesolin uusheimon on analoginen Zygmunt Baumanin (1992) habitatkäsitteelle (kotipaikka), sekä Arto Noron lanseeraamalle post-traditionaalisen yhteisön käsitteelle (Noro 1991, 229-247), ne kaikki ovat uudenlaisia yhteisöjä, jotka kokoavat ihmisiä yhteen erilaisella tavalla kuin modernissa maailmassa. Zygmunt Bauman näkee, että postmodernin sosiologisessa teoriassa päähuomio tulee kohdistaa toimintaan, tarkemmin sanottuna siihen habitaattiin, jossa toiminta tapahtuu ja jonka se samalla tuottaa. Habitat tarjoaa toiminnalle resurssi-varaston toimintoja varten sekä kentän, jossa suuntaudutaan toimintaan ja luonnostellaan toiminnan kannalta merkitykselliset seikat, se on myös alue, jonka sisällä toiminnan vapaus ja riippuvuus rakentuvat. Baumanin habitat ei määrää ihmisten käyttäytymistä, eikä määrittele sen merkityksiä, se on kuin lavastus, jossa toiminta ja merkityksenanto käyvät mahdollisiksi. (Bauman 1992, 190-191) Habitat, kotipaikka, korvaa Baumanilla normatiivisen tarkkarajaisen ryhmän, joka on ollut sosiologian klassisia käsitteitä (Jallinoja 1996, 40).

Voikin kysyä, minkälaista yhteisöllisyyttä Everton-fanius ja sen päälle syntynyt yhdistys synnyttävät? Tässä luvussa kokoan yhteen yhteisöllisyysteemoja ja lähestyn kysymystä yhteisöllisyydestä Everton Supporters Club of Finland:in (ESCF) fanitapaamisen kautta. Fani-tapaamisessa suomalaisten Everton-fanien yhteisö tulee näkyväksi. Kun Goodison Parkille Liverpooliin kokoontuu noin

40000 kannattajaa seuraamaan Evertonin kotiottelua, niin suomalaiset Evertonin kannattajat ovat kokoontuneet kerran vuodessa Raumalle "Pub Evertoniin" klubinsa fanitapaamiseen, jota on ensimmäisen kerran jälkeen kutsuttu kansainväliseksi:

Olli: Ensimmäisenä vuonna yks meidän jäsen tuli sinne semmoisesta paikasta kun Överlida, joka sijaitsee noin 100 km Göteborgista etelään. Se oli niin innostunut tulemaan Evertonin kannattajien tapaamiseen, että se niin ku sen takia kehitti itselensä jonkun tällöisen sukulaisvierailun Suomeen, että pääsis Evertonin kannattajien tapaamiseen.

Itse olen ollut mukana kahdessa ESCF:n fanitapaamisessa vuosina 1995 ja 1997. Tapaamisia on järjestetty kaiken kaikkiaan viisi, vuosina 1994-1998. Saapuessani ensimmäistä kertaa Raumalle, kokoontumispaikaksi oli sovittu Rauman linja-autoasema. Paikalla oli vain yksi Raumalta saapunut kannattaja, muut olivat pääasiassa Etelä-Suomesta, mutta joku oli ajanut 700 km Tornioista päästäkseen fanitapaamiseen. Hiljaisena lauantai-iltapäivänä linja-autoasemalla kuljeksi muutama satunnainen matkailija, muutama eläkeläinen syötti rahojaan peliautomaattiin ja pihalla pikkupojat vertailivat maastopyöriään. Odotushallissa parveili Evertonin siniseen kotipaitaan tai keltaiseen vieraspaitaan sonnustautunut joukko Evertonin kannattajia, vain harvalla oli "siviilit" päällä. Eräs joi Pepsi-kolaa, koska "Pepsin tölkki on sininen". Joukko näytti kuin kiireessä joukkueen bussista myöhästyneiltä jalkapalloilijoilta: pelipaita oli jäänyt päälle, vaikka farkut oli ehditty vaihtaa jalkaan.

Danka vs. Nec

Varsinaisen tapaamisen ohjelmaan kuuluu jalkapallon peluu. Ensimmäisissä kokouksessa (1994 ja 1995) palloa oli potkittu pikkuisen humalassa Pub Evertonin pihalla. Vuonna 1996 kokous oli aloitettu harjoitusottelulla Rauman Pallo-iirojen naisten joukkuetta vastaan. Harjoitusottelun idea ei kuitenkaan toiminut, vaan peli oli muuttunut liian totiseksi leikiksi. Everton-miesten kova, "autenttinen brittiläinen" pelityyli oli aiheuttanut muutaman naispelaajan loukkaantumisen. Fanit pitivät asiaa kuitenkin valitettavana:

Janne: Oli se ihan, heh heh, ihan silleen lysti, oikeistaan. Se oli vähän, pojat pelasi vähän ehkä liiankin rajuu, yhdeltä tytöltä nokka aukes, verta tuli niin perhanasti kentälle. Heh heh. Mää sit sanoinkin, "pojat ettei pitäs, ei pitäs niin kovin ottaa, ku naiset on kuitenkin vastassa". Et en mä tiedä, jonkinlainen hyväntekeväisyys... tai tällöinen ystävyysottelu sen piti olla, mut kyl se rajuks meni se homma.

Ollessani mukana vuonna 1997, fanit suuntasivat linja-autoasemalta autosaattueena kaupungin ulkopuolelle erään paikallisen koulun urheilukentälle. Koulun pukuhuoneessa kassista ei kaivettu veryyttelyhousuja ja tuulitakkia, vaan hyistä toukokuun alun ilmaa uhmaten osa faneista pukeutui täydelliseen Evertonin peliasuun, valkoisiin Evertonin jalkapalloshortseihin ja lyhythihaiseen "kuninkaansiniseen" paitaan. Osalle kuitenkin riitti verkkahousut ja Evertonin lyhythihainen pelipaita. Lähes kaikki laittoivat jalkaan oikeat "futispläägät", niitä ei kaivettu laatikosta vain tätä tilaisuutta varten, osaksi Evertonin sotisopaa, vaan niillä oli tosiaan pelattu myös aiemmin.

Vaikka aurinko paistoi, niin keväinen merituuli puhalsi luihin ja ytimiin läpi collegehousujen ja nahkatakkin, jonka päälle olin vetänyt Evertonin paidan. Hyytävä keli ja kanaverkot kentän reunoilla toivat mieleen jonkin divisioonajoukkueen harjoituskentän tammikuisessa Pohjois-Englannissa, johon jo parhaan teränsä kadottaneet III-divisioonan pelaajat kokoontuvat maanantain harjoituksiinsa. Katsellessani joitain pallon kanssa kentällä kirmaavia evertoniaaneja, oma asialle omistautumiseni joutui koetukselle, sillä pohdin, että kannattaako Evertonin takia hankkiutua keuhkokuumeeseen?

Joukkueet järjestettiin siten, että toisen muodosti ne, joilla oli Evertonin vanha pelipaita, jossa oli mainos "NEC" ja toisen ne, joilla oli uuden sponsorin "Dankan" mainos. Aivan yhtä hyvin joukon olisi voinut jakaa niihin joiden paidan selässä on numero yhdeksän ja Fergusonin nimi, ja niihin joilta tämä fanien suosikkipelaajan pelipaita puuttui.

Danka ja Nec ottivat yhteen tosissaan, ainakin mitä voi sanoa huudon ja tuuletusten perusteella maalin syntyessä tai maalivahdin tehdessä unelmapelastuksia. Edellisvuodesta oli opittu jotain, tilanteisiin ei menty brittifutiksen peräänantamattomuudella "veren maku suussa", vaan jopa niille pelaajille, jotka koulun liikuntatunneilla olivat tottuneet siihen, että kukaan ei halua heitä joukkueeseensa, koska yleensä pallon saatuaan he potkaisevat sen suoraan vastustajalle tai kentän ulkopuolelle ojaan tai pusikkoon, annettiin mahdollisuus osallistua peliin oikeasti. Tosin meitä oli vain kaksi, jotka kirkasimme mukana lenkkikengissä, pyrkien parhaamme mukaan osallistumaan peliin. Tähtihetkimämme seisoi joskus maaliviivalla pallon tiellä, onistuimme syöttämään omille niin ettei vastustaja heti vienyt palloa. Oma tähtihetkeni oli, katkaistessani alimpana pelaajana läpisyötön, joka olisi johtanut varmaan läpiajoon ja maaliin. Hetken epäröin, koska laidasta pallon perään kiiti "Necin" laitahyökkääjä, korviini kantautui "mene, mene vaan!". Epäröintini muuttui päättäväisyydeksi, juoksin kohti palloa, potkaisin sen sydämeni kyllyydestä sivurajasta ulos - "Necin" laitahyökkääjä oli voimaton. Tosiasiassa "Necin" hyökkääjä ei pelannut tilannetta loppuun, vaan soi minulle pienen tähtihetkeni. Tilanteen lauettua

joku kannusti minua, tällaiset pienet onnistumiset tempaisivatkin peliin mukaan: olla rakentamassa kulma- ja vapaapotkutilanteita, siivota maalivahdin torjuma pallo pois rangaistusalueelta, antaa pystysyöttö joka johtaa maaliin. Yksinkertaisesti tuntui vain mahtavalta juosta pallon perässä imaginäärisessä leikin taikamaailmassa, jossa saattoi visioida itsensä suosikkipelaajakseen Goodison Parkille kiihkeään paikallispelein tunnelmaan. Noin tunnin pelin jälkeen ottelu loppui "virallisesti" Necin voittoon 3-2, huomasin paitani olevan hiestä märkänä ja nahkatakki kentän reunalla. "Dankan" ja "Nec:in" ottelussa pelin tiimellys ja aikuisten miesten "oikea" leikki peliasuissaan, merkitsi minulle fanina jotain samaa kuin Colin Cambelin modernin hedonistin kaipaus kokea todellisuudessa niitä draamoja joita haaveillaan päiväunissa (Campbell 1990, 89-90). Vaikka pelasimme Raumalla paikallisen koulun hiekkakentällä, niin leikin taikamaailmassa ainakin imaginäärisesti olin ollut Goodison Parkilla.

Jalkapallo-ottelu oli myös riitti, joka siirsi evertoniaanit arjen ylittävään poikkeustilaan. Kun ennen peliä pelivarusteet oli vaihdettu yleisen puheensorinan vallitessa, niin nyt eräs fani mennessään pukuhuoneen halki saunaan lauloi hiljaa itsekseen: "Together supporting Everton... Duncan Duncan Ferguson...". Yhtäkkiä koko miesjoukko yhtyi siihen, korviahuumaava seka-kuoron möly täytti pukuhuoneen. Kun laulu hetken kuluttua loppui, niin ylityshuutojen ja hurrauksen sekä hetkellisen puheensorinan jälkeen taas joku yksittäinen kannattaja aloitti laulun uudelleen. Nyt kiihkeä yhdessäolo purkautui yhteislauluksi spontaanisti:

Olli: Se on aika erikoinen tilanne, kun me ei olla missään Walesissa, jossa spontaanisti räjähdetään kahdeksanääniseen kuorolauluun, et se irtoa niinkin vaivattomasti ja lisäksi voi sanoa, että poikkeuksellisesti. Esimerkiksi just sen pelinkin jälkeen, ei millään alkoholilla ollu osuutta asiaan - kyllähän suomalaiset humalassa laulaa. Mut me oltiin vasta tultu sinne ja pelattu peli ja oltiin ei nyt niin hikisiä, mutta kylmissään ku oli se tuuli ja mullakin korvaa särki, ku se tuuli puhalsi suoraan korvaan.

Pub Everton

Varsinainen kokouspaikka nk. Pub Everton sijaitsee Rauman laidalla, jalkapallojoukkue Rauman Pallo-Irojen toimiston yläkerrassa. Pub Everton on pieni vanhan puutalon yläkerrassa sijaitseva klubitila. Sisään astuttaessa, heti oven vieressä on hieman kömpelösti maalattuna niin Evertonin kuin Pallo-Irojenkin vaakunat. Klubitilan kattoon on ripustettuna Pallo-Irojen vastustajilta saamia eri joukkueiden viirejä, seinät on vuorattu pelipaidoilla, huiveilla ja julisteilla. Seinälle on myös ripustettuna Everton Supporters Club of

Finland:in perustamisasiakirja. Huoneen ainoan ikkunan peittää Everton-aiheiset ikkunaverhot, joiden kuosi koostuu pienistä Evertonin vaakunoista. Tilan seinustaa kiertää ruskealla samettikankaalla verhoiltu sohva ja yhteen nurkkaan "baaritiskin" ja jääkaapin yläpuolelle on sijoitettu TV ja videot. Tämä pieni ehkä 25 neliön luola muistuttaa kaikessa arkipäiväisyydessään jonkinlaista salaseuran pyhäkköä tai kirkkoa, vaikka se ei ole alkuperäisen liturgian paikka, joka toimitetaan Goodison Parkilla Liverpoolissa (Bale 1991, 131). Pub Evertonia voisi verrata yksityiseen kappeliin, joita renessanssiylimystö rakennutti niin palatseihinsa kuin kirkkoihin yksityistä jumalanpalvelusta varten. Vaikka Pub Everton onkin Pallo-Irojen valmentajan henkilökohtainen projekti ja vastaa edellisessä luvussa mainittua "Everton-huonetta", se toimii Suomen evertoniaaneille kokouspaikkana, jonka arkipäivästä poikkeavassa miljöössä on kirkon ja kappelin tapaan läsnä koko "uskonnollinen" symboliikka, joka aukeaa vain asiaan vihkiintyneelle ja saa merkityksen "uskonnollisessa yhteisössä" ja sen liturgiassa.

Tällaiset fanien pyhätöt voi nähdä analogisina barokin ajan "Wunderkammerille", ihmekammareille. Barokissa niihin kelpasi kaikki uusi ja harvinaisen - ihmekammari oli eräänlainen mikrokosmos ja pienoismalli, kuriositeettikabinetti, jossa kävijä saattoi hahmottaa maailmankaikkeuden ihmeet samassa tilassa, inhimillisten ulottuvuuksien puitteissa. Samalla ne toimivat uuden ajan alussa todistuksena löytöretkeilijöiden ja modernin ihmisen pyrkimyksestä "kerätä maailma". (Koskijoki 1997, 89). Nykykeräilijän kokoelma on myös mikrokosmos jostain hyvin yksilöllisestä projektista, se ei enää edusta koko maailmaa suurena kertomuksena vaan jotain yksilöä kiehtovaa fragmenttia siitä (esim. Gränö 1997). Fanien "Wunderkammerit" ovat samalla tavoin kuriositeettikabinetteja, ne toimivat myös yksilöllisenä muistojen museona, jonne pyhäkön rakentaja säilyttää menneisyytensä eräänlaisina pyhäinjäännöksinä (Eco 1985, 10). Ne ovat valokuva-albumin kellastuneiden kuvien tapaan henkilökohtaisia muistoja kaikesta identiteetin kertomukseen liittyvästä tärkeästä, jostain kerran olleesta ja kadonneesta, mutta sellaisesta joka elää osana tarinaa identiteetistä.

Mini-Goodison

Pub-Evertonissa ilta alkoi oluen myynnin ja nakkiperunasalaatti-iltapalan organisoimisella, jonka jälkeen seuran puhenjohtaja esitteli fanit, koska joukossa on aina jokunen ensikertalainen. Evertoniaanit esiteltiin kuin varsinaiset pelaajat kentällä ennen ottelua, fanit yksilöitiin nimellä ja fanilempinimellä,

jonka moni oli saanut tai itse ottanut oman nimensä liitteeksi, esimerkiksi *Bullens Bulletin* -lehdessä ovat kirjoittaneet: "Duncan" Korkeamäki, "Andy King" Tervonen, Hans "Dixie" Fyhrqvist. Kokouksessa oli paikalla myös mm. "Amokachi", Savon "Kevin Langley", "Cottee" jne. Vaikka eräs faneista olikin varannut "Duncan Ferguson -lisänimen" itselleen, niin monen fanin paidan selässä oli kuitenkin numero yhdeksän ja nimi Ferguson. Duncan Ferguson kantoi tuolloin Evertonin ykköshyökkääjän ysi-paitaa. Maffesolin ajatusta mukaillen, fanilempinimi suosii transsin tavoin itsen hajoamista, ja sen kautta olen osallisenä pienestä toisesta: objektista, gurusta, tähdestä, musiikista, maalauksesta, tunnelmasta jne. (Maffesoli 1995, 128).

Kun pelaajat yksilöidään kentällä pelipaikan sekä tietyn pelillisen roolin että tiettyjen erityistaitojen pohjalta (vapaapotkuspesialisti, pääpelaaja, nouseva laitalinkki, vasenjalkainen jne), niin fanit yksilöitiin jonkin Evertoniin liittyvän erityisominaisuuden tai Everton "highlightsin" kautta: eräs oli syntynyt samana päivänä kuin Pat Nevin, eräs oli tavannut Neville Southalin, toinen Evertonin puheenjohtajan, joku oli ollut paikalla kun Everton voitti Leedsin 6-1 jne. Everton - huoneen rakentaja esiteltiin osuvasti "hemuliksi" Tove Janssonin *Muumipeikko* -kirjojen keräilijän Hemulin mukaan.

Minut esiteltiin valokuvaajaksi, ensimmäisessä fanitapaamisessa olinkin kuvaamassa "evertoniaaneja" valokuvaajan lopputyötäni varten. Lisäksi yhdistyksen puheenjohtaja muisti mainita, että minua oli haastateltu Goodison Park -radioaseman ensimmäiseen lähetykseen ollessani Liverpoolissa 1995. Vaikka valokuvaus, kuten myös sosiologia ovat institutionalisoituja ja legitiimejä syitä mennä kurkistelemaan muiden ihmisten elämää, niin oma faniuteni auttoikin sulautumistani joukkoon, en ollut vain valokuvaaja tai sosiologi, joka objektiivisesti etäännyksen tarkkailee muiden elämää.

Tapaamisen varsinainen "ohjelma" strukturoituu yleensä illan ja oluen kuluessa, koska mitään formaalia ohjelmaa ei Evertonin ottelun katsomisen lisäksi ole.

Timo: (...) ja tota, eihän nyt mitään sellaista hirveen kiinteää ohjelmaa oo, muuta ku jotain Everton-otteluita katsotaan. Se on vaan sellaista paikallaan oloa. (...) Ehkä se on tällainen sielun veljien tapahtuma.

Vaikka useat ilmoittautuivatkin anglofiileiksi, niin olut oli Karjalaa ja väkevät Koskenkorvaa. Tärkeintä oluessa varmasti oli se, että se nousee päähän ja että se ei ole Carlsbergiä, koska Carlsberg on ollut Evertonin paikallisvastustajan sponsori. Tapaamisessa 1997 eräs faneista esitteli kehittelemänsä "Duncan Ferguson-drinkin": yksi osa Toffeesnapsia, koska Evertonin lempinimi on "The Toffees" ja yksi osa skottiviskiä, koska Ferguson on kotoisin Skotlannista.

Toisaalta pelkkä juopottelu ei ole kokoontumisen tarkoitus, vaikka tapahtuman luonteeseen kuuluukin tietty humaltuminen, mutta tapaamisessa humallutaan erityisesti Evertonista ja jalkapallosta. Alkoholi siirtää fanit kätevästi arjesta tiettyyn poikkeustilaan - yhteiseen liturgiaan. Pelkkä miesporukassa juopottelu ei muodosta kokoontumisen sisältöä ainakaan fanien mielestä:

Olli: Se mikä on niin ku tämmöisissä suomalaisissa eri yhdistysten tapaamisissa on tämä kaljan juonti porukassa, ni se ei jaksakaan kantaa kovin pitkälle, sitä kaljaa voi juoda missä tahansa. Minusta tuntuu, ettei se varsinaisesti pääasia siellä oo ollutkaan, sehän on ollut hirveen siistiä.

Tapaaminen rakentuukin erilaisten seremonioiden varaan. Esittelyjen jälkeen fanit jakoivat juhlallisesti eroavalle puheenjohtajalle tinauopin, johon oli kaverrettu "ESCF 1992-1997", josta puheenjohtaja liikuttui lähes kyyneliin. Myös "Duncan Ferguson-drinkki" julkaistiin ja maistettiin virallisesti. Kokouksessa on myös ensimmäisen kerran virallisesti julkaistu Osmon säveltämät ja sanoittamat Evertonin kannatuslaulut: "Forever Everton" ja "Raise Your Voice for Everton", jotka sittemmin on julkaistu Everton Forever cd:llä. Vuonna 1995 jäsenille jaettiin laulujen sanat ja niitä opeteltiin kuuntelemalla cd-levyä edestakaisin ja hoilaamalla yhteisesti. Itse asiassa illan varsinaiseen ohjelmaan kuuluu yleensä aina joku "vetonaula" (harjoitusottelu, kansainvälisyys, levynjulkaisu jne.). Tapaamisen kohokohta on kuitenkin itse Evertonin ottelun seuraaminen, joillekin faneille kokouksessa nähty ottelu oli jopa ainoa sillä kaudella nähty ottelu:

Olli: Meillä on ollut muutamia kertoja tämmöisiä vetonauhoja, esimerkiksi 95 pystyttiin tuoreeltaan näyttämään Englannin Cupin välierä Everton-Tottenham ja cupin kuudennen kierroksen ottelu Everton-Newcastle, joita kukaan ei ollut nähnyt. Hans oli hankkinut ne nauhat. Ja nyt tänä vuonna(97) meillä oli näytettävissä aivan tuore Everton-Liverpool -ottelun nauha, jonka mä olin tilannut yhdeltä kaverilta Norjasta lainaan siksi ajaksi. Et tämmöisiä näin, et siinä mielessä siinä oli jotakin tämmöistä uutisarvoa.

Kokoontumisen ilmapiiristä kertoo paljon se, että ollessani paikalla Englannin liigassa ottelut olivat siirretty sunnuntaille ja evertoniaanit katsoivat videolta viikon kaksi vanhoja Evertonin otteluita. Jokainen fani tiesi otteluiden lopputulokset, maalintekijät, maalien minuuttimäärät sekä pelin muut tapahtumat, jotka oli luettu useaan kertaan lehdistä ja netistä. Minua harmitti, sillä en uskonut, että nämä nauhoitetut ottelut nostattavat kovinkaan intensiivistä tunnelmaa, koska lopputulos on jo kaikkien tiedossa. Tuntui kuin aloittaisi lukemaan dekkaria sen jälkeen kun kirja-arvostelusta on lukenut, että hovimestari teki sen. Kuvittelin, että ottelua seurattaisiin kuin managerien taktiikkapalaverissa analysoiden pelitapahtumia kelaten nauhaa edestakaisin - "pseudomanage-

roiden”.

Kuitenkin ennen videon katselun aloittamista eräs faneista kaivoi kassistaan voileipäpaketin ja termospullon vierestä siististi viikatun lähes 20 vuotta vanhan Everton-lipun: ”1878-1978 - 100 Years of Magic”, jonkun kaulaan ilmensyi ”School of Science”- tekstillä varustettu huivi, eräs faneista veti päähänsä sinivalkoiseen Cup-peruukin, koska kyseessä oli cupin ottelu. Itse asiassa ottelua seurattiin ikään kuin se tapahtuisi suorana - ikään kuin Everton voisi ilman intensiivistä kannustamista Raumalta hävitä ottelun. Pompittiin - laulettiin - huudettiin - kiroiltiin - haukuttiin tuomaria - toistettiin Evertonin nimeä kuin mantraa. Tunnelma oli kuin stadionilla, ainakin se vastasi ”oikean” pelin tunnelmaa, nauhaa ei kelailtu, vaan fanit näyttivät aidosti nauttivan pelin tunnelmasta ja yhdessäolosta kiihkeässä käymistilassa, jossa oli jotain samaa kuin ensimmäisen ESCF-tapaamisen ”autenttisessa” tunnelmassa, jolloin TV:stä katsottiin suorana ottelua Manchester city - Newcastle ja teksti-TV:n kautta odotettiin tilanteiden kehittymistä ottelusta West Ham - Everton:

Olli: Me oltiin ekaa kertaa tapaamisessa ja ihmiset ei hirveen hyvin tunteneet toisiaan ja tunnelma oli vähän tämmöinen näin. Ja silloin, ajassa 71 minuuttia ki-lahtaa, Tony Cottee on tehnyt 1-0 Evertonille West Hamin kentällä. (innostuen) Ni se tuuletus oli varmasti, se tuuletus oli niin ku, en sano, valtavampi, mutta yhtä valtava, ku niitten Evertonin Die Hard -kannattajien siellä Upton Parkilla Lontoossa, kun pallo meni verkkoon. Ni, et NYT. Siis katto nousi 2 metriä siitä huudon määrästä ja se tuuletus oli aivan uskomaton. Tunnelma oli alunperin ihan allapäin, mutta sitten ku se tuli, se oli elintärkeä se voitto, se oli yks voitto jonka takia säilyttiin sarjassa. Ku ajattelee sitä, että jos oltas hävitty se ottelu, niin kyllä olis tunnelmat olleet ihan toiset - se oli juhlan paikka.

Ottelun seuraaminen samanhenkisessä porukassa eroaa jalkapallon ja tulojen seuraamisesta yksin kotona. Yhdessä muiden kaltaistensa kanssa ottelun seuraaminen jäljittelee stadionelämyksen karnevalistisia ja transgressiivisiä puolia. Humalluttaessa niin oluesta kuin itse ottelunkin seuraamisesta, niin humalan tapaan subjektiviteetin ja identiteetin rajat häilyvät, omiin toimiin ei enää pidetä kriittistä tai kontrolloivaa etäisyyttä. Tapaaminen ja Evertonin ottelun seuraaminen porukalla merkitseekin faneille jonkinlaista stadionelämyksen korviketta, eräs faneista totesikin, että ”sitähän se on, sanan varsinaisessa merkityksessä”. Tapaaminen on konkreettisimmillaan Maffesolin kuvaamaa alkuvoimaista nautinnollista yhdessäoloa, jonka tunnusmerkkinä on kiihtynyt lähes orgiastinen tunne, jonka Maffesoli itsekin on usein paikantanut urheilufaneihin (Maffesoli; 1995, 73; 1996, 140; 1997, 24). Tällainen bakkanaali ”Bacchus fédérateur” liittää meidät jumaliimme (Maffesoli 1997, 34) ja merkitsee uutta postmodernia tilannetta, jossa modernin rationaalisuuden ja utilitarismin paikalle astuu yksilöiden tavoitteleva nautinto, hedonistisuus, elämyksellisyys ja imaginaarinen. Tässä piilee jotain vanhakantaisen transsin tapaista, jonka pää-

asiallisena tehtävänä on vahvistaa samoista mysteereistä ammentavien yhdessä olemista, yhdessä kokemisen hurmiota. (Maffesoli 1995, 23-24) Eräs faneista kiteyttikin kokouksen merkityksen seuraavasti:

Olli: Melkein kaikki on aikuisia. (...) Et kun kyse on sillä tavalla aikuisista miehistä, ni se on semmoinen paikka ja tilaisuus missä saa ihan rauhassa heittäytyä lapseksi ja sillä tavalla lapsellisen innostuneeksi tämmöisestä täysin toisarvoisesta seikasta, niin ehkä siinä ei sitten tule minkäänlaista tarvetta, sortua banaliteetteihin. Voi liidellä sillä korkealla tasolla.

Everton miehisenä vapauden valtakuntana

Jalkapalloon, tosin italialaiseen Interiin rakastunut kirjailija Jukka Pakkanen on kommentoinut omaa suhdettaan jalkapalloon kirjassaan *San Siron uneksija*: "Mieheissä on yhdeksänkymmentä prosenttia poikaa, lasta; loppu on selittämätöntä, metafysiikkaa. Mitä enemmän olen elänyt, sitä herkemmin jalkapallo vapauttaa minussa suuria tunteita onnesta sääliin ja siitä syvemmältä auttaa minua ymmärtämään itseäni; sitä useampia kerroksia - elämää itseään - jalkapallosta löydän." (Pakkanen 1990, 95)

Urheilun suureen kertomukseen on kiteytyneenä tietty maskuliinisuus, jopa niin, että urheilu näyttää yhdeltä sukupuolisen diskriminisaation välineeltä (Sloan 1979, 220), kentältä jonne naisilla ei ole asiaa, sillä urheilun suuressa kertomuksessa naiset on asetettu marginaaleihin ja sivustaseuraajan rooliin. Urheilukentällä onkin luonnollista naisten asema "toisena", heikompana ja urheilullisesti huonompana sukupuolena (Tiihonen 1994, 243). Esimerkiksi Everton-yhdistyksessä viidestäkymmenestä jäsenestä vain yksi on nainen, tosin hän ei ollut kertaakaan käynyt yhdistyksen fanitapaamisessa Raumalla. Naisten jäsenyydelle ei kuitenkaan ole minkäänlaisia muodollisia esteitä:

HH: Niin, no voitko kuvitella, että sinne kokoukseen tulisi joku tyttöystävänsä kanssa?

Olli: Ilman muuta voin kuvitella. Siellä kenenkään naispuolisen ei tarvitse vaivautua. Siellä ei mitään törkeyksiä puhuta, eikä semmoisia, tai eihän?? En mä oo huomannut, että kellään ois mielessäkään mitään semmoista. (...) Siinä mielessä, ni kyllä tottakai, jos joku tulis tyttöystävänsä kanssa tai vaimonsa kanssa, kun se vaan kestäisi sitä, että puhutaan vain Evertonista.

HH: Niin, pitäisi olla aika innostunut.

Olli: Pitää olla aika innostunut, että kestää sen.

Grönfors on todennut, että miesten ystävyysuhteiden muodostumiselle on kaksi estettä: miehisestä kulttuurista johtuva jatkuva kilpailu sekä homoseksuaalisuuden pelko, siksi miesten ystävyysuhteet ovatkin enemmän tarkoituksen-mukaisuus- kuin tunnepohjaisia (Grönfors 1994, 71). Everton mer-

kitsee asiaan vihkiytyneille miehille kuitenkin tietynlaista kommunikaatiokanavaa, jonka avulla evertoniaanit voivat turvallisesti etsiä yhteyden toisten miesten kanssa ja kokea "oikeaa" miehisyyttä "legitiimisti" maailmassa, jossa naisten asema on jatkuvasti parantunut ja "tosimiehen" tulkintojen rinnalle pyrkii koko ajan uudenlaisia tulkintoja miehisyydestä, samalla kun myös urheilun maskuliinisuus säröilee (Tiihonen 1994).

Urheilu on yksi miehisen vapauden valtakunnista (vertaa Alasuutari 1984), johon miehet ovat pienestä pitäen kasvaneet. Urheilu ja sen seuraaminen korvavat arjen villillä ja elinvoimaisella todellisuudella, jossa reilupeli, veljeys ja oikeudenmukaisuus toteutuvat. Sen imaginääriseen maailmaan voi helposti uppoutua sohvalta lojuen tai sulkeutuen rivitalossaan omaan "Everton-pyhäkköön" ottelun ajaksi, paeta niin jäkättävää vaimoa kuin ahdistavaa pomonakin. Urheilu ja penkkiurheilu ovat kuitenkin legitiimejä alueita, verrattuna esimerkiksi ravintoloiden kosteuteen:

Timo: Se et mä käytän tähän aikaa, ei aiheuta mitään ristiriitaa kotona. Vaimo ei oo niskassa huutamassa, että eiks tää naurettava pelleily jo loppu.

Vaikka fanius onkin suhteellisen viatonta, se johtaa kotona vain harvoin minkäänlaisiin kriiseihin, koska:

Hannu: Tietenkin vaimot vähän... No ei, kyllä ne ymmärtääkin sit mistä on kysymys, ne tietää minkä takia... Nää miehet tuntee toisensa ja... paljon sit keskustellaan, miehet keskustelee näistä. (...) Niin, kyllä se siinä mielessä hyväksytään perheessä. Mut kyllähän se vie kumminkin aika paljon aikaa multakin, että nää... Ku mää tutkin näitä Everton juttuja ja muita liiga-historia juttuja, niin saatan uppoutua niihin tunti-kausiks. Ja sitten se, että niihin rahaakin menee, niin kyllähän se aiheuttaa ristiriitajaki perheessä.

Eräs haastateltavista kuitenkin tunnusti, että fanitapaamisessa vietetty viikonloppu on aiheuttanut keskustelua:

Olli: Siis ihan totta, ku mä menin ekaa kertaa siellä Raumalla käymään, ni, ni Tiina saako tämän sanoa? (huutaa vaimolle) Tiina? ... Niin no, heh heh, en mää tiä. Sillon esimerkiks vaimolla oli vielä selvästi tämmöstä epäilystä ainakin, että mitä siellä oikeen hommataan, että mitä sitä yleensä hommataan, kun miehet kasaantuu porukalla yhteen.

Habitat: Goodison park

Everton Supporters Club of Finland kerää yhteen samanhenkistä porukkaa - miehiä, jotka kokevat olevansa todellisia kannattajia - "died in fool Evertonian".

Olli: Me ei oo koskaan silleen kynsin hampain revitty niitä jäseniä, vaan se on ollut enemmän sellaista, että kun Everton kannattajia ei oo niin paljon, koska Everton ei oo semmoinen joukkue, jota seurataan muodin takia. Tähän on niin ku valikoitunut oikeistaan, se kannatuksen laatu on ollu sitten suurempi ku se määrä. Eli siis se vaikutin varsinaisesti oli siihen niin ku tämmöinen "kaikkien maiden proletaarit liittykää yhteen" (naurahdus), siis saada päästä yhteyteen muitten Evertonin kannattajien kanssa.

Yksilöllistyvässä maailmassa ihmiset yksinkertaisesti kaipaavat kaltaistensa yhteyteen. Risto Eräsaaren mukaan nykyajalle on tyypillistä huutava pula sosiaalisista ja moraalisisista integraatiovälineistä (Eräsaari 1988, 189). ESCF on puhtaasti yhden asian liike, samanhenkisyys perustuu posttraditionaalille yhteisöille tyypillisesti vain yhden yhteisesti jaetun idean pohjalle:

HH: Miten ymmärrät ESCF -yhdistyksen - mikä on sen tarkoitus?

Keijo: No, se on tää seuran kannattaminen. Ja siitä niin ku... samanhenkinen, en mää tiiä, onks se nyt samanhenkistä porukkaa loppujen lopuksi, ku eihän sitä yhdistä mikään muu kuin tää yks asia, mutta muulla tavalla samanhenkistä. Mut se nyt riittää tietysti tossa, kerran vuodessa kokoonnutaan, ni riittää se ykskin yhdistävä tekijä.

ESCF-yhdistys on koonnut yhteen ja tehnyt tietoiseksi Everton-fanien post-traditionaalinen yhteisön, joka ennen yhdistystä on elänyt posttraditionaalille yhteisöille tyypillisessä pluralistisessa ignoranssissa (Noro 1991, 241). Moni haastatelluista kertoikin, että ei tuntenut yhtään Evertonin kannattajaa ennen yhdistykseen liittymistään, vaikka ystäväpiiriin kuuluikin yhtä vihkiytyneitä faneja, niin he tavallisesti kannattavat jotain muuta joukkuetta. Usein tällaisia löyhiä yhteisöjä yrittää kontrolloida ja hallita, "ajaa heidän asiaansa", lukuisat erilaiset yhdistykset. Posttraditionaalinen yhteisön erityisyys on vain aniharvoin palautettavissa siitä elävään yhdistykseen. (Noro 1991, 242).

Itse asiassa ESCF toiminta on alkuinnostuksen jälkeen pikkuhiljaa hiipunut. Puheenjohtajan vaihdoksen jälkeen Bullens Bulletin ilmestyi ensin vain neljä kertaa (ennen kuusi) ja vuonna 1998 kukaan ei enää kerännyt jäsenmaksuja, mutta Bullens Bulletinista julkaistiin yksi nk. juhlanumero, myös fanitapaaminen järjestettiin Raumalla edellisten vuosien malliin. Eräs faneista kommentoi:

Olli: Tän klubin merkitys on nyt vähentynyt aivan olennaisesti, siis vielä pari-kolme vuotta sitten tää saattoi olla monille ainoa kunnollinen uutislähde. (...) Veikkaaja-

lehti, ni eihän se mitään Evertonista koskaan kirjoittanut. (...) Se oli monille ainoa olennainen tietolähde, mut nyt sitä puskee joka tuutista tietoa tai kaikki jotka todella haluaa tietoa, ne pystyy sitä hankkimaan paljon helpommin. Sijainti ja tämmöiset ei oo enää merkkää ja kielitaitokaan ei välttämättä oo monille ongelma, että monista paikoista saa tietoa, just internetin välityksellä. Mä en sano, että internet tämän homman on syönyt, sillä ei oo suoranaisesti mitään tekemistä sen kanssa. Mut kyllä se tavallaan tekee tarpeettomaksi tämmöisen klubin. En mää oo katkera siitä, että jos tää homma nyt tässä loppuu vuoden sisällä, ihan siitä syystä, että sittenhän tää on täyttänyt tehtävänsä, ihmiset on päässeet sen verran jyvälle Evertonista. Ne, jotka siitä on kiinnostuneita ovat saaneet siitä todennäköisesti jotakin.

Yhdistyksen merkitystä on myös rapauttanut henkilökohtaisten ystävyys-suhteiden syntyminen, erityisesti niiden yhdistyksen jäsenien välille, joiden kulttuurinen pääoma (akateeminen koulutus) ja perhesuhteet (avio- tai avoliitto sekä erityisesti se, jos perheessä on samanikäisiä lapsia) lankesivat yhteen. Myös yhteinen asuinpaikka on vaikuttanut ystävyys-suhteiden syntyyn. Yhdistyksen kautta on löytynyt samanhenkisiä kavereita joiden kanssa voi keskustella Evertonista ja käydä oluella tai jalkapallo-ottelussa ja joille voi tohtorin väitöksen kunniaksi lahjoittaa Everton Forever CD-levyn. Näissä ystävyys-suhteissa ei enää ollut kysymys vain miesten ystävyystyöstä, vaan usein koko perhe vieraillee isän Everton-ystävien luona.

ESCF-yhdistys ei ole faneille baumanilainen kotipaikka, sillä faneille itse fanius toimii toiminnan "lavasteina", jossa merkityksenanto tapahtuu ja jonka kautta voi suhtautua koko elämään (Bauman 1992, 190-191). Faniudella, kuten kotipaikallakaan ei ole mitään ehdotonta päämäärää tai oppia, vaan ne perustuvat johonkin hyvin yleiseen ideaan ja pyrkimykseen "kannattaa Evertonia". Faniutta määrittelee tavallaan faniuden määrittelemättömyys - yleisen idean väljyys ja määritelmiä laativien auktoriteettien puuttuminen.

Hannu: Mäkin oon joskus kirjoittanut semmoisen jutun tohon Supporteriin, että jokainen saa olla semmoinen kannattaja ku haluaa olla. Semmoiseen ei sovi lähtee, mitä täs vois tulla, että et sää oo mikään aito tai kunnon kannattaja, että jos et sää vaikka kuuntele radiota tai tilaa jotain kotiohjelmia tai kuulu, mihin mää en niinku kuulu, tohon Evertonin... siihen World Wide Fan Clubiin... Et tota, mun mielestä, jokainen on sillä panoksella mukana ku haluaa olla ja mikä tuntuu ittestä sopivalta. Mut on tähän hommaan oikeistaan vetäny vaan joku tämmöinen sisäinen pakko, tai en mää ny tiedä, mut semmoinen halu. Halu seurata näin tiiviisti, ettei siinä mikään muu vaikuta.

Baumanin mukaan toimijat ovat suhteellisen riippumattomia kotipaikan suhteen. Kussakin habitatissa he ryhmittyvät erilaisiksi toimintapiireiksi, jotka myös ovat suhteellisen riippumattomia yleisen idean suhteen ja perustuvat yhden asian ympärille. (Bauman 1992, 192) Tulkitsen ESCF:n juuri tälläiseksi toimintapiiriksi, jonka roolina on tarjota välineitä ja kuvitteellisia sedimenttejä yksilölliselle itsen määrittelylle (self-definition) (Bauman 1991, 249). Näissä pienissä kotipaikan toimintapiireissä tuotetaan ja vahvistetaan vain samanlaistavia

tekijöitä ja muut suljetaan pois:

Keijo: Jotenkin tuntuu, että sitä ei kokonaisuudessa yhdistä oikein mikään muu ku Everton. Onhan se nyt tietysti, jotkin henkilöt sopii hyvin yhteen... En mä nyt voi sanoo ainakaan, et mua yhdistäs oikeistaan mikään muu silleen, siellä juuri kehenkään. Aivan eri aloilta ku ollaan ja varmaan mielipiteetkin on aika. No en tiedä, kun se on lähinnä sitä jutustelua vaan siitä yhdestä aiheesta.

HH: Evertonista?

Keijo: Niin. Vaikee sanoo, et ees mitä se sitten muuten.

HH: Voisiko siellä puhua omista murheista?

Keijo: Jos murheita on niin ne liittyy sitten tähän peliin - hahhehahaaa.

HH: Entäs politiikka?

Keijo: Ei varmasti.

Tapaamisessa fanit väittelivät "School of Sciensista", "Dock Warsista" ja "Wing backeistä". Vaikka väittelyt olivatkin kiihkeitä, niin tätä "pseudomanagementointia" lemasi tietty sopuisuus, yhteinen huoli Evertonin menestyksestä. Tapaamisessa olikin salittua vain Everton-fanius. Umberto Eco (1985) näkee urheilupuheen eräänlaisena demokraattisena jutusteluna, jossa kenellä tahansa on oikeus esiintyä asiantuntijana, toisin sanoen kommentoida ja arvioida pelin tapahtumia. Urheilupuheeseen liittyykin Econ mielestä tietty sosiaalinen kontakti, itse jutustelu on pohjimmiltaan vain kontakteja ilman viestiä. (Eco 1985, 205-207)

Yhdistys synnyttää yhdenmukaisen normiston, joka ei sinällään tuota faniutta vaan vahvistaa jo olemassaolevaa ja yhteisesti jaettua Everton-fanin identiteettiä. Samalla koko ajan merkityksellistetään sitä, mitä on olla Evertonin kannattaja Suomessa. Kokouksen viikonloppuna pelattiin jääkiekon MM-kisoja ja eräs uusi jäsen halusi katsoa televisiosta Suomen peliä - niin televisio suljettiin välittömästi. Erä faneista kommentoikin asiaa jälkeinpäin:

Timo: Mun täytyy sanoo, että mulle se toinen kerta oli siinä mielessä nihkeämpää, koska silloin oli ollu nää jääkiekon MM-kisat. Ja se tuntu olevan toisille niin kauheen tärkeä juttu, mitä se taas ei mulle ollu, että pitäisi koko ajan huutaa täysiä "Det glider in". Jossain määrin häiritsti se. Mää en enää kokenut sitä niin hyvänä tapahtumana. Et tota, kannattakoon vaan Tapparaa jos haluaa, mutta miten se sitten liittyy Evertoniin.

Fanaattinen asennoituminen oman joukkueen menestykseen, joka tietyissä olosuhteissa voi johtaa jopa väkivaltaan on osa englantilaista jalkapallokulttuuria, jossa fanit ainakin itse näkevät itsensä keskeiseksi osaksi joukkuetta (Finn 1996 101). Samalla tavoin suomalaiset Everton-fanit pyrkivät rakentamaan omasta joukkueestaan osan omaa sosiaalista identiteettiään. Flow-kokemukset sallivat avoimen jaetun kollektiivisen emotionaalisuuden, joka vahvistaa sosiaalista identiteettiä. Fanit satsaavat intensiivisesti oman joukkueensa menestymiseen, aivan kuten pelaajat ja managerit. Tämä identifioituminen tuottaa kannattajien mielissä kokemuksen, että he ovat joukkueelleen yhtä tärkeitä kuin

itse pelaajtkin. Gerry P. T. Finnin mielestä tämä yhteisöllisyyden kokemus on keskeinen osa jalkapallo-faniuden elämyksellisyyttä. (Finn 1996, 105-109)

Janne: Joo, kyllä. Ja sit, siihen joskus joku aina hymähtää, "mikä ihmeen "me"?" "Ethän sää oo... ethän sää kuulu, ethän sää oo mikään Evertonin varsinainen pelaaja?" tai jotain tämmöistä. Mut yleensä tulee vaistomaisesti heitettyä se "me", tavallaan, jotenkin sitä tuntee, et ittekin on osa sitä juttuu.

Fanit ovatkin joukkueen kannalta niin kuluttajia, joiden taloudelliset uhraukset pitävät jalkapallobisneksen pyörimässä, kuin myös osa itse tuotetta englantilaisen jalkapallon tunnelmaa ja autenttisuutta:

Olli: Viime vuoden siis toissa kauden kausivideolla näytetään kun Everton pelaa cupin uusintaottelua Stockportissa ja tulee 2-2, eiku 2-1 johtomaali, ni siinä näytetään Evertonin kannattajia, jotka juhlii siinä maalin takana. Siinä semmoinen vähintäänkin keski-ikäinen rouvashenkilö, hyppi siinä maalin vieressä kaikkein innostuneimpana ja onko sillä vielä joku muovikassi kädessä, ja se on siis matkan päällä, että se on tullu jostakin kauempaa mahdollisesti, tuskin se Stockportista välttämättä, aika pieni osa varmasti Evertonin kannattajista asuu Stockportissa. Ni sillä on mahtava meno päällä siellä, mut Suomessa se ei oo sillä tavalla kansan kulttuuria koskaan ollut tuo urheilu, että, et naiset olis kannattajia varsinaisesti.

Osana tuotteistettua urheilua fanien rakastamat pelaajat voidaan myydä, managerit vaihtaa ja perinteisten stadioneiden tilalle rakentaa uusia enemmän katsojia vetäviä "megagoodisoneja" vain historia, muistot ja legendat säilyvät fanien ohella. Englantilaisessa jalkapallossa tietty traditionaalisuus on yhä kunniaa, toisin kuin esimerkiksi NHL-jääkiekossa, jossa seurat voivat vaihtaa kotikaupunkejaan ja joukkueiden logot ja jopa nimet voidaan muuttaa.

Olli: Kaikki mikä liittyy siihen historiaan, se on hirveen tärkeätä. Oikeistaan siis jos sanotaan mikä on Everton? Onks se Everton Goodison Park vai onks se 11 pelaajaa tai se manageri tai ne kannattajat? (...) Everton on tietysti se sen historia ja tulevaisuus, mutta tulevaisuutta me ei vielä voida nähdä. Eli kyllä historia siinä mielessä on hirveen tärkeä, koska sehän se muodostaa sen, mikä se Everton on. Dixie Dean on, ei voi sanoo, että Dixie Dean on Everton, mutta että joku Dixie Dean on niin tärkeä osa Evertonin historiaa, että se on tärkeä osa Evertonia. Et siinä mielessä mulle on hirveen tärkeätä tietää, että Everton on perustettu 1878, St. Domingon luostarissa tosin eri nimellä, mut kuitenkin nää on mulle olennaisia asioita. (...) Evertonin kannattajille menneisyys ja historia on keskimäärin hirveen tärkeitä. Ja Everton on suuri, siis isokokoinen joukkue, sillähän on valtava kannatuspohja Englannin olosuhteissakin, niin ei tartte kun katsoo yleisömääriä siitä huolimatta, että menestys on ollut huonoa. Minkälaisista on menestys sitten jos liigamestaruuksia taas alkaa tulla, sitten kun nämä muodin seuraajat lähtee mukaan, niin sitä sopii ihmetellä. Everton on semmoinen seura, jonka kannattajat ovat yleensä erittäin uskollisia.

Itseasiassa jalkapallofanien kotipaikkaan liittyy tietty usko faniuden pysyvyyteen ja uskollisuus kannattamalleen seuralle, mikä on omaksuttu brittifaneilta:

Janne: Tossa Virkkalan kirjastossa oli joku tällöinen aika paksu englanninkielinen kirja, mikä kerto yleensä tästä jalkapallokulttuurista Englannissa. Siellä oli kaiken maailman kannattajalauluja ja kaikkea. En mä tiedä, lähtikö se siitä jotenkin. Mä katoisin vaan, että siinä oli joku semmoinen mielenkiintoinen valokuva, missä oli joku vanha pariskunta, aivan selvästi näki, et ne oli aivan fanaattisia Evertonin kannattajia. Koko niitten kämpä oli niinku... kaikessa oli jotain Evertoniin liittyvää. Sitä roinaa oli aivan aivan mielettömästi, hyvä kun ne mahtu itte sinne. Et kyl jumalauta kaiken maailman hulluja niit on. Sit mä aattelin, et kyl tossa seurassa täytyy jotain mielenkiintoista olla, ku ihmiset tolleen tärähtää.

Brittiläinen jalkapallokulttuuri on usein tulkittu perinteiseksi työväenluokkaiseksi kulttuuriksi, jossa kulttuurin arvot välittyvät sosialisatiossa isiltä pojille. Joukkueiden otteluohjelmissa on tyypillisesti fanien ottamia valokuvia vastasyntyneistä lapsista peitettynä "oman joukkueen" pelipaidalla, esimerkiksi Evertonin otteluohjelmassa 1.4.1995 on kuva kuusi viikkoisesta Laura Burtonista setänsä sylissä Evertonin pelipaita päällä. Näin näyttää helposti siltä, että englantilaiset todellakin syntyvät tietyn joukkueen väreissä. Suomalaisille Everton-fanius on toisaalta "kevyttä" yhteisöllisyyttä, josta ainakin teoriassa on helppoa kävellä ulos, jättää ESCF:n jäsenmaksun maksamatta ja mennä vaikka elokuviin. Mutta brittifanien tavoin suomalaiset fanit ovat kantaneet faniutta mukanaan jo varhaisesta nuoruudesta lähtien, tosin he ovat sosiaalistuneet jalkapallokulttuuriin pääasiassa television ja radion kautta. Suomalaisille faneille omasta joukkueesta on myös rakentunut jotain identiteettiä kuuluvaa, jotain kohtalon omaista, eräs faneista lähes suuttui, kun kysyin voisiko suosikkijoukkuetta vaihtaa. Fanikulttuurissa tällainen kysymyksenasettelu ei ole mahdollista:

HH: No voisitko sää ajatella, että sä vaihtaisit seuraa?

Timo: Hih Hih. Onks toi vakavissaan esitetty kysymys? (HÄMMÄSTYEN)

HH: Kyllä.

Timo: Oikeesti?

HH: Kyllä.

Timo: Musta se kuulostaa ihan kummalliselta. Miten sitä vois ottaa itteensä vakavasti? Ja miten sitä, mistä sen nyt löytäisi sen kiinnostuksen, et se ois niin suuri juttu?

Maffesoli tulkitsee faniuden kaltaiset intohimon ja sitoutumisen postmodernille tyypilliseksi sarjaksi "perättäisiä vilpittömyyksiä", joihin ihmiset antautuvat kokonaan (ammatin harjoittaminen, ideologia, rakkaussuhde), mutta peiliin pantu autenttisuus on vain hetkellistä, ja sen saturoituessa aletaan jo etsiä toista roolia, johon sitoudutaan aivan yhtä autenttisesti. (Maffesoli 1995, 92) Ilman tätä "rakkauden kaltaista" sitoutumista fanius olisikin vain penkkiurheilua tai veikkaamista - ei todellista faniutta.

Fanit rakentavat näitä tulkintoja itse omissa toimintapiireissään: ESCF:n kaltaisissa riippumattomissa kannattajayhdistyksissä, erilaisten fanzine-julkaisujen kautta sekä internetin keskustelufoorumissa. Internetissä voi myös

konkreettisesti testata oman faniutensa: Evertonin kotisivuille oli linkitettyinä kahden brittifanin kotisivuilleen suunnittelema "Evertonian Test - 100 Things Every Evertonian Should Have Done" (<http://evertonfc.merseyworld.com/fans/efctest.html>), jossa "kohtuullisella" (51-75/100) pistemäärällä saa tulokseksi: "There's still work to do before you are one of the ultimate supporters, but you can quite proudly call yourself a real supporter."

Erityisesti suomalaisten kannattajien Everton-identiteetti rakentuu median välittämien merkitysten kautta. Kaikilla haastatelluilla oli videohyllyssään BBC:n tuottama The Official History of Everton F.C., josta voi katsella: 1920-30 -lukujen Everton-legenda Dixie Deanin maaleja tai kuinka hullaantunut Evertonin kannattaja juoksee kentälle Evertonin tasoitettua FA-cupin loppuottelun Sheffield Wendsdaytä vastaan Wemblyllä 1966 tai kuinka 1960-luvun "The Golden Vision": Howard Kendall, Alan Ball ja Colin Harvey pyörittävät peliä manageri Harry Catterickin johdolla. Videon lopussa Evertonin 1980-luvun menestysvuosien puheenjohtaja Sir Philip Carter lausuu:

"Everton has a style and limits, but is question quality, reliability, dependability all those things, which we look for in life generally. I think, there are all importat in this club. I think this club has tremendeous tradition."

Johon 1950-luvun pelaaja Dave Hickson jatkaa:

"Everton is someting Magic, you know about it and I am just an evertonian, thats all."

Vaikka suomalaiset kannattajat kuuluvat omaan Everton-fanien face to face -yhteisöön ja ovat käyneet Liverpoolissa Goodison Parkilla ja jopa tuntevat joitain paikallisia kannattajia, niin kuitenkin suomalaiset Everton-fanit elävät "pluralistisessa ignoranssissa" suhteessa kaikkien Everton-fanien muodostamaan posttraditionaaliin yhteisöön (Noro 1991, 241). Yhteisöllisyys perustuu kuitenkin tietyn nautinnollisesti jaetun yhteisen idean varaan, mikä saa ilmauksensa niin stadionilla kuin televisionkin äärellä, sekä fanikokouksen kaltaisessa yhteisessä liturgiassa (Bale 1991, 131), mutta myös fanien kokoontuessa lauantai-iltana "yksin" television, radion tai teksti-TV:n äärelle - tietoisena muista kaltaisistaan. ESCF:n jäsenten kohdalla se saa konkreettisen ilmauksen TV2:en Englannin liigan selostajien kommentoimissa Evertonin menestystä ja suomalaisten fanien omistautumista asialleen.

Michel Maffesolin mukaan televisioruutu suosii tietynlaista yhteisöä, joka voi olla niiden yhteisö, jotka katsovat televisiota yhdessä jossakin tietyssä paikassa (koti, kahvila, julkinen paikka tai ESCF:n kokous), mutta se voi olla myös

kaikkien niiden yhteisö, jotka jonkin maan sisällä tai joskus koko maailmassa liikuttuvat yhteen ääneen. Maffesolin mukaan kuva toimittaa "yhdessä läsnäolon" virkaa, se luo mysteerin, joka yhdistää initioidut keskenään. (Maffesoli 1995, 148-149)

Näitä emootioita ei voi Maffesolin mielestä rajata vain yksityiseen sfääriin, vaan ne koetaan yhä enemmän kollektiivisesti (kuten esimerkiksi prinsessa Dianan kuolema, poliisien surmat Helsingin Punavuorella tai Mika Häkkinen maailman mestaruus tai kun 2 biljoonaa maailman ihmistä katsoi samanaikaisesti vuoden 1994 jalkapallon MM-kisoja). Televisio tekee mahdolliseksi "värähdellä yhdessä", osallistua eräänlaiseen liiton sakramenttiin (Maffesoli 1995, 97). Samalla syntyy uusi tietynlainen yhteisyys, jonka sosiaaliset vaikutukset ovat Maffesolin mukaan yhä arvioimatta. Nämä uudet yhteisöt ovat "sielujen yhteisöjä", joihin sulautuessaan tai hukuttautuessaan yksilö tietää voittavansa "lisäolemista", joka syntyy "osallistumisesta menetyksensä voitoksi kääntävään yhteisöön". (Maffesoli 1995, 89) Tähän yhteisöön kuulumisen synnyttää samanlaisen voimakkaan tuntemuksen kuulumisesta predestinoitujen "valittuun joukkoon" kuin taloudellinen menestys Weberin kuvaamalle kalvinistille:

Olli: Joo, läheskään kaikkia näitä klubin jäseniähän mä en oo koskaan tavannu. Mutta kaikki ne jotka mä oon tavannut, siis se mikä onkin yllättävää, että tähän porukkaan ei oo toistaiseksi vielä eksynyt yhtään semmoista selkeästi kusipäätä. Siksi mä uskon, että se kertoo jotakin luonteesta, että kannattaa Evertonia.

7. Päätäntö

Post-yhteisöllisyydestä postfaniuteen

Eräs yhteiskuntatieteiden keskeinen ongelma on kuvata ja selittää sitä modernia jota juuri nyt elämme: postmoderni -, posttraditionaali -, jälkimoder- ni - ja elämysyhteiskunta ovat yrityksiä luonnostella sitä, miten nykyinen kulttuurinen ja yhteiskunnallinen järjestelmä eroaa aiemmasta modernista. Tutkimusongelmani kohdalla onkin syytä pohtia, onko Everton-faniuden kaltainen innostuminen merkki jostain uudesta: uusheimolaisuudesta, posttraditionaalista yhteiskunnasta, elämysyhteiskunnasta? Vai onko Everton-fanius vain eliaslaista jännityksen metsästystä? Norbert Eliaksen mukaan urheilun kaltaiset leikin muodot ovat aina kiihottaneet ihmisiä, lisäksi niiden kautta on voinut hyvin elämyksellisesti kokea esimerkiksi paikallisyhteisön tai kansakunnan. Voi jopa sanoa, että kansallisvaltion rakentamisessa urheilulla on ollut keskeinen sija, sillä Suomi on milloin juostu, milloin hiihdetty tai heitetty maailman kartalle. Everton-faniuden kaltainen ilmiö näyttääkin pohjaavan ihmisen perustavan laatuiseen tarpeeseen kokea sivilisaatioprosessissa kuriin pantuja viettiperäisiä affektejaan turvallisesti stadionilla tai television äärellä. Olen kuitenkin tulkinnut, että Everton-faniudessa on kysymys ilmeisestä, selvästä ja havaittavissa olevasta erosta suhteessa "vanhaan" penkkiurheiluun, aivan kuten se "moderni" jota nyt elämme poikkeaa havaittavasti aiemmasta modernista. Vaikka myös Everton-fanien isät saattoivat seurata televisiosta englantilaista jalkapalloa ja kävivät ehkä paikallisen jalkapallojoukkueen peleissä, niin he eivät kuitenkaan matkustaneet lomalle Goodison Parkille, eivätkä tilanneet suosikkijoukkueensa pelipaitoja, eikä heillä välttämättä edes ollut suosikkijoukkuetta. Ja vaikka he ehkä olivat pitkäjännitteisesti seuranneet jalkapalloa, niin he eivät kuitenkaan määritelleet itseään faneiksi, eivät stilisoineet identiteettiään Everton-faniksi - eivätkä siis saaneet mahahaavaa Evertonin huonon menestyksen vuoksi. Tässä uudessa postmodernissa uusheimolaisuudessa on kysymys Maffesolin sanoin: "Dionysoksen, 'satakasvoisen' jumalan, ailahtelevaisuuden, leikin, traagisen ja itsen menetyksen jumalan varjo levittäytyy yhteiskuntiemme ylle. Enää ei vallitse taivaallisen, loistavan ja rationaalisen Apollon, vaan pikemminkin toisen, maallisemman hahmon läsnäolo, jossa hämäryydellä ja kak-sijakoisuudella on sijansa." (Maffesoli 1995, 92)

J.P Roos on havainnut elämäkertatutkimuksissaan, että sotien jälkeisten sukupolvien elämä on usein vähemmän dramaattista kuin puutteen ja sodan ajan sukupolvien elämän kokemukset, elämäkerrat ovat "tyhjentyneet" tapah-

tumista ja elämänvälttämättömyksistä (Roos 1987, 58). Roosin mukaan muutos on merkityksellinen juuri elämäntavan muutoksessa, vaikuttamalla elämäntapaan pyritään korvaamaan elämänkerran kaventuminen (Roos 1987, 67-68). Roos tulkitsee tulevaisuuden elämäntapatyyppille tunnusomaiseksi nykyisen elämäntavan kokemisen umpikujaksi, sekä ongelmien synnyttämisen "tyhjästä" ja uusien kokemusten nälän (Roos 1987, 229).

Gerhard Schulzen mukaan näyttämölle astuu jälkimodernissa uusi persoonallisuustyyppi "valitsija", joka on samalla kertaa uudella tavalla vapaa valitsemaan, mutta myös pakotettu tietämään mitä haluaa valita. Schulze selvittää valitsijan hahmoa "psykodynaamisella" tasolla, erottelemalla subjektin toiminnan suhteessa ulkoiseen ympäristöön "vaikuttamisena" ja "valintana". Kun toiminnan rajat ovat tiukat, pyrimme vaikuttamaan niihin, peruskysymyksenä on: mitä voin tehdä? Vaikuttamisen positiivinen peruselämys on voitto olosuhteista ja negatiivinen peruselämys voimattomuuden tunne. Jossain vaiheessa toimintamahdollisuuksien kasvaessa valinnan toimintatyyppi korvaa vaikuttamisen, peruskysymykseksi muodostuu: mitä haluan? (Schulze 1997, 42-43)

Subjektiin orientoituvassa maailmassa "hyvä elämä" määrittyy elämysten kautta, elämän on tarkoitus olla "kiinnostavaa", "kiehtovaa", "jännittävää" ja "miellyttävää" (Schulze 1997, 47). Nykyajan yhteiskunnassa, jota Schulze (1996) kutsuu "elämysyhteiskunnaksi" (Die Erlebnis-gesellschaft) vallitsee tietty elämysrationaalisuus, joka Schulzen mukaan tarkoittaa pyrkimystä järjestää ulkoiset olosuhteet niin, että on mahdollista saavuttaa mahdollisimman hyviä sisäisiä vaikutuksia (Schulze 1997, 48). Schulzen "elämysyhteiskunnan" sosiologisessa teoriassa on lähtökohdissaan paljon samaa Csikszentmihalyin (1991) psykologisesti orientoituneen flow'n teorian kanssa, molemmilla on taustaoletuksena käsitys, että kulttuuristamme on hajonnut kehikko, joka joskus tarjosi elämälle ja identiteetille vankan perustan ts. elämän tarkoituksen. Nykyajassa jokaisen yksilön täytyy itse rakentaa käytössäolevien työkalujen avulla itselleen merkityksellinen ja nautinnollinen elämä. Schulzen mukaan rikkaan on oltava hyvä filosofi keksiäkseen päämääriä hyvälle elämälleen, kun taas köyhän on oltava hyvä elämänteknikko saadakseen niukoista resursseista mahdollisimman paljon irti (Noro 1996, 123).

Everton-fanius onkin yksi esimerkki tällaisesta valinnan mahdollisuudesta yhteiskunnassa, jossa kaikesta on tullut valintaa. Vaikka kyseessä on pitkälti yksilöllistyneen yksilön projekti merkityksellistää omaa elämäänsä, niin samantlaisia valintoja tekevät myös muut. Posttraditionaaleissa yhteisöissä on olennaista, ettei yksilön "jäsenyys" niihin ole hänestä itsestään riippumaton kohtalo, niihin ei synnytä, vaan ne ovat yksilön valittavissa. Tällaisten yhteisöjen sisällä ei vallitse tiukkaa sanktioitua normistoa, vaan vain heikkoja, usein yhden

asian, kuten Evertonin kannattamisen, ympärille rakentuvia rituaaleja ja "kuniakoodeja". Tällaiseen yhteisöön kuuluessa ei tarvitse edes välttämättä tuntea toisia jäseniä. (Noro 1991, 239-240) Everton Supporters Club of Finland onkin esimerkki yhteisöllisestä projektista kun tällaiset yksilölliset intohimot kohtaavat.

Noron mukaan postraditionaalien yhteisöjen toiminta on ytimeltään itsetarkoituksellista ja pelinkaltaista (Noro 1991, 242). Everton-faniien elämässä itse yhdistys tai sen toiminta eivät ole tärkeitä, vaan tällaiset yhteisöt kiinnittyvät yleensä johonkin esineelliseen toimintaan, mikä merkitsee, että niiden keskiössä on jokin, joka ei ole palautettavissa "sosiaalisena", vaan johonkin jolla on oma diskurssinsa (kalastusdiskurssi, golfdiskurssi, postimerkkidiskurssi). Näiden yhteisöjen keskiöstä löytyy "halu, passio ja commitment". (Noro 1991, 239) Yhteisön jäsenille on tuttua tietty flow'n kaltainen intohimoisuus ja "keep on flowing". Diskursiivisen puhetapansa kautta fanit kiinnittyvät itseasiassa laajempaan ja imaginäärisempään yhteisöllisyyteen, "evertoniaanien heimoon", joka koostuu kaikista faneista niin Goodisonilla kuin Suomessa television ääreltä, Evertonin pelaajista, managereista, seurajohdosta sekä Evertonin historiasta.

Tällaisiin yhteisöihin ja identiteetteihin liittyy keveys, kuten Bauman totea: "Nykyisin on liiankin helppoa valita identiteetti, mutta sen säilyttäminen on käynyt mahdottomaksi." (Bauman 1996, 270). Tämä sosiaalisuus saattaa näyttää vain "makuyhteisöltä", mutta kuten empiirinen aineisto osoittaa kyseessä on enemmän kuin pelkkä saman urheilulehden tai TV-ohjelman seuraaminen. Urheilun "miehiseen saippuaopperaan" on verrattain helppoa heittäytyä mukaan, jännittämään kuka voittaa. Tutkimuksen empiirisen aineiston perusteella voi sanoa, että Everton-fanius ei ole arkipäiväistä ajankulua tai välttämättömän "tittytainmentin" valitsemista, vaan se sisältää äärimmäisiä tunteita intohimoa, kiihvailua, haaveilua, jopa addiktioiden kaltaisia pakkomielteitä. Everton-fanit satsaavat ja sitovat psyykkistä energiaa elämismetsästyksen, flow-toimintaan - näin urheilun kautta syntyy huippuelämyksiä, jotka jäävät muistiimme rakastumisen kaltaisina maamerkkeinä. Itse asiassa flow-kanavassa pysymisen voi tulkita yritykseksi ylläpitää niin toiminnan nautinnollisuutta kuin harrastajapohjaista identiteettiä.

Kuitenkaan jalkapallofaniuden kaltaiset ilmiöt eivät synny aivan sattumanvaraisesti, esimerkiksi Everton-yhdistykseen kuuluu lähes pelkästään miehiä, jotka oman jalkapalloharrastuksen kautta ovat sosiaalistuneet miehiseen kulttuuriin ja sitä kautta faneiksi. Tässä sosialisatiossa on televisiolla ja yleisemminkin kulttuuriteollisuudella ollut keskeinen rooli, jonka kautta on omaksuttu muiden kulttuurien ja ihmisten tapoja osaksi omaa elämäntapaa. Everton-faniudesta onkin tullut faneille jonkinlainen keksitty ja muovattu traditio ankkuroitua arkiseen elämäänsä.

John B. Thompson määrittelee tradition neljän toiminnallisen aspektin kautta. Traditio on ymmärretty usein taustaolettamusten kokoelmaksi, joka hyväksytään annettuna yksilöiden päivittäisessä elämässä ja siirretään sukupolvelta toiselle. Tässä mielessä traditio merkitsee viitekehystä, jonka kautta ymmärretään maailmaa ja ympäröivää todellisuutta (hermeneuttinen aspekti). Traditio sisältää myös olettamusten kokoelman, joka on jätetty meille perinnöksi menneisyydestä, ja joka voi myös toimia normatiivisena toimintaohjeena nykyajassa (normatiivinen aspekti). Kolmanneksi Thompson näkee, että tiettyissä olosuhteissa traditio legitimoit myös tiettyjä valta- ja auktoriteettirakenteita (legitimaa-tioaspekti). Neljänneksi traditio tarjoaa symbolista materiaalia niin itse-identiteetin kuin kollektiivisenkin identiteetin muodostamiseen (identiteettiaspekti). (Thompson 1996, 91-93)

Anthony Giddensin (1995) mukaan uudessa posttraditionaalissa tilassa murtuu modernin kulttuurin traditioihin (luokkaan, sukupuoleen, uskontoon) nojannut järjestelmä, jossa asiantuntijat toimivat traditioiden "vartioina". Rakenteiden purkautuminen johtaa yksilön vapauteen ja samalla vastuuseen tehdä päätöksensä siitä miten elää ja luoda samalla ikään kuin omat traditionsa. Giddens kuvaa nykyaikaa jälkitraditionaaliseksi yhteiskunnaksi, jolle on tyypillistä "traditionaalisten toimintapuitteiden tyhjentyminen", detraditionalisaatio (Giddens 1995, 134-135). Giddensille addiktiot ovat merkkejä jälkitraditionaalissa yhteiskunnassa yksilölle pakoiksi muuttuneista valinnoista, sillä "mikään ei käske tekemään tänään samaa kuin eilen" (Giddens 1995, 103) Addiktiot ovat joidenkin yksilöiden tapa ratkaista modernin abvalenssiin (Bauman 1991) liittyvät ongelmat siitä kuinka elää ja toimia. Giddensille addiktiot ovat eräänlainen häiriintynyt valinta, samalla ne toimivat detraditionalisaation "negatiivisena osoittimena" merkinä siitä, että yksilöt ovat kadottaneet kyvyn toimia omina "asiantuntijoinaan" (Giddens 1995, 103).

Vaikka detraditionalisaatio koko ajan syövyttäisikin traditiota, niin Giddensistä poiketen voi ajatella, että traditio ei kuitenkaan radikaalisti häviä myöhäismodernissa. Vaan myöhäismodernille on tyypillistä erilaisten traditioiden rinnakkaiselo ja niiden tunkeutuminen toisiinsa yhteiskunnallisissa prosesseissa, jotka pitävät yllä, nuorentavat ja myös rakentavat traditioita. (Heelas 1996, 3) Giddens näkee tradition, erityisesti "keinotekoisena" ja "keksityn" traditionaalisuuden olevan valintoja tekevän yksilön autonomian tiellä (Giddens 1995, 102), purkautuen pakkokäyttäytymisenä ja "kaavallisen totuuden" puolustamisena hinnalla millä hyvänsä (Giddens 1995, 141-143).

Thompsonin tulkinnan mukaan moderneissa yhteiskunnissa traditioiden asteittainen rapautuminen on koskettanut erityisesti tradition normatiivista - ja legitimoivaa aspektia. Samalla tradition hermeneuttinen - ja identiteettiaspekti

ovat säilyttäneet merkityksensä. Traditio tarjoaa yhä ihmisille viitekehyksen tulkita ja ymmärtää todellisuutta, samoin se synnyttää tunteen yhteenkuulumisesta. Traditio on kuitenkin muuttunut ratkaisevasti, kuljettaessaan symbolista materiaalia se eivät enää ankkuroidu vain paikalliseen sosiaaliseen interaktioon, vaan nykyajassa ihmiset joutuvat yhä enemmän ja enemmän luottamaan median välittämiin ja ei-paikallisessa vuorovaikutuksessa jaettuuihin, vaan delokalisoituihin traditioihin merkityksellistäänsä ympäröivää todellisuutta sekä luodessaan yhteenkuuluvuuden tunnetta. (Thompson 1996, 93-94)

Giddens näkee yhteiskunnan, jossa yhteiskunnalliset siteet on käytännössä luotava, sen sijaan että ne perittäisiin menneisyydestä vaarallisena ja vaikeana tehtävänä, joka kuitenkin samalla lupaa "suuria palkintoja" (Giddens 1995, 149). Tulkittaessa Everton-fanius "positiiviseksi addiktioksi" ja flow-toimintaan perustuvaksi intohimoksi, niin voisi ajatella, että kysymyksessä onkin Giddensin haikailemat palkinnot.

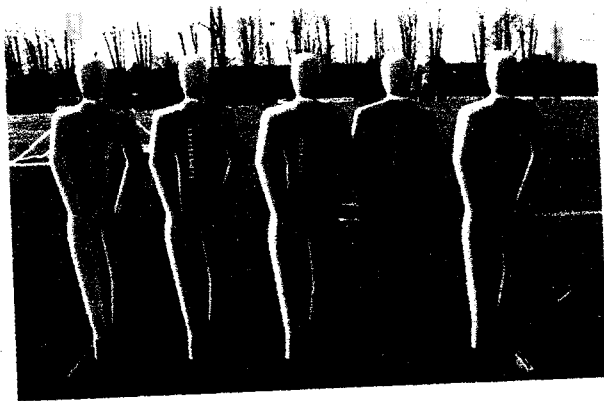
Everton-faniuden traditio on lainattu ja omaksuttu kaupallisen urheilukulttuurin kautta, fanit ovat jossain mielessä Dean MacCannelin turistin kaltaisia moderneja pyhiinvaeltajia, jotka ovat kadottaneet kiintymyksensä työhönsä, naapuristoonsa, kaupunkiinsa ja perheeseensä, mutta samanaikaisesti he epätoivoisesti etsivät autenttisuutta ja todellisia merkityksiä elämälleen muista ajoista ja paikoista sekä muiden ihmisten todellisesta ("real") elämästä. (Urry 1990, 107) Se mikä saattaa paikallisille olla arkisen tuttua, on turistille kokoelma eksoottisia ja sykhdyttäviä elämyksiä. Sosiologiassa erityisesti Bauman on käyttänyt turistin metaforaa kuvaamaan postmodernin kontingenssin tilaa, jossa elämää ohjaavat viitepisteet muuttuvat päivittäin (Bauman 1996, 271). Luvussa Jalkapallon ihmemaassa pyrin osoittamaan kuinka fanit tulkitsevat englantilaisen jalkapallon autenttiseksi ja aidoksi urheiluksi, joka on juurtunut työväenluokkaiseen - ja paikalliseen miehiseen kulttuuriin. Richard Giulianotti on tulkinnut englantilaisten kannattajakulttuurien perustuvan modernistiselle autenttiselle representaatiolle, joka saa ilmauksensa maajoukkueen kautta usein kansalliskiihkona sekä ksenofobiana, johtaen jopa väkivaltaan (Giulianotti 1991, 508-510). Englantilaiseen jalkapalloon liittyvä traditionaalisuus onkin merkki aidon lokaalisesti jaetun alakulttuuriin muuntumisesta osaksi kaupallista ja globaalia postmodernia urheilukulttuuria (Redhead 1997, 4) ja juurtumisesta uusiin konteksteihin. Kaupallisuus on muovannut englantilaisen jalkapallon tuotteeksi, jonka imagoa ovat pelin autenttisuus, miehisyys, yleisön fanaattinen osallistuminen stadioneilla sekä faniuden rinnastaminen arkielämän jäsenyksissä uskontoon. Tuotteesta on tullut suhteellisen helppoa kuluttaa, ostat vain pelipaidan ja menet stadionille huutamaan tai tilaat ottelut kaapeli-televisiolla kotiin.

Steve Redhead onkin tulkinnut nykyisen faniuden post-faniudeksi, jolla hän viittaa työväenluokkaisen ja paikallisen miehisen alakulttuurin muuntumisesta ylettömän televisiontarjonnan ja mediaseurannan kautta massojen viihteeksi (Redhead 1997, 29-31). Samalla hän viittaa tässä John Urryn postturistin käsitteeseen. Postturisti on korkeakulttuurin pakoista vapautettu ja esteetön pyrkimään mielihyvän periaatteeseen, maailma on hänelle näyttämö, jossa voi iloita maailman tarjoamista moninaisista iloista. Postturisti tietää myös olevansa turisti, hän ei ole Dean MacCannelin turistin tapaan autenttisuuden metsästäjä, vaan tietoinen siitä, että turismi on vain peliä tai kokonainen sarja pelejä, loma ei perustu enää muistojen tai kokemusten keräilyyn, vaan siitä tulee yhä enemmän välittömän mielihyvän tyydyttämiseen perustuvaa. Postturisti ei ole enää aikamatkaaja eikä näkymätön tarkkailija, vaan hän tietää olevansa aidosti ulkopuolinen. Postturistin ei myöskään tarvitse enää lähteä kotoaan nähdäkseen "aitoja" turistisia kohteita, vaan television ja videoiden kautta kaikki kohdet on jo katsottu ja kontekstualisoitu, ne ovat jatkuvasti saatavissa vain nappia painamalla. (Urry 1990, 99-101)

Postfani on tietoinen siitä, että hänen faniutensa on valintaa, ja hän on myös tietoinen tästä valinnasta, vaikka haluaakin nähdä faniutensa jonkinlaisena aitona kohtalona. Samalla hän on myös vapautunut korkeakulttuurin pakoista, hän voi ilman omantunnon tuskia nauttia jalkapallosta, korkeakulttuurin sijaan. Hänen ei tarvitse lähteä kotoaan, koska televisio ja videot tarjoavat loputtomat mahdollisuudet tuijottaa intohimonsa kohdettaan. Hän on postturistin tapaan tietoinen että kyseessä on "vain peli", jonka seuraamisen kokemuksellisuus on aina välittyntä ja epäsuoraa (Redhead 1997, 29-30).

Kuitenkaan Everton-faniuden kaltainen postfanius tai traditionaalisuus eivät välttämättä ole yksilöiden elämäkokemuksessa sen vähempää autenttisia kuin ne traditiot jotka ovat välittyneet "face to face" -vuorovaikutuksessa, koska kommunikaation läpäisemässä maailmassa traditiot välittyvät ja tulevat yhä enemmän riippuvaiseksi median välittämistä symbolisista muodoista (Thompson 1996, 103). Everton-faniudella ja sen kaltaisilla ilmiöillä on merkitystä yksilön elämäkokemuksessa, vaikka ne olisivatkin helposti vaihdettavia, niin ne perustuvat Maffesoli "perättäisille vilpittömyyksille", niillä on keskeinen osa oman mielekkään elämän rakentamisessa. Päätänkin työni hiukan epäortodoksisesti Evertonia kohtaan Liverpoolin entisen managerin Bill Shanklyn kuuluisiin sanoihin:

"Football is not a matter of life and death,
it's much more important than that!"

Liite 1. Haastattelurunko

Taustaa

- ikä, elämänvaihe
- perhesuhteet
- koulutus - ammatti
- tyytyväisyys elämään

Muut harrastukset

- mitä muita harrastuksia - miten käytät vapaa-aikasi?
 - elokuvat/TV/kirjallisuus/musiikki
 - käytkö teatterissa/konserteissa/ taidenäyttelyissä
- harrastatko liikuntaa - liikunnan merkitys sinulle
- kuulutko muihin yhdistyksiin/urheiluseuroihin tms.
- mikä näistä on "rakkain" harrastus

Paljon vai vähän harrastuksia, miten jää aikaa perheelle?

Yhteiskunnallinen aktiviteetti

- äänestätkö - seuraatko politiikkaa
- kuulutko puolueeseen tai tms. kansalaisjärjestöihin

Miten sinusta tuli fani?

- pelaatko tai oletko pelannut itse jalkapalloa
- kuinka kauan olet kannattanut Evertonia?
- mistä se sai alkunsa
- muistatko jotain erityistä tapahtumaa - miltä silloin tuntui?
- seurattiinko kotona tai kaveripiirissä jalkapalloa
 - oliko isälläsi suosikkijoukkuetta, entä kavereillasi
- onko samat suosikit vai vaihtunut
- voisitko kuvitella kannattavasi jotain muuta joukkuetta

Suhde brittiläiseen jalkapalloon

- seuraatko muuta urheilua - oletko jonkin muun fani?
- miksi urheilu kiinnostaa, osaatko sanoa?
- seuraatko suomalaista jalkapalloa - mitä mieltä olet siitä?

Miksi englantilainen jalkapallo kiinnostaa?

- luonnehdi brittifutista - mikä tekee siitä mielenkiintoista ja hyvää
- minkälainen on mielestäsi hyvä pelaaja, entä huono?
- mitä mieltä olet esim. italialaisesta jalkapallosta
- mitä mieltä olet englannista ja englantilaisista yleensä

Englannissa on useita joukkueita, Liverpoolissakin kaksi, miksi Everton?

- eikö olisi helpompaa kannattaa esim. Jokereita, Hakaa jne.
- mikä joukkueessa tärkeintä?
 - pelaajat, manageri, pelisysteemi, menestys, seuran värit, logo, historia
- miten suomalainen fani eroaa brittiläisestä

Sosiaaliset suhteet

Seuraavatko ystäväsi jalkapalloa?

- puhutko heidän kanssa jalkapallosta - ovatko he faneja?
- kenen kanssa keskustele jalkapallosta yleensä - entä Everton asioista?
- onko ystävät aina samoja vai teetkö eri asioita eri kavereiden kanssa
- käytkö "ulkona" - kenen kanssa - kuinka usein
- puhutko esim. työpaikallasi harrastuksestasi
- oletko saanut ystäviä faniuden kautta
- tunnetko ketään brittikannattajia

Miten perheesi suhtautuu harrastukseesi?

Mitä fanius on, miten Everton-fanius näkyy elämässäsi?

Haittaako harrastus arkielämää - mitä mieltä on perhe?

Mitä harrastus antaa - miksi olet Everton-fani?

Lauantai-ilta harrastuksen kliimaksina

Miten seuraat itse otteluita?

- TV2, teksti-TV, radio, satelliittikanavat, internet
 - kuinka monta ottelua keskimäärin näet kauden aikana
 - oletko tehnyt esim. joitain investointeja (tietokone, satelliittikanavat)
- missä seuraat otteluita?
- seuraatko peliä yleensä yksin vai muiden seurassa?
- eroaako seuraaminen yksin tai porukassa toisistaan
 - entä ESCF:n kokouksessa
- liityykö seuraamiseen jotain rituaaleja, esim. pelipaita päällä
- miten lauantai-ilta eroaa arjesta
- kuka perheessä päättää mitä lauantaisin tehdään
 - mihin aikaan saunavuoro
 - mitä perhe tekee pelin aikaan
- voisitko lähteä kylään kun matsi tulee

Kertoisitko lauantai-päivästäsi, kun Evertonin ottelu tulee televisiosta?

- onko ottelu tärkeä nähdä suorana
 - pilaisiko nauhoitettu lähetys tunnelman?
 - nauhoitatko Evertonin ottelut?
 - katsotko matseja myöhemmin nauhalta - miksi?

Entäs jos TV:stä ei tule Evertonin peliä?

- seuraatko muitakin kuin Evertonin otteluita - onko ne kiinnostavia
- entä jos televisiosta ei tule ollenkaan ottelua
- mikä on paras väline seurata

Veikkaus

- lisääkö veikkaaminen jännitystä
- kuuluuko veikkaus/pitkäveto/tulosveto ottelu seuraamiseen
 - veikkaatko yksin vai porukassa (mikä porukka?)
 - veikkaatko koskaan Evertonia vastaan
 - oletko voittanut veikkauksessa
- kumpi tärkeämpää Evertonin voitto vai se että kohde on oikein

Keräily

- keräätkö jotain fanituotteita tms.
 - minkälaisessa arvossa pidät fanituotteita
 - mitä fanikamaa itse hankit
 - pelipaitojen lukumäärä - kuinka usein hankit - mistä hankit?

Asiantuntijuus

Miten seuraat Evertonia?

- Veikkaaja -lehti, muut futislehdet, sanomalehdet (myös brittilehdet),
- luetko englantilaisia fanzine-julkaisuja
- Bullens Bulletin
- oletko tilannut joitain julkaisuja, lehtiä, videoita
- internet
- käytkö keskustelua Evertonin kotisivuilla?
- paljonko viikossa kuluu aikaa seuraamiseen, entä rahaa?
- miten Evertonin menestys vaikuttaa seuraamiseen

Onko helppoa saada tietoa ja kuulla uutisia?

- minkälainen sinusta on "tosifani" (hard core fani)
 - miten fani eroaa "tavallisesta" katsojasta tai veikkaajasta
 - mitä esim. Evertonin fanin tulee tietää ollakseen tosifani
 - onko fani ikään kuin asiantuntija
 - saako fani harrastuksestaan enemmän irti kuin muut - mistä luulet sen johtuvan

Ottelumatka Englantiin

Oletko käynyt Evertonin peleissä Englannissa?

- oletko haaveillut pääseväsi paikan päälle -miksi ei toteutunut?
- koti- vai vierasottelu
- muissa englannin liigan otteluissa
- kuinka monta kertaa
- kenen kanssa - milloin?
- haluaisitko mennä uudestaan?
- jos lähdet lomamatkalle niin olisiko englantia etusijalla

- kertoisitko kokemuksistasi
 - mitä tapahtui - kumpi voitti - miltä tuntui?
 - miten paikalliset kannattajat suhtautuivat
 - pääsitkö mukaan tunnelmaan

ESCF

- miten osallistut ESCF toimintaan
 - oletko kirjoittanut BB:hen
 - lehden tärkeys, onko hyvä, saako tietoa ja taustaa
- mistä syntyi idea perustaa ESCF
- miten eroaa brittiläisestä faniyhdistyksistä
- kuinka paljon yhteydenottoja ESCF jäseniin vuodessa
- tunnetko ESCF ihmisiä muuten kuin Everton harrastuksen kautta
- oletko saanut ystäviä yhdistyksen kautta
- miten liityit tähän Everton seuraan
- miten ymmärrät Everton yhdistyksen merkityksen (itsellesi ja yleensä)

ESCF:n fanitapaaminen

- mitä kokouksissa tehdään - miksi käyt niissä
- kuinka usein olet osallistunut
- mistä fanitapaamisessa yleensä jutellaan - mistä ei keskustella
- mielipide tapaamisesta
- mitä sinulle merkitsee fanitapaaminen

Lopuksi

- paras muisto joka liittyy jalkapalloon tai Evertoniin - miltä silloin tuntui
- onko Evertonin kannattaminen korvannut joitain muita harrastuksia
- mikä sinulle fanina olisi unelmien täyttymys
- mitä siten tekisit jos et seuraisi Evertonia ja jalkapalloa

Liite 2. Kuvaluettelo

1. Marokko 1990.	s. 1
2. Evertonin vaakuna, Pub Everton, Rauma 1995.	s. 6
3. Arsenalin fani.	s. 19
4. Romania vs. Kolumbia -puoliaika, MM98 Lyon.	s. 23
5. Everton subbuteo-joukkue.	s. 34
6. Chelsea Blue is the Color -kahvila, Lontoo 1995.	s. 41
7. Liverpool 1995.	s. 43
8. Subbuteo peli.	s. 50
9. Aston Villa vs. Arsenal Villa Park, Birmingham 1991.	s. 53
10. Romania vs. Kolumbia, MM98, Lyon 1998.	s. 54
11. Arlanda, Tukholma 1998.	s. 57
12. Romania vs. Kolumbia, MM98, Lyon 1998.	s. 59
13. Jugoslavia vs. Iran, MM98, St. Etienne 1998.	s. 63
14. Osmo Tapio Everton Räihälä.	s. 68
15. Liverpool 1995.	s. 83
16. Everton-fanien tapaaminen Raumalla 1995.	s.93
17. Everton-fanien tapaaminen Raumalla 1997.	s. 97
18. Everton-fanien tapaaminen Raumalla 1995.	s. 102
19. Ajaxin harjoituskenttä, Amsterdam 1995.	s. 120

Valokuvat Harri Heinonen

Kirjallisuus

Alasuutari, Pertti & Siltari, Jorma (1984): Miehisen vapauden valtakunta, Tutkimus lähiöravintolan tikkakulttuurista. Tampereen yliopiston jäljennepalvelu.

Alasuutari, Pentti (1989): Erinomaista rakas Watson, Johdatus yhteiskuntatutkimukseen. Hanki ja jää, Helsinki.

Anderson, Benedict (1991): Imagined Communities, Reflections on the Origin and Spread of Nationalism. Verso, London, New York.

Archetti, Eduardo P. & Amílcar, G. Romero (1994): Death and violence in Argentinian football. Teoksessa Richard Giulianotti, Norman Bonney ja Mike Hepworth (eds.): Football, Violence and Social Identity, s. 37-72. Routledge. London.

Arsenal Official Programme: Arsenal v Everton 14.1.1995.

Aston Villa News & Record: Official Programme, Aston Villa v Arsenal 24.8.1991.

Bale, John: Playing at home: British football and a sense of place. Teoksessa John Williams and Stephen Wagg (eds.): British Football and Social Change: Getting into Europe, s. 130-144. Leicester University Press, Leicester, London and New York 1991.

Bale, John (1993): Sport, Space and the City. Routledge.

Bahtin, Mihail (1995): François Rabelais - keskiajan ja renessanssin nauru. Kustannus OY Taifuuni, Helsinki.

Bauman, Zygmunt (1991): Modernity and Ambivalence. Polity Press, Cambridge.

Bauman, Zygmunt (1992): Intimations of Postmodernity. Routledge, Lontoo.

Bauman, Zygmunt (1996): Postmodernin lumo. Vastapaino, Tampere.

Bauman, Zygmunt (1997): Sosiologinen ajattelu. Vastapaino, Tampere.

Belk, Russel W. (1991): The Ineluctable Mysteries of Possessions. Journal of Social Behaviour and Personality 6 (1991): 6, s. 17-56.

Benjamin, Walter: Pieni valokuvauksen historia (1931). Teoksessa Benjamin, Walter: Messiaanisen sirpaleita, s. 119-137, (1989a).

Benjamin, Walter: Taideteos teknisen uusinnettavuutensa aikakaudella (1936). Teoksessa Benjamin, Walter: Messiaanisen sirpaleita, s. 139-173, (1989b).

Berman, Marshall (1983): All that is Solid Melts into Air. The Experience of Modernity. Verso, Lontoo.

- Billig, Micheal** (1995): *Banal Nationalism*. Sage, Torquay.
- Bourdieu, Pierre** (1985): Miten ollaan urheilullisia? Teoksessa Pierre Bourdieu: Sosiologian kysymyksiä, Vastapaino, Tampere, s. 152-168.
- Buford, Bill** (1992): *Among the Thugs*. Mandarin Paperback, London.
- Bulmer, Larry & Merrills, Rob** (1992): *Dicks out! The definitive work on British football songs*. Chatsby Publishing, Kent.
- Campbell, Colin** (1990): *The Romantic Ethic and the Spirit of Modern Consumerism*. Basil Blackwell, Oxford.
- Connell, R.W.** (1991): *Gender and Power. Society, the Person and Sexual Politics*. Polity Press, Cambridge (alunperin 1987) uusintapainos.
- Critcher, Chas** (1991): Putting on the style: aspects of recent English football. Teoksessa John Williams and Stephen Wagg (eds.): *British Football and Social Change: Getting into Europe*, Leicester University Press, Leicester, London and New York, s. 67-84.
- Csikszentmihalyi, Mihaly** (1991): *Flow, The Psychology of Optimal Experience*. HarperPerennial, New York.
- Dal Lago, Alessandro & De Biasi, Rocco** (1994): Italian football fans: culture and organisation. Teoksessa Richard Giulianotti, Norman Bonney ja Mike Hepworth (eds.): *Football, Violence and Social Identity*, Routledge, London, s. 73-89.
- Dannefer, Dale** (1980): Rationality and Passion in Private Experience: Modern Consciousness and the Social World of Old-car Collectors. *Social Problems* 27 (1980): 4, s. 392-412.
- Dunning, Eric & Murphy, Patrick & Williams, John** (1988): *The Roots of Football Hooliganism. An Historical and Sociological Study*. Routledge & Kegan Paul, London & New York.
- Durkheim, Emile** (1980): *Uskontoelämän alkeismuodot*. Tammi, Helsinki.
- Eco, Umberto** (1985): *Matka arkipäivän epätodellisuuteen*. WSOY, Juva.
- Edwards, John** (1979): The Home-Field Advantage. Teoksessa Jeffrey H. Goldstein (ed.): *Sports, Games, and Play, Social and Psychological Viewpoints*, Lawrence Erlbaum Associates, Publishers, Hillsdale, New Jersey, s. 409-440.
- Eicberg, Henning** (1987): *Liikuntaa harjoittavat ruumiit. Kohti ruumiin ja urheilun uutta sosiaalityötä*. Vastapaino, Tampere.
- Elias, Norbert ja Dunning, Eric** (1986): *Quest for Excitement, Sport and Leisure in the Civilizing Process*. Basil Blackwell. Oxford.
- Elias, Norbert** (1978): *The Civilizing Process, The History of Manners*. Basil Blackwell, Oxford.

- Elias, Norbert** (1982): *The Civilizing Process, State Formation and Civilization*. Basil Blackwell, Oxford.
- Eräsaari, Risto** (1988): Riskiyhteiskunta. *Tiede & Edistys* 3/1988.
- Eskola, Jussi** (1999): ManU menestyy kentillä ja pörssissä. Kannattajat raivoissaan mediakeisari Rubert Murdochin aikeista ostaa kuuluisa joukkue. *Helsingin Sanomat* 7.4.1999.
- Everton -otteluohjelma: Everton v Blackburn Rovers** 1.4.1995.
- Falk, Pasi** (1979): Palkkatyömuodon kehkeytyminen ja työläisten alkoholinkäyttö 1800-luvun Englannissa. *Sosiaalipolitiikka* 1979. Sosiaalipoliittisen yhdistyksen vuosikirja. Neljäs vuosikerta, s. 189-204.
- Falk, Pasi** (1984): Ruumiillisuuden historialliset kohtalot II. *Tiede ja Edistys* (1984):3, 201-214.
- Falk, Pasi** (1990): Modernin hedonistin paradoksi. *Sosiologia* 27 (1990):2, s. 108-124.
- Falk, Pasi & Mäenpää, Pasi** (1997): Lottomiljonäärit. Tutkimus suomalaisista lottovoittajista. Gaudeamus, Tampere.
- Finn, Gerry P.T.** (1994): Football violence: a societal psychological perspective. Teoksessa Richard Giulianotti, Norman Bonney ja Mike Hepworth (eds.): *Football, Violence and Social Identity*, Routledge. London, s. 90-127.
- Futisfaktat 1998-99, Veikkaajan vuosikirja** (1998): Toim. Markus Tiittula. Oy Veikkaus Ab, Lahti.
- Germain, Julian** (1992): *In Soccer Wonderland. Why Not Publishing*, London.
- Giddens, Anthony** (1991): *Modernity and Self-Identity, Self and Society in the Late Modern Age*. Polity Press, Cambridge.
- Giddens, Anthony** (1992): *The Transformation of Intimacy, Sexuality, Love and Eroticism in Modern Societies*. Polity Press, Cambridge.
- Giddens, Anthony** (1995): Elämää jälkitraditionaalisessa yhteiskunnassa. Teoksessa Ulrich Beck, Anthony Giddens ja Scott Lash: *Nykyajan jäljillä, Vastapaino*, Tampere, s. 83-152.
- Giulianotti, Richard** (1991): Scotland's tartan army in Italy: the case for the carnivalesque. *The Sociological Review* 39 (August 1991):3, s. 503-530.
- Giulianotti, Richard** (1994): Social identity and public order: political and academic discourses on football violence. Teoksessa Richard Giulianotti, Norman Bonney ja Mike Hepworth (eds.): *Football, Violence and Social Identity*, Routledge. London, s. 10-36.
- Goldberg, Adrian & Wagg, Stephen** (1991): It's not a knockout: English football and globalisation. Teoksessa John Williams and Stephen Wagg (eds.): *British*

- Football and Social Change: Getting into Europe, Leicester University Press, Leicester, London and New York, s. 239-253.
- Grossberg, Lawrence** (1995): Mielihyvän kytkennät, Risteilyjä populaarikulttuurissa. Vastapaino, Tampere.
- Gränö, Veli** (1997): Tangible cosmologies, Esineiden valtakunta. Kustannus Pohjoinen, Oulu.
- Grönfors, Martti** (1982): Kvalitatiiviset kenttätymenetelmät. WSOY, Juva.
- Grönfors, Martti** (1994): Miehin kulttuuri ja väkivalta. Teoksessa Jorma Sipilä & Arto Tiihonen (toim.): Miestä rakennetaan maskuliinisuuksia puretaan, s. 63-78. Vastapaino, Tampere.
- Hannula, Mika** (1997): Mitä tehdä kun maailma hajoaa? Sosiologi Anthony Giddensin mukaan elämänpolitiikka on oman elämän politiikkaa. Helsingin Sanomat 26.7.1997.
- Haynes, Richard** (1996): The Football Imagination, The rise of football fanzine culture. Arena, Popular Cultural Studies: 8, Aldershot.
- Heinilä, Kalevi** (1985): Lajitarjonta urheilussa lisääntyy. Teoksessa Urheilun tulevaisuus, s. 18-29. SVUL, Valtion painatuskeskus. Helsinki.
- Heinilä, Kalevi** (1985): Penkkiurheilun viehätys. Teoksessa Urheilun tulevaisuus, s. 77-84. SVUL, Valtion painatuskeskus. Helsinki.
- Heinonen, Harri** (1995): You Never Walk Alone. Teoksessa Post Festum, valokuvauksen lopputyöt 1995, s. 14-17. Keski-Suomen käsi- ja taideteollisuus oppilaitos, Petäjävesi.
- Hietala, Veijo** (1996): Ruudun hurma, Johdatus tv-kulttuuriin. YLE-opetuspalvelut, Jyväskylä.
- Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena** (1982): Teemahaastattelu. Gaudeamus, Helsinki.
- Huizinga, Johan** (1984): Leikkivä ihminen. WSOY. Juva.
- Hytner, David** (1998): ManU irronnut juuristaan, Kannattajat merkitsevät Manchesterin jättiläiselle vain puntavuoria. Veikkaaja -lehden jalkapallon erikoisliite 10.8.1998. Käännös Mikko Kuronen.
- Ilmonen, Kaj** (1993): Tavaroiden taikamaailma. Vastapaino, Tampere.
- Isopuro, Jussi** (1996): Everton on Räihälän jumala. Poikkeava ääni suomalaisissa nykymusiikissa. Helsingin Sanomat 16.2.1996.
- Jallinoja, Riitta** (1995): Sosiologiaa postmodernisuudesta: Zygmunt Bauman. Teoksessa Sosiologisen teorian uusimmat virtaukset, Gaudeamus, Tampere, s. 30-54.

- Jary, David & Horne, John & Bucke, Tom** (1991): Football 'fanzines' and football culture: a case of successful 'cultural contestation'. *The Sociological Review* 39 (August 1991):3, s. 581-598.
- Järviö, Timo** (1998): Innokas yleisö oli HJK:n 12. pelaaja. Klubilaiset kiittivät vuolaasti Olympiastadionin ennätyskatsomoa vankasta kannustuksesta. *Helsingin Sanomat* 23.10.1998.
- Karisto, Antti** (1988): Liikunta ja elämäntyylit. Teoksessa Esa Sironen (toim.): Uuteen liikuntakulttuuriin, Vastapaino, Työväen kuntoliitto, Tampere, s. 43-74.
- Keränen, Marja** (1995): Football as a Field of Power, A Finish Gaze. Teoksessa Soile Veijola, John Bale and Esa Sironen (eds.): *Stranger in Sport*, Jyväskylän yliopiston yhteiskuntapolitiikan laitoksen työpapereita no. 91, Jyväskylä, s. 51-66.
- Koskijoki, Maria** (1997): Keräilijän elämä. Teoksessa Veli Gränö: *Tangible cosmologies*, Esineiden valtakunta. Kustannus Pohjoinen, Oulu, s. 88-97.
- Kuronen, Mikko** (1998): Epätoivoinen Everton. Voitto Chartonista lievensi vain hivenen fanien tuskaa. *Veikkaaja* No. 49, 30.11.1998.
- Kuronen, Mikko** (1999): Ulkomailta hyvää halvalla. *Veikkaaja-lehti*, Numero 16, 19.4.1999.
- Lash, Scott** (1997): Refleksiivisyys ja sen vastinparit: rakenne, estetiikka, yhteisö. Teoksessa Ulrich Beck, Anthony Giddens ja Scott Lash: *Nykyajan jäljillä*, Vastapaino, Tampere, s. 153-235.
- Lehtonen, Heikki** (1990): Yhteisö. Vastapaino, Tampere.
- Maffesoli, Michel** (1995): *Maailman mieli. Yhteisöllisen tyylin muodoista*. Gaudeamus, Tampere.
- Maffesoli, Michel** (1996): *The Time of the Tribes*. Sage Publications, London.
- Maffesoli, Michel** (1997): The Return of Dionysus. Teoksessa Pekka Sulkunen, John Holmwood, Hilary Radner ja Gerhard Schulze (eds.): *Constructing the New Consumer Society*. St. Martin's Press, New York, s.21-37.
- Mielonen, Matti** (1996): Patruunan henkisen perinnön vaalijat. Viime kauden kärkikaksikon pidettävä yllä tehdaskaupunkien itsetuntoa. *Helsingin Sanomat* 28.4.1996.
- MOTD, Match of the Day Magazine**. December 1998.
- Nagbøl, Søren & Bale, John** (1994): A View of English Football: Sport and Sense of Place. Jyväskylän yliopiston yhteiskuntapolitiikan laitoksen työpapereita No. 85.
- Nieminen, Timo**: Takavuosien perusfania oksettaa. *Keskisuomalainen* 9.9.1997.
- Noro, Arto** (1989): Yksilöllistyvä palkkatyöläisyhteiskunta kyllä, entä posttraditionaalit yhteisöt? *Sociologia* 26:1, s. 2-5.

- Noro, Arto** (1991): *Muoto, moderniteetti ja 'kolmas'*, tutkielma Georg Simmelin sosiologiasta. Tutkijaliitto, Jyväskylä.
- Noro, Arto** (1995): Gerhard Schulzen elämisyhteiskunta. Teoksessa Keijo Rahkonen (toim.): *Sosiologisen teorian uusimmat virtaukset*, Gaudeamus, Tampere, s. 120-140.
- Pakkanen, Jukka** (1990): *San Siron uneksia*. Gummerus. Jyväskylä.
- Pakalén, Mia ja Perukangas, Michael** (1997): *Urheilun moraali on velvollisuus haluta*. Teoksessa Pekka Sulkunen ja Jukka Törrönen (toim.): *Semioottisen sosiologian näkökulmia, Sosiaalisen todellisuuden rakentuminen ja ymmärrettävyys*, Gaudeamus, Tampere, s. 153-167.
- Pasanen, Jarmo** (1998): *Osmo Tapio Everton Räihälä jalkapallosäveltäjä*. Imagelehti 1/98.
- Patton, Michael Quinn** (1990): *Qualitative Evaluation and Research Methods*. Sage Publications, London.
- Pyykkönen, Teijo** (1992): *Huomenna kaikki on toisin?* Teoksessa Teijo Pyykkönen (toim.): *Suomi uskoi urheiluun - Suomen urheilun ja liikunnan historia*. Liikuntatieteellisen seuran julkaisu nro 131, VAPK-kustannus, Helsinki. , s. 479-487.
- Pöyhkäri, Ari** (1996): *Keräilystä kokoelmaan, Sosiologia ja filosofisia näkökulmia keräilyyn*. SoPhi, Yhteiskuntatieteiden, valtio-opin ja filosofian julkaisuja 8, Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä.
- Redhead, Steve** (1997): *Post-fandom and the Millennial Blues, The transformation of soccer culture*. Routledge, London.
- Rogers, Ken** (1992): *One Hundred Years of Goodison Glory. The Official Centenary History*. Breedon Books Sport, Derby.
- Roos, J-P** (1987): *Suomalainen elämä, Tutkimus tavallisten suomalaisten elämänkerroista*. Suomalaisen kirjallisuuden seura. Hämeenlinna.
- Roos, J.P.** (1989): *Liikunta ja elämäntapa*. Nykykulttuurin tutkimusyksikkö. Jyväskylä.
- Rumpunen, Risto** (1995): *Englannin liigasta löytyy suosikkiseura jokaiseen maakuun. Uudistuva Arsenal, perinteikäs Bolton tai vihattu Manchester United jatkavat kotikatsomoiden mielipiteet*. Helsingin Sanomat 14.10.1995.
- Rumpunen, Risto** (1996): *Jalkapallo on georgielle uskonto*. Helsingin Sanomat 7.5.1996.
- Räsänen, Kari** (1998): *Tuo intohimon pyöreä kohde*. Helsingin Sanomat NYT-viikkoliite, Numero 3/1998, 16.1-22.1.1998.
- Räsänen, Mikko** (1995): *Regressiivinen maskuliinisuus, Tutkielma 60-luvulla syntyneiden, yksinäisten toimeentulotukiasiakasmiesten yhteiskunnallisesta su-*

kupuolesta ja syrjäytymisestä. Jyväskylän yliopisto, Yhteiskuntapolitiikan laitos.

Sainio, Juha (1998): Manchester Unitedin ja Murdochin edustajat rauhoittelevat kannattajia, ManU:n johtokunta kehottaa osakkaita hyväksymään ostotarjouksen. Helsingin Sanomat 10.9.1998.

Sainio, Juha (1999a): Suosikki periytyy isältä pojalle, Jalkapallo jakaa lontoolaisia eri leireihin. Helsingin Sanomat 28.2.1999.

Sainio, Juha (1999b): Murdoch ei saanut Manchester Unitedia. Helsingin Sanomat 10.4.1999.

Schulze, Gerhard (1996): Die Erlebnis-Gesellschaft, Kultursoziologie der Gegenwart. Campus verlag, Frankfurt/New York.

Schulze, Gerhard (1997): From Situations to Subjects: Moral Discourse in Transition. Teoksessa Pekka Sulkunen, John Holmwood, Hilary Radner ja Gerhard Schulze (eds.): Constructing the New Consumer Society. St. Martin's Press, New York, s. 38-57.

Sillanpää, Sami (1998a): Arsenal söi ja venytteli mestariksi, Manageri Wenger ylätti kutsumalla jalkapalloilijoita urheilijoiksi. Helsingin Sanomat 16.5.1998.

Sillanpää, Sami (1998b): Fani petti odotukset. Helsingin Sanomat NYT-viikkoliite, Numero 51-52/1998, 18.12-31.12.1998.

Sosiologisen teorian uusimmat virtaukset (1995): Toim. Keijo Rahkonen. Gaudeamus, Tampere.

Sulkunen, Pekka (1990): Ryhmähaastattelujen analyysi. Teoksessa Klaus Mäkelä (toim.) Kvalitatiivisen aineiston analyysi ja tulkinta, Gaudeamus, Helsinki, s. 264-285.

Sulkunen, Pekka (1995): Orgioiden aika: Michel Maffesolin postmodernismi. Teoksessa Sosiologisen teorian uusimmat virtaukset, Gaudeamus, Tampere, s. 76-95.

Sloan, Lloyd Reynolds (1979): The Function and Impact of Sports for Fans: A Review of Theory and Contemporary Research. Teoksessa Jeffrey H. Goldstein (ed.): Sports, Games, and Play, Social and Psychological Viewpoints, Lawrence Erlbaum Associates, Publishers, Hillsdale, New Jersey, s. 219-262.

Taylor, Ian (1976): "Football Mad": A Speculative Sociology of Football Hooliganism. Teoksessa Eric Dunning (ed.): The Sociology of Sport, Frank Cass, London, s. 352-377.

Tiihonen, Arto (1994): Urheilussa kilpailevat maskuliinisuudet. Teoksessa Jorma Sipilä & Arto Tiihonen (toim.): Miestä rakennetaan maskuliinisuuksia puretaan, Vastapaino, Tampere, s. 229-251.

Tiittula, Markus (1998): Manchester United haluaa olla kuin Coca Cola. Iltalehti 25.3.1998.

- Toivonen, Aarne** (1998): Kiihkeät fanit kilpailevat Carrerasin silmäniskuista. *Talouselämä* 17.12.1998.
- Tönnies, Ferdinand** (1957): *Community and Society (Gemeinschaft und Gesellschaft)*. The Michigan State University Press, East Lansing, Michigan.
- Zillmann, Dolf & Bryant, Jennings & Sapolsky, Barry S.** (1979): The Enjoyment of Watching Sport Contests. Teoksessa Jeffrey H. Goldstein (ed.): *Sports, Games, and Play, Social and Psychological Viewpoints*, Lawrence Erlbaum Associates, Publishers, Hillsdale, New Jersey, s. 297-335.
- Urry, John** (1990): *The Tourist Gaze. Leisure and Travel in Contemporary Societies*.
- Wagg, Stephen** (1984): *The Football World, A Contemporary Social History*. The Harvester Press, Brighton.
- Veijola, Soile** (1989): Turismia aitouden ehdoilla. Teoksessa *Betoni kukkii. Kirjoituksia nykyperinteestä*, Tietolipas 115, SKS, Helsinki, s. 128-143.
- Veikkaaja** - lehti. Numero 16, 14.4.1998.
- Willis, Paul** (1984): Koulunpenkiltä palkkatyöhön? Miten työväenluokan nuoret saavat työväenluokan työt? *Vastapaino*, Jyväskylä.
- Ylikangas, Heikki** (1990): Markat miljooniksi, Puolivuosisataa suomalaista veikkausta. *Jyväskylä*.